

Diplomová práce

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**OBRAZY JANA HUSA V ČESKÉ
LITERATUŘE 20. STOLETÍ**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Faktorová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Tereza Krchová

Studijní obor: Učitelství pro střední školy se specializacemi: Anglický jazyk a literatura
– Český jazyk a literatura

Ročník: 2.

Rok: 2022/2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 28. července 2023

Bc. Tereza Krchová

Anotace

Diplomová práce se bude zabývat prezentacemi mistra Jana Husa v literatuře 20. století. Vnímání této historické postavy se v dějinách různilo, ve 20. století však došlo k plnému přijetí středověkého heretika. Mnoho historiků a literátů došlo téměř k formě uctívání Jana Husa jako hrdiny národa a symbolu pravdy a svobody. Postava Jana Husa se postupně rozšířila do širokého povědomí a stala se součástí mnoha žánrů. Vzhledem k nesčetnému množství materiálu bude práce omezena na prozaické texty 20. století, ve kterých figuruje mistr Jan Hus jako ústřední postava. Cílem bude zejména analýza různých pojetí a jejich následná komparace. Analýze budou podrobeny následující romány: František Josef Čečetka, *Mistr Jan Hus* (1927), Oskar Wöhrle, *Jan Hus. Poslední den. Historický román* (něm. 1932, 1933 přel. M. Kalláb), Josef Mühlberger, *Hus v Kostnici* (1931), Miloš Václav Kratochvíl, *Mistr Jan* (1952), Eva Kantůrková, *Jan Hus. Příspěvek k národní identitě* (1986), František Šmahel, *Hranice pravdy* (2015).

Klíčová slova: církev; hereze; historiografie; husitství; Jan Hus; křesťanství; próza; romány; 20. století

Annotation

This thesis will deal with the representations of Jan Hus in the literature of the 20th century. Perceptions of this historical figure have varied throughout history, but the 20th century saw a full acceptance of the medieval heretic. Many historians and authors have come to almost a form of worship of Jan Hus as a hero of the nation and a symbol of truth and freedom. The figure of Jan Hus gradually spread into widespread awareness and became part of many genres. Due to the huge amount of material, this thesis will be limited to prose texts of the 20th century in which Jan Hus is a central figure. The aim will be mainly to analyse the different conceptions and then to compare them. The following novels will be analysed: František Josef Čečetka *Mistr Jan Hus* (1927), Oskar Wöhrle *Jan Hus. Poslední den. Historický román* (German 1932, 1933 translated by M. Kalláb), Josef Mühlberger, *Hus v Kostnici* (1931), Miloš Václav Kratochvíl, *Mistr Jan* (1952), Eva Kantůrková, *Jan Hus. Příspěvek k národní identitě* (1986), František Šmahel, *Hranice pravdy* (2015).

Keywords: Christianity; Church; heresies; historiography; Hussitism; Jan Hus; novels; prose; 20th century

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Veronice Faktorové, Ph.D., za rady a ochotu vést mou diplomovou práci. Dále pak PhDr. Věře Pospíšilové za její pomoc, trpělivost a cenné rady.

Obsah

Úvod	8
1. Literární produkce v letech 1918-2015	10
1.1. Kroniky	11
1.2. Sborníky	11
1.3. Čítanky	12
1.4. Poezie	12
1.5. Romány	13
1.6. Reportáže	15
1.7. Populárně-naučné publikace	15
1.8. Korespondence	16
1.9. Filmové scénáře a dramata	16
1.10. Úvahy a pojednání	17
1.11. Studie	18
1.12. Monografie	18
1.13. Biografie	19
1.14. Zahraniční literatura	20
2. Teorie fikčních a historických narativů	21
3. Husitství, jeho proměny a prezentace v české historii	23
3.1. Husitství v českých zemích	24
3.1.1. Papežské schizma	25
3.1.2. Události 14. století, které otřásl církvi	26
3.1.3. Cíle husitského reformního hnutí a jeho kořeny	27
3.1.4. Lapkovství v době husitské	30
3.1.5. Další významné osobnosti husitského reformního hnutí	31
3.1.6. Výsledky husitského reformního hnutí	39
3.2. Proměny prezentace husitství v české historii	40
3.2.1. Mistr Vavřinec z Březové a jeho <i>Husitská kronika</i>	40
3.2.2. František Palacký	41
3.2.3. Václav Vladivoj Tomek	42
3.2.4. Alois Jirásek	42
3.2.5. Josef Pekař	43
3.2.6. Tomáš Garrigue Masaryk	44
3.2.7. Spor o smysl českých dějin	45
3.2.8. Ohlasy po únoru 1948	46

3.2.9. Petr Čornej	48
4. Analýza vybraných románů	49
4.1. František Josef Čečetka: <i>Mistr Jan Hus</i> (1927).....	49
4.2. Josef Mühlberger: <i>Hus v Kostnici</i> (1931)	56
4.3. Oskar Wöhrle: <i>Jan Hus. Poslední den.</i> (1933).....	61
4.4. Miloš Václav Kratochvíl: <i>Mistr Jan</i> (1951).....	67
4.5. František Šmahel: <i>Hranice pravdy</i> (1969)	72
4.6. Eva Kantůrková: <i>Jan Hus. Příspěvek k národní identitě</i> (1986).....	77
Závěr	83
Seznam použité literatury	86
Ostatní zdroje	88
Seznam příloh.....	89
Přílohy.....	90

Úvod

Téma mé diplomové práce jsem si zvolila proto, že navazuje na mou bakalářskou práci zaměřenou na Husovu *Postilu*. Rozhodla jsem se dále pokračovat ve zkoumání této historické osobnosti, která po staletí ovlivňovala a dosud ovlivňuje české dějiny. Zatímco v bakalářské práci jsem se zabývala primárně životem a dílem mistra Jana Husa, v této závěrečné práci je polem zájmu to, jakým způsobem historikové a literární autoři postavu uchopili a prezentovali.

Cílem práce je přiblížit období, které nastalo v českých zemích po upálení mistra Jana Husa na koncilu v Kostnici. Husitství bylo velmi bouřlivým úsekem českých dějin, který vyústil v mnohé zvraty a upoutal pozornost nejen literátů, ale samozřejmě i historiků. Jejich práce bude v textu také zmíněna, zejména proměny vnímání Jana Husa a husitství na pozadí proměn ve společnosti a v politice. Pro tyto účely jsem vybrala následující historiky: Mistr Vavřinec z Březové, František Palacký, Václav Vladivoj Tomek, Alois Jirásek, Josef Pekař, Tomáš Garrigue Masaryk a Petr Čornej. Nejdůležitější částí je pak analýza vybraných historických románů z české literatury 20. století a krátké představení jejich autorů. Důraz bude kladen zejména na postavu Jana Husa a následnou komparaci různých prezentací této osobnosti. Analýze budou podrobena následující díla: František Josef Čečetka, *Mistr Jan Hus* (1927), Oskar Wöhrle, *Jan Hus. Poslední den. Historický román* (něm. 1932, 1933 přel. M. Kalláb), Josef Mühlberger, *Hus v Kostnici* (1931), Miloš Václav Kratochvíl, *Mistr Jan* (1952), Eva Kantůrková, *Jan Hus. Příspěvek k národní identitě* (1986), František Šmahel, *Hranice pravdy* (2015). Z teoretických publikací použijeme text Dorrit Cohnové *Co dělá fikci fikcí*.

První kapitola se zaměřuje na teorii fikčních a historických narativů, zejména na to, jak fikci rozpoznat. Druhá kapitola shrnuje literární produkci v letech 1918-2015 a je doplněna přehledným seznamem¹. Další dvě kapitoly jsou věnovány počátkům, průběhu a výsledkům husitského hnutí. Nachází se zde také podkapitoly o dalších významných osobnostech husitství Janu z Jesenice, Janu Želivském, Janu Žižkovi z Trocnova a Prokopu Holém. Třetí kapitola je věnována výše zmíněným románům. V závěru se

¹ Viz příloha č. 1.

nachází shrnutí výsledků analýzy historických románů a výsledná komparace jednotlivých prezentací Jana Husa.

1. Literární produkce v letech 1918-2015

Jan Hus ovlivnil nejen svou generaci, ale jeho jméno zaznívá v české literatuře napříč staletími a dost jistě bude její součástí i v budoucnu. Jedná se totiž o jednu z nejvýznamnějších postav českých dějin, jejíž vliv zasáhl i do zahraničí a byl námětem mnoha spisovatelů. Jan Hus udával podobu literárních děl už během prvních sedmi desetiletí 15. století, a to zejména svou kazatelskou činností a spisy. Jak je známo, dostal se kvůli svým výrokům do sporu s církví, která ho prohlásila za kacíře. Nebyl prvním, kdo se do takového konfliktu dostal, mezi jeho předchůdce se řadí na příklad Jan Milíč z Kroměříže či Matěj z Janova, i ti byli vyšetřováni z podezření z šíření bludů a kacířství. Jan Hus se ale do dějin zapsal svou neochvějnou vírou a vytrvalostí a zejména pak svou mučednickou smrtí 6. července 1415 v Kostnici. Jeho stoupence tato událost neodradila, ba naopak posílila a rozhýbala události, které změnily dějiny v ohledu náboženském, politickém i sociálním. Dalo by se říct, že kdykoli bylo třeba „probudit“ český národ, hrál jednu z hlavních rolí právě mistr Jan Hus, protože byl jakousi ikonou reformních snažení a jako Češi se k nim dodnes hrdě hlásíme.

Během let byly také znovu vydávány Husovy spisy, a to jednotlivě i v různých svazcích či edicích. Jméno Jana Husa bylo mnohdy zmiňováno ve veřejných projevech, a to zejména těch, které se týkaly reformace v českých zemích. Ve svých proslovech jej zmiňuje i T.G. Masaryk, který se touto významnou historickou osobností zabýval. Přímo na Kozím hrádku měl pak veřejný projev s názvem M. Jan Hus a česká reformace. Ačkoli zde nepobýval velmi dlouho, je Kozí hrádek silně spjat s nejproduktivnějším obdobím mistra Jana Husa.²

Mnoho autorů zvolilo mistra Jana Husa jako klíčovou postavu ve svých dílech, což znamená, že existuje obrovské množství vyobrazení této historické osobnosti a také mnoho názorů na jeho výroky i přesvědčení. Produkce v daném časovém období je velmi rozmanitá nejen z hlediska názorů, ale také z hlediska žánrů.

² MASARYK, Tomáš Garrigue. M. Jan Hus a česká reformace: řeč T. G. Masaryka na Kozím Hrádku 17. července 1910. Tábor: Sbor Husův, 1947. S. 20.

1.1. Kroniky

Tento literární žánr vznikl již ve středověku a hlavním cílem je chronologicky zaznamenat historickou událost, jedná se o žánr epický a kroniky se podle svého obsahu dělí na následující druhy: světové, říšské, národní, biskupské či klášterní, dynastické, zemské, městské, válečné. Mezi významné české středověké kronikáře se řadí na příklad Kosmas, Kanovník vyšehradský, Jarloch, Dalimil či Vavřinec z Březové.

V daném období se objevuje *Husitská kronika v kresbách Mikoláše Alše; Mistr Jan Hus*, kterou napsal Rudolf Jordán Vonka, jedná se kroniku ilustrovanou a byla vydána Kostnickou jednotou v Táboře roku 1938. R. J. Vonka působil mimo jiné i jako překladatel a svá díla věnoval převážně Janu Amosi Komenskému a zasloužil se i o objevení jeho zapomenutého hrobu, působil i v holandském Naardenu. V Čechách se pak věnoval knihtisku a vydávání knih. Život a postavu Jana Husa nám v této kronice přiblížil svými kresbami Mikoláš Aleš.

1.2. Sborníky

Také nazývané almanachy, ve sborníku najdeme soubor kratších tematicky příbuzných textů, almanachy byly v Čechách velmi oblíbené na příklad v době národního obrození.

Ze sborníků můžeme jmenovat *Jihočeský sborník historický. Hus a Vikleř* vydaný roku 1935. Autorem je další významná historická osobnost, která se zapsala do našich dějin a významně je ovlivnila. Je to Tomáš Garrigue Masaryk. Během svého života zastával mnoho rolí, byl pedagogem, filozofem, vědcem, žurnalistou a politikem. Zasloužil se o vznik samostatného československého státu a byl prvním prezidentem nově vzniklého Československa. Kladl důraz na demokracii a svobodu lidu. Postavou mistra Jana Husa se hojně zabýval a tento sborník není jediným jeho dílem o tomto reformátorovi. Navázal na něj svými filozofickými myšlenkami a spojoval ho i s českým národním obrozením. Byl pro něj klíčovým reformátorem, který připravil půdu pro všechny budoucí generace, které se snažily o změnu. Často tvrdil, že jsme národ Husův, ale zároveň se ptal, zda si toto označení opravdu zasloužíme.³

³ TOMEŠ, Josef, a kol. Český biografický slovník XX. století: II. díl : K–P. Praha ; Litomyšl: Paseka ; Petr Meissner, 1999. 649 s. ISBN 80-7185-246-5. S. 346–34.

Další je *Hus stále živý: sborník studií k 550. výročí Husova upálení*. Autorem je Miloslav Kaňák. Byl historikem, profesorem a farářem, zabýval se dějinami církve a náboženstvím, mimo jiné byl i děkanem Teologické fakulty v Praze. Tento sborník vydal právě k 550. výročí upálení mistra Jana Husa.

Posledním vybraným dílem je opět výroční sborník, tentokrát k 600. výročí upálení. Jedná se o knihu s názvem *Jan Hus 600 let: sborník příspěvků k 600. výročí upálení Mistra Jana Husa*. Autorem je Pavel Carbol a toto dílo je jedním z těch nejmladších, vyšlo v roce 2015. V tomto sborníku najdeme také příspěvky Evy Kantůrkové, Tomáše Garrigue Masaryka, Karla Havlíčka Borovského a Karla Kosíka.

1.3. Čítanky

Jedná se o soubor vybraných textů, v tomto případě konkrétně textů mistra Jana Husa. Z rozsáhlé produkce zmíním dílo *Husova čítanka: Patnáct čtení ze spisů Mistra Jana Husa a o Husovi*, jehož autorem je Josef Klika. Tato čítanka byla vydána v roce 1920. Josef Klika byl také překladatel a pedagog a zabýval se i životem Jana Amose Komenského.⁴

1.4. Poezie

Postava mistra Jana Husa pronikla i na stránky veršovaných děl, zde jsou jako příklady vybrána následující díla: *Ivan Hus: (Kacíř)*. Jedná se o dílo zahraničního autora Tarase Hryhoroviče Ševčenka, které do češtiny přeložil v roce 1918 František Tichý. Ševčenko byl původem ukrajinský autor a zabýval se etnografií a folklorem. Mimo jiné byl také výtvarný umělec. Patří k nejvýznamnějším ukrajinským autorům a je rovněž symbolem země a jedním ze zakladatelů moderní národní ukrajinské literatury. Báseň *Kacíř* věnoval Pavlu Josefu Šafaříkovi.⁵

Další je dílo z roku 1920 *Mistr Jan Hus: Dramatická báseň o 3 oddílech*. Autorem je František Serafinský Procházka, krátce působil jako pedagog a věnoval se převážně literatuře a filozofii. Později pracoval jako redaktor Malého čtenáře, a dokonce řídil i

4 KLIKA. In: Ottův slovník naučný. Praha: J. Otto, 1899. Dostupné online. Díl čtrnáctý. S. 379–380

5 MEZROVÁ, Radana. Česko-ukrajinské jazykové a literární vztahy od konce 18. do poloviny 19. století [online]. Olomouc: UP, 2012 [cit. 2021-11-10]. Kapitola Єретик – Taras Hryhorovyč Ševčenko a Pavel Josef Šafařík. S. 50–55.

městskou knihovnu v Praze, řídil také časopis Zvon a byl členem různých kulturních organizací. Patří mezi ně na příklad Moravská beseda, Svatobor, Spolek Máj či Společnost literatury pro mládež.⁶ *Mistr Jan Hus* je česky psaná báseň rozdělená na tři části.

V neposlední řadě je zde dílo Josefa Kajetána Tyla *Jan Hus: dramatická báseň o 5 odděleních* z roku 1956. Tyl je další velmi známou a významnou osobností českých dějin, převážně se věnoval divadlu a psaní prózy i poezie. Nesmazatelně se do historie zapsal, když složil českou hymnu *Kde domov můj*. V průběhu svého života vystřídal mnoho rolí a také účinkoval v různých divadlech, jeho velkým snem bylo založení vlastní divadelní společnosti. V roce 1846 byl jmenován dramaturgem Stavovského divadla v Praze a měl na starosti výběr cizích her, a navíc psal i své vlastní. Tato česky psaná dramatická báseň má pět částí.

1.5. Romány

Román je umělecké prozaické dílo, vyvinul se z eposu a vyznačuje se zejména bohatou fabulí a hojně se v něm objevují různé epizodické odbočky. Je poměrně rozsáhlý a vystupuje v něm velké množství postav. Zachycuje často obsáhlou oblast skutečností, lidských povah, postojů, prožitků i činů.⁷

Románů, ve kterých je ústřední postavou Jan Hus, je velké množství. Převážně jsou částečně i fikcí a často jsou založeny na Husových spisech a zejména pak na dopisech z Kostnice. Autoři se inspirovali i Husovými současníky, kteří se o něm zmiňují a využívají celou škálu historických pramenů. Zobrazení postavy Jana Husa se různí a v některých románech se vyskytuje jen okrajově a ústředním motivem je dění tehdejší doby a důsledky Husova jednání.

Prvním příkladem je román Miloše Václava Kratochvíla *Mistr Jan*.⁸ První, samostatná část Husitské trilogie zachycuje Husa v době jeho činnosti na univerzitě a v Betlémské kapli. Hus je tu pojat jako sociální reformátor, neohrožený bojovník proti zvlí feudálního panstva a církevní hierarchii i papeži, proti simonii a hrabivosti, za utlačovaný

6 OPELÍK, Jiří, a kol. Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3/II. P–Ř. Praha: Academia, 2000. 733–1522 s. ISBN 80-200-0708-3. S. 1097–1101.

7 CHALOUPKA, Otakar. Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti. Brno: Centa, spol. s.r.o., 2005. ISBN 80-86785-03-3. S. 761.

8 Tento román bude detailněji rozebrán v analytické kapitole.

pracující lid. Autor se snaží podat průřez celé tehdejší společnosti a vystopovat předpoklady husitské revoluce. Osudy "Mistra Jana" jsou dovedeny až do jeho odchodu do Kostnice. (Druhý díl trilogie, nazvaný "Pochodeň", líčí kostnický koncil a Husovu smrt. Třetí díl má být věnován vítězství revoluce.)

Jedná se o česky psaný román z třídílného cyklu *Mistr Jan Hus*. Autor zde pojednává o posledních dvou letech Husova života, jeho boji s církví a působení v Betlémské kapli. Miloš Václav Kratochvíl byl český prozaik, zejména autor historické prózy, ale také dramaturg a pedagog. Jeho díla se vyznačují sociální tematikou, objevují se i motivy venkova a půdy. Zvláštností v jeho próze jsou vnitřní monology postav, záznamy proudu představ, dokumenty v podobě dopisů či dobových kázání. Z dalších knih tohoto autora můžeme jmenovat na příklad dílo *Jan Žižka, Život Jana Ámose* či *Čas hvězd a mandragor*. Další je román Františka Josefa Čečetky *Mistr Jan Hus: historický román* z roku 1930. Jedná se o další dílo, které jsem vybrala pro detailní analýzu. Opět je to česky psaný román. Autor se zde věnuje posledním šesti letům Husova života, zároveň poukazuje na události let předešlých a na vývoj Husových myšlenek, které ho zavedly k tragickému vyústění jeho osudu. František Josef Čečetka působil i jako pedagog a jeho díla jsou často inspirována českou historií, ale i náměty z venkovského prostředí a společnosti. Psal také životopisná díla. Z jeho tvorby můžeme dále jmenovat na příklad *Jan Žižka: život a dílo bojovníka zákona božího*, historický román *Husitská nevěsta* či historické drama *Král Jiří z Poděbrad*.⁹ Následující dva vybrané romány jsou ze zahraniční produkce a do češtiny byly pouze přeloženy. Prvním z děl je *Jan Hus: poslední den: historický román* z roku 1933, jehož autorem je Oskar Wöhrle. V tomto románu je přiblížena situace, která nastala v Kostnici během Husova procesu, Wöhrle zde hovoří o období, kdy byl Jan Hus převezen z vězení v Gottliebenu a čekal v Kostnici na rozsudek koncilu. Román je historickými fakty podepřen pouze v malé míře a velkou část tvoří autorova fantazie. Do češtiny toto dílo přeložil Karel Kalláb. Posledním románem je *Hus v Kostnici* z roku 1931, autorem je Josef Mühlberger. Do češtiny tento román přeložila Olga Laurinová. Jak již sám název napovídá, román líčí pobyt mistra Jana Husa v Kostnici a průběh kostnického koncilu.

⁹ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, a kol. Biografický slovník českých zemí: 10. sešit: Č–Čerma. Praha: Libri, 2008. 503–606 s. ISBN 978-80-7277-367-1. S. 546–547.

1.6. Reportáže

Reportáž přibližuje čtenáři vybranou událost, je současně správou, sdělením faktů i analýzou. V dnešní době se tento žánr vyskytuje zejména v publicistice a jedná se o pojednání o současné situaci na základě vlastního pozorování. Hlavním úkolem je opět zprostředkovat informace a zážitky.

Formou reportáže je psáno dílo Františka Šmahela *Hranice pravdy*. *Hranice pravdy* stojí na pomezí mezi historií a fikcí. Autor v ní pojednává o dramatickém Husově procesu v Kostnici v letech 1414-1415. Její sepsání bylo podmíněno dobovou společenskou situací, kdy na své hranice pravdy dobrovolně vstoupili studenti Jan Palach a Jan Zajíc, které v dubnu téhož roku následoval jihlavský nástrojař Evžen Plocek. Šmahel svoji primárně historickou studii, založenou na dobových pramenech, jež z Husova zápasu činí příběh plný zvrátů, osobního nepřátelství i boje za pravdu, zároveň pojímal jako memento pro současníky, jako poučení z minulosti pro přítomnost a budoucnost. *Hranice pravdy* je psána formou jakési reportáže, v níž Jan Hus vystupuje jako hrdina, jenž nepodlehł tlakům kostnických otců a jenž svoji pravdu hájí na kacírské hranici. Knihu doprovázejí Husovy listy z Kostnice v úpravě Bohumila Ryby (1900-1980).

František Šmahel je uznávaným českým historikem, zabývá se zejména obdobím pozdního středověku v českých zemích, konkrétně hlavně počátky reformace na našem území, dále dějinami humanismu, Karlovy univerzity a pozdně středověkou filozofií.¹⁰

1.7. Populárně-naučné publikace

Takové publikace se řadí mezi odbornou literaturu a jejich hlavním cílem je na základě dokumentů, historických faktů a historických pramenů poskytnout čtenáři srozumitelný obraz a informace o daném tématu. Tento obsah by měl být srozumitelný a přístupný i čtenáři, který nemá v daném oboru znalosti. Publikace tohoto typu se nemusí týkat pouze literárních a historických témat, ale i řady dalších oborů.¹¹

10 SLAVÍČEK (ED.). Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2008), Sv. 2. Academia, Praha 2016, ISBN 978-80-200-2094-9. S. 1451–1452.

11 PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František. Lexikon literárních pojmů. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1. S. 422.

Do této skupiny lze zařadit dílo již zmíněného Františka Šmahela *Husův proces v Kostnici* z roku 1988. Jedná se o poměrně krátkou studii kostnického procesu, na 18 stránkách se zde autor snaží tuto událost přiblížit širšímu okruhu čtenářů.

1.8. Korespondence

Jan Hus psal často svým přátelům a stoupcům do Čech z Kostnice dopisy. Dokud mu to samozřejmě koncil dovolil. Tyto dopisy se staly inspirací nejen autorů literárních děl, ale také byly samostatně vydávány, často k různým významným výročím a jubileím. Vycházely buď v nezměněné formě, nebo upravené. Společně s dalšími Husovými spisy vyšlo velké množství titulů na příklad k 550. a 600. výročí upálení mistra Jana Husa v Kostnici. Spisy a korespondence se vydávaly jednotlivě, ve svazcích či různých edicích.

Například jmenujme *M. Jana Husi korespondence a dokumenty* z roku 1920 od Václava Novotného. Znovu vydané *Listy z Prahy [do r. 1412]*; *Listy z vyhnanství (1412-1414)*; *Listy z Kostnice (1414-1415)* z roku 1929, či *Poslední list* z roku 1947.

1.9. Filmové scénáře a dramata

Není žádným překvapením, že postava Jana Husa se dostala i na divadelní jeviště a odtud pak díky technickému pokroku i na filmová plátna.

Nejstarší vybranou hrou je *Jan Hus: historická hra o pěti jednáních* z roku 1919, autorem je Alois Jirásek. Alois Jirásek je jedním z nejvýznamnějších českých autorů. Byl prozaik, dramatik, učitel i politik. Napsal několik úspěšných historických románů týkajících se zejména husitské a pobělohorské doby. Z jeho neznámějších děl můžeme jmenovat například *Temno*, *Psohlavci*, *F. L. Věk* nebo *Mezi proudy*. Obecně velmi oblíbené a známé jsou *Staré pověsti české* z roku 1894. Je to soubor pověstí počínající dobou praotce Čecha končí obdobím po bitvě na Bílé hoře.¹² Hra *Jan Hus* je součástí trilogie tří Janů, další dvě hry nesou název *Jan Žižka* a *Jan Roháč*. Tato hra postihuje období, které začíná zákazem kázání Janu Husovi a končí smrtí v Kostnici. Jiráskovy historické hry byly stejně jako jeho prozaické texty velmi oblíbené a úspěšné. Další je hra z roku 1951 *Jan Hus: Historická hra o 8 obrazech s epilogem*. Autorem je Josef Kajetán Tyl, který byl autorem mnoha dalších divadelních her, mimo jiné i divadelním kritikem,

¹² TOMEŠ, Josef, a kol. Český biografický slovník XX. století: I. díl: A–J. Praha; Litomyšl: Paseka; Petr Meissner, 1999. 634 s. ISBN 80-7185-245-7. S. 616.

hercem, překladatelem a novinářem. Do naší historie se zapsal hrou *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka* z roku 1834, z té totiž pochází česká hymna *Kde domov můj?*. Z jeho tvorby můžeme dále jmenovat povídku *Zloděj*, historické hry *Jan Žižka z Trocnova* či *Staré město a Malá strana* a dramatickou báchorku *Jiříkovo vidění*.¹³

Historická hra *Jan Hus* je namířena proti církvi a Husa vyzdvihuje jako hrdinu a bojovníka za ideály. Z hlediska historické faktografie je však v několika případech velmi nepřesná. Následuje hra *Jan Hus: Film-Libretto* z roku 1957, autory jsou Miloš Václav Kratochvíl a Otakar Vávra. Dále dílo Vladimíra Kantora z roku 1953 *Jan Hus: dramatická opera o 3 obrazech*. Hra Oty Šafránka *Červencová noc: hra o poslední noci Mistra Jana o čtyřech dějstvích* z roku 1953.

Nejstarší film *Jan Hus* z roku 1955 režíroval Otakar Vávra. Předlohou tohoto filmu byla právě již zmíněná historická hra *Jan Hus* od Aloise Jiráska. Další je film z roku 2009 *Jan Hus - mše za tři mrtvé muže*, režisérem je Miroslav Bambušek. Tento film není biografický, přenáší otázku Husova myšlení do současnosti. Nejnovější je třídílný film *Jan Hus* z roku 2015 na motivy knihy Evy Kantůrkové, režíroval jej Jiří Svoboda. Zobrazuje Husův život až do jeho smrti v Kostnici a mimo jiné se zabývá i jeho životními dilematy. A druhý film z roku 2015 je *Jan Hus - Cesta bez návratu*. Režisérem je Lubomír Hlavsa.

1.10. Úvahy a pojednání

Úvahy jsou značně ovlivněny myšlením a názory autora, jedná se o jakési zamyšlení nad danou tematikou. Jako podklad slouží historická fakta.

Prvním vybraným autorem je univerzitní profesor Kamil Krofta a jeho dílo *Mistr Jan Hus: jeho život a význam* z roku 1920. Jak již bylo zmíněno, Tomáš Garrigue Masaryk jevil velký zájem o postavu mistra Jana Husa, to prokazují i následující úvahy: *Česká otázka; O naší nynější krizi; Jan Hus* z roku 1924 a *Jan Hus* z roku 1925. Tyto texty se opět zabývají otázkou vztahu Husa k české reformaci a tehdejší situaci v naší zemi. Dále se objevila úvaha *M. Jan Hus: život a učení. Díl II., Učení. Část 2* z roku 1926,

13 LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří. Česká literatura od počátků k dnešku. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-308-8. S. 1048.

jejíž autorem je Vlastimil Kybal a poslední je *Hus a jeho doba* Vladimíra Polívky z roku 1933.

1.11. Studie

Žánr studie reprezentuje dílo T. G. Masaryka *Jan Hus: naše obrození a naše reformace* z roku 1923. Masaryk zde pojednává o reformaci a národním obrození a vztahuje je právě k osobě Jana Husa. Další je studie Milana Machovce *Husovo učení a význam v tradici českého národa* z roku 1953.

Anotace: Spis rozčleněný do 3 částí podává souhrnný obraz revolučního vystoupení Husova a jeho historického významu. V 1. části je ukázáno, jak se krize feudalismu projevila ve vystoupení Husových předchůdců, Konráda Waldhausera, Jana Miliče z Kroměříže, Tomáše ze Štítného a Matěje z Janova. 2. část je věnována rozboru Husova vystoupení, politického smyslu jeho díla a revolučního dosahu jeho učení. 3. část pojednává o Husově tradici v českých dějinách. Stručně je zachycen význam Husův pro husitskou revoluci, vylíčeno je působení Husova příkladu v jednotlivých dějinných údobích, boj katolické církve proti Husově tradici, snaha buditelů o očištění historické osobnosti Husovy od nánosů baroka, zneužívání a falšování Husovy tradice buržoazními politiky i českou měšťáckou vědou a posléze opětné vyzdvižení revolučního významu Husova vystoupení Zdeňkem Nejedlým a komunistickou stranou.

Posledním zmíněným spisem je dílo *Výsledky nového bádání o Husovi a husitství* od Milana Kopeckého z roku 1965.

1.12. Monografie

Monografie zpracovává jedno komplexní téma na vědecké úrovni, v tomto případě je to zpracování díla a života mistra Jana Husa.

Mistr Jan Hus a jeho pravda z roku 1919 je monografickým dílem Zdeňka Nejedlého. Jedná se o stručné pojednání o Husově učení. Emanuel Chalupný vydal v roce 1924 dílo *Husovo rodiště a jihočeská sociologie*. Toto dílo se specificky zabývá sociologickým tématem vztaheným k Husovu rodišti na jihu Čech. Filozofickou a mravní stránkou Husova učení se zabýval ve svém díle *Filosofické a mravní pozadí Husova kacířství* z roku 1925 Jan Blahoslav Kozák. *Husův význam historický* vyšel roku 1925, autorem je český historik a profesor Václav Novotný. Pojednává zde o důležitosti této historické postavy v českých dějinách. O následujících dvou autorech budu ještě hovořit

v poslední části, protože jejich díla jsem vybrala k podrobnějšímu rozboru. Jedná se o Evu Kantůrkovou a dílo *Jan Hus: příspěvek k národní identitě* z roku 1991 a Františka Šmahela s dílem *Jan Hus: život a dílo* z roku 2013. Eva Kantůrková se snaží ve svém díle přiblížit Husa veřejnosti, kniha končí jeho upálením a o období po této události zde zmíněno není, je zde nechán prostor pro čtenáře, který si má domyslet možné důsledky. Podobný cíl má i kniha Františka Šmahela, který zde zobrazuje Husa jako někoho, kdo pochybuje o svém jednání a svádí vnitřní boj se svým svědomím.

1.13. Biografie

Biografické dílo se zabývá životem významných a slavných osobností, postihuje i vnitřní rozvoj. Autoři čerpají z historických pramenů, deníků či osobní korespondence. Pokud je dílo obohaceno fikcí, jedná se o biografický román. Životopisy popisují a dokumentují životy a dílo slavných autorů.

V roce 1920 vyšla dvě díla, biografie *Mistr Jan Hus* od Jiřího Václava Klímy a dílo *O mistru Janu Husovi* od Olgy Klímové. Následuje stejnojmenné dílo *O Mistru Janu Husovi* z roku 1921, autorem je Antonín Rambousek. Toto dílo obsahuje mimo jiné také výňatky z Husových spisů. *Mučení Mistra Jana Husa* pochází z roku 1922 a autorem je František Loskot. Předěšlé biografie, včetně této poslední, jsou poměrně krátké svazky, následující dílo už je velmi obsáhlé. Jedná se o dílo Václava Flajšahse z roku 1925 *Mistr Jan Hus řečený Hus z Husince*. Ve stejném roce vyšla i biografie *Jan Hus* od F. V. Krejčího. Z roku 1926 zde máme opět dvě díla, první je *Mistr Jan Hus* od Josefa Pekaře a druhým stejnojmenné dílo Karla Havlíčka Borovského. *Život mistra Jana Husi: podle sepsání pražského kazatele z let 1611–1619* je dílo z roku 1940, autorkou je Anna Císařová-Kolářová. Jak vidíme v názvu, autorka se v této biografii zabývala pouze léty 1611–1619. Pokračujeme rokem 1949 a dílem *Mistr Jan Hus: Jeho život a význam* Kamila Krofty. Z roku 1953 pochází biografie *Jan Hus*, autorem je Otakar Odložilík. Tato kniha byla vydána v USA, v Chicagu. Posledním je v této kapitole dílo Františka Šmahela z roku 1985 *Mistr Jan Hus*.

1.14. Zahraniční literatura

Jan Hus ovlivnil nejen literaturu českou, ale i zahraniční. Ať už se proslavil svým učením či mučednickou smrtí, dostal se na stránky knih pocházejících z různých zemí. Zejména se autoři zabývali následky Husovy smrti a propuknutím husitské revoluce. Nejednalo se pouze o pozitivní a souhlasné reakce, někteří autoři Husa odsuzovali a jeho smrt považovali za oprávněnou a souhlasili s rozhodnutím církve. Mnoho Husových spisů a korespondence bylo přeloženo do dalších jazyků. Je samozřejmé, že Husův vliv dosáhl do blízkých zemí jako je Německo, Slovensko a Rakousko. Dostal se ale i do Ameriky, Velké Británie, Itálie, Francie, Belgie i Ruska. Tyto knihy byly pak překládány i do češtiny, ne však všechny.

Prvním překladem je *A letter written by John Hus to the Bohemian Nation on the night before his execution* z roku 1920, jedná se o překlad originálního dopisu, který napsal Hus v předvečer svého upálení, věnoval ho českému národu. V roce 1972 byly v Manchesteru vydány *The letters of John Hus* z českého originálu *Dopisy*, které Hus napsal během svého pobytu v Kostnici. V německé literatuře se objevují romány, básně i různá pojednání a studie, příkladem je dílo *Jan Hus: šestnáct básní* z roku 1921, autorkou je Dora Rappard, v originále nese název *Jan Hus: Sechzehn Gedichte*, do češtiny básně přeložil Josef Ptáček. Patří sem právě již zmiňovaný román *Hus v Kostnici*, v originále *Huss im Konzil*, od česko-německého autora Josefa Mühlbergera z roku 1931 a historický román *Jan Hus: poslední den* z roku 1933, autorem je Oskar Wöhrle. V originále nese dílo název *Johann Hus: Der letzte Tag*. Oba romány byly přeloženy do češtiny, Mühlbergerovo dílo přeložila Olga Laurinová a Wöhrleho román Karel Kalláb. Z rakouské tvorby máme mnoho příkladů, na příklad biografický román *Die Fackel des Hus: Roman* z roku 1929, autorem je Karl Hans Strobl. Postavou Jana Husa a Wycliffa se zabýval rakouský historik Johann Loserth a v roce 1925 vyšlo jeho dílo *Hus und Wiclif: zur Genesis der hussitischen Lehre*. Mezi italské autory, kteří se zajímali o Husa a husitství řadíme na příklad Gianfrancesca Poggia Braccioliniho. Uveďme jeho dílo *Hus the Heretic* z roku 1930. Poslední tři díla nebyla do češtiny dosud přeložena.

2. Teorie fikčních a historických narativů

Historie se zpravidla zajímá více o lidstvo a celkový dopad změn na společnost v širším měřítku, naproti tomu fikce se zaměřuje právě více na historickou osobnost a události ovlivňující její život. Pro fikci je také charakteristická schopnost zachytit život v poměrně krátkém příběhu, pro účely této práce můžeme jmenovat analyzovaný román Oskara Wöhrleho *Jan Hus. Poslední den*. Je nutno říci, že právě u historických románových narativů je nejvíce patrné prolnutí historických faktů a fikčních aspektů. Cohnová rozlišuje v této oblasti dva režimy osoby, které jsou klíčové pro představu o rozhraní mezi fikčními a historickými příběhy, uvádí vyprávění ve třetí a první osobě. Pro všechny analyzované romány v této práci si zvolili autoři vyprávění ve třetí osobě.

Romanopisec má mnohem bohatší škálu jazykových prostředků a možností vyjádření pocitů postav a detailních popisů různých situací, které si ovšem musí domýšlet, v tom tkví jeden ze zásadních rozdílů, historik se musí držet faktů. Dobrým příkladem je úmrtí postavy. Životopisec je omezen na lékařské záznamy, různá svědectví či zápis posledních slov umírajícího, romanopisec může zkusit proniknout do mysli dané postavy a rozvést, jak se asi cítila. *„Žádný okamžik lidského života, lze-li to tak říci, nepostihuje tak výrazně zásadní rozdíl mezi životopisem a fikcí, mezi omezeními životopisce a svobodou prozaika, než smrt a umírání. Fikce je totiž schopna vyjádřit zkušenost, kterou „přirozeným“ diskurzem nelze žádným způsobem, pomocí žádné formy postihnout.“¹⁴*

Fikční svět je také charakteristický různými odchylkami od gramatických struktur, zejména propojením různých časů, které autor využívá k popisu dané situace. Minulý čas vůbec nemusí vyjadřovat minulost, může se vztahovat například i k přítomnosti jedince atp. Hranice mezi fikcí a životopisem je dle Cohnové tenká a nezáleží tak na tom, zda autor vnitřní pocity postavy vyjádří, ale jde primárně o formu, jakou informaci podá. Životopisec bude používat jiné prostředky, a hlavně se do této oblasti pustí pouze tehdy, kdy bude mít pro své myšlenky oporu v historických pramenech.

14 COHNOVÁ, Dorrit: Fikční a historické životy. In: táž, Co dělá fikci fikcí. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1718-5. S. 37.

Autobiografická díla v režimu narace v první osobě jsou odlišná. Primárně jde o to, zda se vypravěč ztotožňuje či neztotožňuje s autorem. Pokud ano, čtenář předpokládá správnost a spolehlivost poskytnutých informací a je tedy obtížné rozlišit, zda se jedná o fikci. Naproti tomu, pokud vypravěč není totožný s autorem viz výše, je hned jasné, že se bude jednat o autobiografický román. „*Na imaginární existenci osoby, o jejímž životě se vypravuje, je sice v obou režimech upozorněno, ale v každém zcela odlišným způsobem. Na rozdíl od jasně fikčního diskurzu, který vytváří mysl imaginárních „on“ a „ona“, na diskurzu imaginárního „já“ není na první pohled nic fikčního. Jediným znakem fikčnosti je právě nereferenční identifikátor, který se vztahuje k osobě, myslí a hlasu mluvčího.*“¹⁵ Vzdálenost mezi vypravěčem a autorem viz výše není dle Cohnové stálou veličinou, čtenář má tu možnost text volně interpretovat a vzdálenost měnit. Čtenářovo vnímání závisí na mnoha faktorech, jedním z nich může být i to, zda je vypravěčovo „já“ bezejmenné či nikoli. Čtenář pak může stát v roli pozorovatele nebo se do situace postavy vžít a být „v její kůži“.

Cohnová ale zmiňuje, že se stále více objevují díla, kde nelze aplikovat žádný z výše zmíněných rozdílů. „*Tyto změny otevírají dveře zcela nereálným narativním situacím, umožňují postavám zároveň žít i vyprávět, a dokonce i zároveň vyprávět a umírat.*“¹⁶

15 COHNOVÁ, Dorrit: Fikční a historické životy. In: táž, Co dělá fikci fikcí. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1718-5. S. 49.

16 COHNOVÁ, Dorrit: Fikční a historické životy. In: táž, Co dělá fikci fikcí. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1718-5. S. 55.

3. Husitství, jeho proměny a prezentace v české historii

Období husitské revoluce je v našich dějinách jedním z nejprobádanějších období. Historikové se k tomuto období stále vracejí a snaží se o jeho hlubší pochopení a interpretaci. Důvodem může být i to, že otec moderního českého dějepisce František Palacký označil husitství za vrchol naší tisícileté historie.¹⁷ Není však pochyb o tom, že husitství bylo plné historicky důležitých okamžiků, zvrátů a sporů, a i tento fakt z něj dělá fascinující období hodné pozornosti, která se mu dostává.

Primárním cílem husitské revoluce na česko-moravském území bylo vyřešit politické i náboženské problémy tehdejší doby. Mezi úspěchy této revoluce patřilo zejména oslabení vlivu římskokatolické církve a ztrátu většiny jejího majetku na území Českého království. Z politického hlediska se zadařilo především vykročení k vytvoření stavovského systému, důvodem bylo posílení pozice vyšší i nižší šlechty a královských měst, zároveň byla oslabena moc panovníka.¹⁸ V neposlední řadě bylo také dokončeno počesťování větších měst a čeština dostala více prostoru v kulturním prostředí a později mohla být uplatněna i jako úřední jazyk. Nejvíce přívrženců mělo husitství v Českém království, na jehož území také vzniklo, proti tomuto hnutí stála ve větších městech vládnoucí německá vrstva obyvatelstva. Opačné stanovisko zaujala i oblast Lužice a většina Slezska, dále i říšská zástava Chebsko a zahraniční léna Koruny české.¹⁹ Husitská revoluce tak zůstala záležitostí v podstatě ryze českou a zbytek Evropy k ní zaujímal spíše odmítavý postoj, samozřejmě bychom našli i výjimky, na rozšíření husitské ideologie do zbytku Evropy neměli husité dostatek prostředků, ačkoli bylo husitství tématem diskutovaným v širších okruzích.

17 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 6.

18 ČORNEJ, Petr, BARTLOVÁ, Milena. Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI. Praha, PASEKA, 2007. ISBN 978-80-7185-873-7. S. 11.

19 ČORNEJ, Petr, BARTLOVÁ, Milena. Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI. Praha, PASEKA, 2007. ISBN 978-80-7185-873-7. S. 11.

3.1. Husitství v českých zemích²⁰

Napětí ohledně světské moci církve v zemích Koruny české začalo narůstat v době vlády Václava IV. Cíle reformního hnutí husité vymáhali i násilím, a proto je oprávněně toto období českých dějin považováno za nejmilitantnější v historii., Čechy tak dlouhé období válek nikdy nezažily.²¹ Reformace čerpala zejména z díla mistra Jana Husa, který po sobě zanechal nesmazatelný odkaz. Jeho myšlenky a díla se staly základními stavebními kameny reformace na našem území. Svou volbou na kostnickém koncilu také prokázal mravní sílu a důležitost víry. Hus nebyl jediný, kdo v dějinách stál před rozhodnutím mezi záchranou vlastního života či setrváním na vlastním přesvědčení, vnitřní svobodě, svědomí a neochvějně víře. Upálení Jana Husa v roce 1415 na koncilu v Kostnici jen posílilo doposud trávající nespokojenost s pozicí církve a jejím obrovským vlivem na světské záležitosti. Husitská revoluce tak získala svůj symbol.

Husité se často nazývali „božími bojovníky“ či bojovníky za „boží pravdu“. Vladimír Liška ve svém díle *Husitství: konec jednoho mýtu* spekuluje i nad tím, že tato „boží pravda“ mohla být také pouhou zástěrkou pro cíle ryze světské. Udává zde, že ještě padesát let před husitskou revolucí za vlády Karla IV. byly Čechy evropskou velmocí a Praha byla centrem středoevropské diplomacie, politiky, kultury i vzdělanosti, díky čemuž také dosáhly ekonomické stability.²² Důvody pro tak značný úpadek a husitské reformní hnutí je podle Lišky těžké definovat, uvádí však následující:

- Václav IV. nedokázal udržet silnou panovnickou pozici svého předchůdce Karla IV.
- Rozvraty v církvi, nejdříve dualismus, poté dokonce trialismus papežské moci.
- Snaha řemeslnických vrstev a městské chudiny proniknout do správ měst.
- Konkurence mezi šlechtickými skupinami a ekonomický úpadek nižší šlechty.

20 Tato podkapitola čerpá informace zejména z knihy Vladimíra Lišky: *Husitství: konec jednoho mýtu*. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0

21 LIŠKA, Vladimír. *Husitství: konec jednoho mýtu*. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 14.

22 LIŠKA, Vladimír. *Husitství: konec jednoho mýtu*. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 15.

- Enormní nárůst majetků církve – církve vlastnila téměř polovinu půdy v zemi.
- Karlova univerzita v Praze se stala ideologickým centrem a nástrojem pro reformu a nápravu církve.
- Střet českého a německého měšťanstva – touha Čechů omezit vliv německé populace v politice i správě měst.
- Utlačování poddaných na venkově, především právě na církevních velkostatkách a enklávách bohatého panstva.²³

Výčet těchto problémů napovídá, že zavládla celková nespokojenost napříč všemi nižšími společenskými vrstvami a konflikt byl prakticky nevyhnutelný. Tento stav vyhovoval přirozeně pouze duchovenstvu a bohatému panstvu. Tyto vrstvy se zajímaly pouze o omezení moci panovníka a rozšíření svého vlastního vlivu v okruzích světské moci. Důležitým faktorem byla také politická situace, která panovala ve střední Evropě. Karel IV. byl vynikajícím státníkem a politikem a byl schopen udržet politickou stabilitu a jak již bylo řečeno, nový král Václav IV. nebyl schopen tento stav udržet a dostával se často do konfliktů se šlechtou i církevními představiteli. Prchlivá povaha panovníka ale vyhovovala bohatým vrstvám více než jeho sesazení a nástup nového vládce. Je nutno zmínit, že i Karel IV. přispěl velkou měrou k obrovskému rozmachu církve. Během své vlády církve štědře podporoval, a tím mimo jiné získával i její podporu, toto vzájemné soužití vyhovovalo oběma stranám, Václav IV. ale v této politice nepokračoval a chtěl, aby církve byla panovníkovi více podřízená a její vliv zeslábl.

3.1.1. Papežské schizma²⁴

Hledáme-li kořeny husitského hnutí, je důležité se seznámit se situací v církvi, která tehdy panovala. Rozvrat církve byl způsoben hlavně takzvaným papežským schizmatem, které trvalo bezmála čtyřicet let. Toto období ukázalo, jak daleko je schopna církve zajít a do jaké míry jsou církevní hodnostáři zkorumpovaní. Skromná duchovní role církve upadala a došlo ke značné komercializaci. Celkový morální úpadek církve byl velmi znatelný a nespokojenost s jejími úřady rostla. Penězi bylo možné získat téměř

23 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 15-16.

24 *Schizma*: dvojvládí – v tomto případě vládla dvou papežů, později dokonce tzv. trojvládí – vládla tři papežů

cokoli a odpuštění s pokáním již nebylo hlavním bodem programu bohoslužeb. Kupovaly se i církevní úřady a hodnosti. Zpoplatněny byly i veškeré církevní obřady jako jsou například křty, pohřby či udílení svátostí. Většina církevních řádů se navíc přižívovala na velkých městech a zároveň rostla nevraživost mezi jednotlivými řády. Křesťanská víra se tak stala obyčejným zbožím, se kterým se hojně kupčilo bez ohledu na zásadní myšlenky náboženství jako je pokora, skromnost a morální síla. Se ztrátou pokory souvisí samotné kořeny úpadku církve, které sahají mnohem hlouběji do minulosti. Touha po absolutní moci a autoritářský způsob vedení církve byl znamením toho, že dříve nebo později dojde k duchovnímu úpadku církve a reforma bude nevyhnutelná. Chamtivost a touha po moci začala zvolením papeže Innocence III., který věřil v nadřazenost papežské moci nad jakoukoli jinou ve světě. U něj se zrodila intolerance, která později pohltila celou křesťanskou církev. Jednání Innocence III. vedlo také ke zvýšení agresivity církve a trestání odmítačů církevních dogmat, které vyvrcholilo založením inkvizice v roce 1231 papežem Řehořem IX. Již v této době, bezmála dvě stě let před husitskou revolucí, vyvstal proti církvi proud kritiků a odpůrců, kteří volali po návratu k původním hodnotám a nápravě církve. Reformátoři se opírali o Desatero a Nový zákon (Písmo svaté).

3.1.2. Události 14. století, které otřáslы církví

První byl soudní proces proti řádu templářů vyvolaný na základě domluvy francouzského krále Filipa IV. a papeže Klimenta V. roku 1307. Dosud papeži věrný řád byl obviněn z kacířství. Fakt, že jedním z žalobců byl právě papež, nebyl pouze náhodný, šlo zde opět o bohatství a majetky. Templáři byli totiž bohatým řádem a mezi jejich největší dlužníky patřili právě papež a panovník, ti tedy přišli s plánem na konfiskaci jejich majetků. Templáře čekal tedy velmi krutý osud, mnozí byli zatýkáni, mučeni a popraveni. Pod vlivem mučicích praktik se přiznávali ke všemu, z čeho je inkvizice obvinila, od plivání na kříž až po čarodějnictví a uctívání temných sil. Proces ukázal morální zkaženost papeže a absenci jeho morálních zásad, které by na jeho pozici měly být příkladné. Zároveň ale byla celá událost varováním pro všechny, kdo by se chtěli vůli papeže protivit. Někteří církevní hodnostáři papežovy úmysly prohlédli, nebylo však bezpečné do nich zasahovat a papeže v procesu nikdo nezastavil.

Druhá událost následovala hned za procesem s templáři. Na dlouhá desetiletí se papežská kurie ocitla v područí francouzských panovníků. Příbuzenské a politické vztahy s Francií měl i český král Karel IV. Papežem byl v té době Kliment V. a sídlem papežské kurie se stalo francouzské město Avignon. Jan XXII. během své vlády rozšířil obchod s

papežskými odpustky, ty zajišťovaly církvi velkou část vedlejších příjmů. Odpustky nebyly ale jediným způsobem, jak se dalo na věřících a kněžstvu vydělávat, prodávaly se i církevní hodnosti, které poskytl pravidelné příjmy, těm se říká *beneficie*. Obchod s hodnostmi se dostal až do bodu, kdy osoby, kterým se postavení prodávalo, nemusely být vůbec vysvěceny, stačilo mít příslušný obnos peněz. Úzký vztah mezi francouzskými králi a papežskou kurií byl pro obě strany výhodný, král mohl volně zasahovat do věcí kurie a ta se zase na oplátku mohla počítat s ochranou panovníka, z obchodování s odpustky a církevními hodnostmi bohatly obě strany. Na prodej bylo takřka vše a církev se stala pouhým „zbožím na trhu“.

Ke krizi došlo v roce 1378 po smrti Karla IV. Řehoř XI., poslední papež z Avignonu přesídlil do Říma, aby bránil svá italská panství. Florentská a milánská vojska prosazovala zájmy Italů a požadovala, aby papež vládl opět z Říma. Po Řehořově smrti se Italům dostalo úspěchu v podobě zvolení Itala Urbana VI., který ale nebyl uznán francouzským panovníkem. Jeho moc mu umožnila jmenovat druhého papeže, a tím byl Klement VII. Také vyslal do Itálie vojsko, které mělo moc papeže Urbana VI. zlomit. Tím nastává již zmíněná krize papežství, kdy docházelo pouze ke sporům mezi papeži a jejich následovníky, kteří se snažili získat větší moc. Byla ale rozpolcena celá církev, protože jedna část uznávala papeže francouzského a druhá toho italského. Tento spor měl tak obrovský dopad, že ovlivnil i prosté věřící. Papež byl dosud považován za Kristova posla na zemi a nyní byli papeži dva a církev se dělila na dva tábory, které tvrdily, že jejich papež je ten pravý, církev stála proti církvi. V této situaci bylo přirozené, že vzdělanci začali hledat způsob, jak celou situaci vyřešit. Oporu hledali v samotných základech křesťanství – v Písmu svatém, kde se nachází čisté ideály a zásady prvních křesťanů. Vznikla tak první reformní hnutí, mezi která se řadí právě i husitství.

3.1.3. Cíle husitského reformního hnutí a jeho kořeny

Někdy se mylně označuje za začátek husitské epochy rok 1419, kdy události po Husově upálení vyvrcholily defenestrací konšelů na novoměstské radnici v Praze. Husitství bylo hnutí, které zasáhlo společnost napříč všemi jejími vrstvami. Primární byla snaha o reformu církve, odebrání církevních majetků a návrat k původním ideálům. Situaci ztěžovala i vzájemná spolupráce s panovníky, což znamenalo i posílení světské moci církve, tvořila tak pevnou oporu feudální moci a angažovala se i v právních záležitostech. Pro husitství byl klíčový návrat k původní chudobě a pokoře duchovenstva.

Protože majetek zajišťoval velkou moc, bylo prvním cílem odebrat církvi majetky, což by automaticky vedlo i k oslabení její feudální moci a politického vlivu. Z hlediska ideologie je to již zmíněný návrat k původním hodnotám, které káže Desatero a Písmo svaté, především Nový zákon. Církev se tak měla vrátit zpět do pozice služebníka věřících, nikoli jejich pána. Již v minulosti se objevovala hnutí, která zastávala podobné ideály jako husitství, patří mezi ně na příklad francouzské hnutí katarů či německých beghardů, z tohoto hnutí vycházeli později v Čechách tzv. pikharti. Na našem území byla ve 14. století sekta valdenských. Tyto skupiny spojuje zejména princip chudoby církve, odmítání papežských dogmat a kritika svatokupectví. Touha po reformě církve však pramenila i z jejích vlastních řad, například řád františkánů se snažil o návrat k chudému způsobu života a dlouho trvalo, než byl nový řád uznán, papežské kurii se to samozřejmě nelíbilo a pronásledovala i členy tohoto řádu. Stejný osud čekal i potulné, žebravé mnichy z hnutí spirituálů, kteří byli pronásledováni jako kacíři. Tyto tendence reformovat církev tzv. zdola se tedy objevovaly dávno před vznikem husitství, jejich problémem ale byla nedostatečná podpora a dosah reformního snažení, jednalo se tak spíše o izolované pokusy. Přesto byly významnými počátky právě pro další větší hnutí. Význam husitství a jeho síla spočívá zejména v opoře vzdělanců Karlovy univerzity a slábnoucímu vlivu církve v Čechách, protože zde toto hnutí zpočátku skrytě podporoval i sám panovník. Jan Hus byl jedním z předních představitelů a mluvčích hnutí a svým kazatelským uměním zvládl přesvědčit své posluchače o svých záměrech a objasnit jim pravou tvář církve. Svými výroky podlamoval autoritu papeže a dokázal změnit dosavadní pohled na papežskou kurii. Vedle Jana Husa působila samozřejmě řada dalších reformátorů jako je Jakoubek ze Stříbra, Křišťan z Prachatic či Jeroným Pražský. Je nutno zmínit, že Jan Hus pracoval s odkazem předchozí generace, která s myšlenkami na reformu přišla ještě před ním. Jednalo se zejména o Jana Milíče z Kroměříže, Matěje z Janova a Konráda Waldhausera, v zahraničí se inspiroval Johnem Wycliffem. Původní myšlenky byly stále podobné – kritika svatokupectví a uctívání obrazů svatých a jejich ostatků, křesťanské milosrdenství, pokora, skromnost atd. Největší vliv mělo v celé Evropě právě myšlení Johna Wycliffa, který tehdejší církev srovnával s tou původní apoštolskou, která postrádala světský majetek. Člověk, který hrubě porušuje zásady křesťanství není dle Wycliffa pravým křesťanem, a to platí i pro papeže samotného. Není divu, že s takovými výroky byl Wycliff prohlášen za kacíře a před upálením ho zachránili jeho vlivní přívrženci.

Wycliff se také dotkl tématu přijímání svátosti oltářní, kdy tvrdil, že se jedná pouze o obraznou reprezentaci Kristova těla a Kristovy krve, ne o faktickou přeměnu, jak hlásala církev. Přijímání pod obojí je specifickým znakem husitství. Husité požadovali, aby každý mohl přijmout chléb i víno, protože všichni věřící jsou si před Kristem rovni. Tím, že víno přijímali pouze kněží, se tato rovnost narušuje a katolický klérus se staví nad ostatní věřící. Zde také najdeme původ znaku, kteří si husité vybrali na své praporce – kalich, ze kterého během bohoslužeb přijímali víno všichni věřící. Přijímání pod obojí bylo často spojováno s učením Jana Husa, ten ale nic podobného nepožadoval a ve svých traktátech se o něm nezmiňuje, začal jej prosazovat až Jakoubek ze Stříbra, Husův nástupce v Betlémské kapli, a Jeroným Pražský, který taktéž zemřel mučednickou smrtí, protože byl pro církev hrozbou. Přijímání pod obojí bylo označeno za kacírský obřad, protože ohrožovalo nadřazenost církve a její autoritu. Papežská kurie také několikrát tento obřad zakázala a ani ve chvíli, kdy by povolení přijímání pod obojí znamenalo ukončení nepokojů, nepovolila.

Do Husovy smrti se žádný z reformátorů nepokusil ani nenabádal k dosažení reformy násilím, zde se husitství od primárních myšlenek vzdaluje. Jan Hus sice apeloval na reformy shora, svým kázáním ale ovlivnil nižší vrstvy obyvatelstva, které po jeho smrti převzaly reformu do vlastních rukou a změny se domáhaly násilím. Nastal husitský převrat a celá země se ocitla v období dlouhých bojů, které papežská kurie nedokázala utišit. Husitské hnutí netoužilo pouze po změně v církevních kruzích, ale i ve feudálním systému. Postupem času se začaly oddělovat jednotlivé husitské proudy, některé z nich byly spíše radikální, jiné konzervativní. Kvůli těmto rozdílům pak docházelo i ke střetům mezi jednotlivými skupinami. „*Husitství proto nebylo a ani nemohlo být nějakým jednotným hnutím bojovníků za „pravdu boží“, protože se jednotlivé husitské frakce ve výkladech této „boží pravdy“ navzájem lišily.*“²⁵ I přes tyto neshody byly ale jednotlivé skupiny schopny společnými silami reagovat na nebezpečí, která ohrožovala české země. Nespojovala je tak stejné ideové přesvědčení, ale spíše společné nebezpečí, tím byli samozřejmě zahraniční církevní hodnostáři, ale zejména uherský král Zikmund, který si nárokoval český trůn po Václavu IV. Díky tomuto společnému nepříteli bylo husitské reformní hnutí tak vytrvalé a pevné.

25 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 37.

Jedním z dalších úspěchů reformace bylo počestování některých měst spojené s nevraživostí vůči německým obyvatelům, kteří měli ve správě měst četné zastoupení. Německý patriciát stál v opozici k husitským reformistům, proto byl v roce 1419 z Prahy vyhnán. V tomto období se začínají objevovat první náznaky národního povědomí. Tuto myšlenku podpořil i fakt, že již zmíněný Zikmund byl králem uherským, ale i německým a jeho armáda se tak skládala zejména z německy mluvících žoldnéřů. Rozhodující byl ale vždy ideologický postoj, to znamená, že s českými katolíky bylo zacházeno stejně jako s německými a v husitském hnutí bojovali i Němci, kteří se k reformistům hlásili. Je tedy zřejmé, že zde nešlo o otázku etnickou, ale ideologickou.

3.1.4. Lapkovství v době husitské

Celou zemí otřásaly nepokoje a neustálé boje, je zřejmé, že v Čechách přestalo být bezpečno. Na přelomu 14. a 15. století se v českých zemích rozrůstá lapkovství.²⁶ Projevů násilného chování značně přibývalo, jednalo se o přepadávání kupců či drancování vesnic, často ve jménu bohatých aristokratických skupin a pravděpodobně i samotného krále. Šlechta si loupením vylepšovala svou hospodářskou situaci, ve svých tvrzích hromadila vojáky a pověřovala je loupeživými úkoly. Někteří z drobné šlechty se kvůli dluhům museli sami nechat najímat jako vojáci, protože to bylo to jediné, co mohli nabídnout.

Ne vždy však bylo primárním účelem lapků loupit, často se snažili co nejvíce ekonomicky poškodit nepřítele. Samozřejmě za to byli placeni či si ponechali část lupu, často to byl totiž jediný možný zdroj obživy.

Význačnou postavou mezi lupiči byl loupeživý rytíř Jan Zúl z Ostředku, který se svou lupičskou bandou obsadil nejprve Komorní Hrádek u Chocerad a hrádek Dubá na Sázavě. Odtud pak terorizoval české království a podnikal loupeživé výpravy, stal se tak nepřítelem koruny. Král Václav IV. byl v tu dobu nepřítomen a zastupoval ho pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Házmburka, ten za pomoci trestné výpravy oba hrádky dobyl a lupiče pochytil. Celou skupinu padesáti jedna lupičů čekala šibenice. Zajímavé je, že tím, kdo udílel odsouzcencům rozhřešení, byl právě Jan Hus. Je potvrzeno, že v mládí v podobné lapkovské skupině působil i Jan Žižka z Trocnova, který později sehrál

²⁶ LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 83.

v husitské revoluci velmi důležitou roli. Údajně ale plnila tato skupina rozkazy krále Václava IV., který později některým lapkům udělil milosti, Jan Žižka byl jedním z nich. Lupičské a záškodnické řemeslo bylo tedy v Čechách velmi rozšířené a bohatla na něm vyšší šlechta i samotný král. Později dostala většina lapků možnost vysloužit si svou čest a značně zbohatnout díky vstupu do královského vojska. Václav IV. totiž vyslal část armády na pomoc polskému králi. Touto cestou se po návratu mohla většina lupičů vrátit zpět do šlechtických řad, král mimo jiné tímto aktem omilostnění získal velké množství přívrženců. To už ale v Čechách naplno propuká husitství.

3.1.5. Další významné osobnosti husitského reformního hnutí

Vedle postavy mistra Jana Husa, který se na husitské revoluci již přímo nepodílel, se v průběhu let objevily další významné osobnosti, díky kterým mělo celé hnutí takovou sílu. Byli to mimo jiné Jan z Jesenice, Jan Želivský, Jan Žižka z Trocnova a Prokop Holý.

3.1.5.1. Jan z Jesenice

Jan z Jesenice byl jedním z důvěrných přátel Jana Husa a během kostnického koncilu se dokonce chystal jet svého přítele hájit, v tom mu však prozíravě Hus zabránil. Jan z Jesenice ale plnil důležitou úlohu během husitské revoluce. Radil reformistům, jaký mají zvolit postup, z toho důvodu byl také obviněn z kacířství a kvůli němu byl roku 1415 vyhlášen nad Prahou interdikt. Ten byl zrušen až po vykázání Jana z Jesenice z Prahy. Stalo se tak po jednání Václava IV. a Zikmunda, který hrozil vpádem vojsk na české území, pokud nebudou zabavené farnosti vráceny do rukou katolíkům. Václav IV. se této hrozby zalekl a souhlasil. To vše vyvolává v Praze napětí.

3.1.5.2. Jan Želivský

Tento pražský kazatel po zrušení interdiktu veřejně vystupoval proti králi a popuzoval stoupence husitství, aby se k jeho odporu přidali. Václav IV. byl v jeho očích zrádce, který není hoden vlády v českých zemích. Král si vzdorovité chování nenechal líbit a jako odvetu dosadil na radnici Nového Města nové konšely z řad katolíkům.²⁷ Hlavním úkolem konšelů bylo udržet pořádek, toho chtěli dosáhnout mimo jiné i zatčením několika husitů. Jan Želivský bezprostředně reagoval a zorganizoval shromáždění, které se 30. července 1419 vydalo na protest od kostela Panny Marie Sněžné k novoměstské radnici. Během pochodu k radnici vydrancovali i katolický kostel sv.

²⁷ LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 88.

Štěpána. Pod okny radnice pak shromáždění požadovalo propuštění husitských vězňů. Popis toho, co se událo na novoměstské radnici je následující: „*Purkmistr a konšelé ani rychtář to nechtěli udělat. A v tom prý někdo z radnice hodil kamenem po knězi, který nesl monstraci s tělem Páně (tím byl Jan Želivský – pozn. aut.). Všichni lidé v tom procesí byli velice pobouřeni, vtrhli na radnici a vyplenili ji. Purkmistra Jana Podvinského, Klimenta Šťastníka, koželuha Tomáška, konšely Čěňka Patriarchu, Rehlu Drevníka, Jana Humpolce, Václava Barbořina, Jana rybu, Sasína, rychtáře Nykláska, rychtářovy pacholky, valcháře Řihu (toho zabili v kuchyni), ty všechny, a ještě několik dalších ukrutně, hanebně a bez milosti povraždili, protože je házeli z oken dolů na oštěpy, sudlice, meče a kordy, a který již při tom nevy pustil duši, toho hned na místě dorazili... A proto tento čin padl na nepřátele kalicha Páně veliký strach. Pak svolali všechny usedlé i podruhy na radnici a pod trestem ztráty hrdla a vyhnání z města (mnozí proto z Prahy rychle uprchli) a obecný lid si zvolil čtyři hejtmany až do ustanovení nových konšelů, dali jim pečeť a jiné záležitosti konšelské, a ti pak byli na radnici, obsazené množstvím ozbrojenců, ve dne v noci... A po tom vraždění se staroměstští konšelé hned dohodli s celou obcí, protože měli strach z toho, co se stalo novoměstským...“²⁸*

Dá se předpokládat, že celá akce byla naplánovaná, protože dav byl ozbrojen již v kostele Panny Marie Sněžné a pravděpodobně je k tomu vyzval právě Jan Želivský. Pokud by konšelé vězně propustili, možná by si zachránili životy. Tato událost však odstartovala ozbrojenou husitskou revoluci, násilné prosazování zájmů a řešení ideových sporů. Načasování bylo opravdu příhodné, v této době se totiž král Václav IV. zdržoval mimo Prahu na Novém Hradu u Kunratic, takže nemohl bezprostředně zasáhnout. Jedinou možností tak bylo uchýlit se k vyjednávání. Václav IV. přislíbil, že lidem zvolené konšely stvrdí. Svůj slib dodržel, ale 16. srpna 1419 zemřel na mrtvici, v Čechách nastalo bezvládí, příznivé prostředí pro radikální reformátory jako byl Jan Želivský. Ten se se svými společníky chopil moci a husitskou reformu již nebylo možné zastavit. V dalších letech docházelo v Praze k vyhroceným sporům mezi katolíky a husity.

Želivského radikální pojetí husitství ho nakonec 9. března 1422 stálo život. Společně se svými devíti přívrženci byl popraven v areálu Staroměstské radnice. Pražské

28 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 89.

radikální křídlo ztratilo svého představitele a jeho smrt byla v husitské revoluci velkým zlomem.²⁹

3.1.5.3. Jan Žižka z Trocnova

Jedním z nejvýznamnějších vojevůdců husitské doby byl bezpochyby Jan Žižka. Někteří historikové zastávají k Žižkovi negativní postoj, označují ho za násilníka a tyrana, který pouze válčil a drancoval. Jiní uznávají tohoto vojevůdce jako geniálního válečníka a стратега. Shodují se ale na tom, že některé jeho praktiky byly radikální a on sám byl až fanatickým ochráncem „božího zákona“. Marxistická historiografie naopak představuje Žižku jako lidového hrdinu, bránícího práva poddaných a chudiny.³⁰ Nejnovějším zdrojem informací o tomto husitském vojevůdci je kniha z roku 2019 *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*, kterou napsal významný historik Petr Čornej.

Z pramenů toho o Janu Žižkovi mnoho nevíme, dokonce ani to, kdy se narodil. „*Jan se jistě mohl narodit v Trocnově, ale jeho kolébka mohla stejně dobře stát i v blízkém okolí. Třeba na hrádku u Ostrolovského Újezda, ani ne půl hodiny chůze od Trocnova, nebo v nedalekých Ledenicích.*“³¹ První zmínky pochází z roku 1378, kdy byl uveden při svatebním obřadu jako svědek. Později musel Žižka rozprodat kvůli dluhům svůj majetek, a tak se jako spousta dalších příslušníků cizí šlechty musel uchýlit k záškodnické činnosti.³² Je jisté, že Žižka byl součástí skupiny lapků, kteří pod vedením Matěje Vůdce plenili rožmberské panství. V roce 1409 Žižku amnestoval král Václav IV., spekuluje se tedy, zda nebyl Žižka již od začátku ve službách krále. Amnestii si ale zasloužil především podílením se na výpravě do Polska proti Řádu německých rytířů, mimo jiné mu tato výprava vynesla i tučný zisk. Touto cestou získával postupně Žižka své válčené zkušenosti, které mu později během husitských válek dopomohly k mnoha vítězstvím. Po návratu z Polska vstoupil Žižka do služeb krále Václava IV. a pobýval v Praze.

29 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 101-102.

30 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 131-132.

31 ČORNEJ, Petr. Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka. Praha, Knihy Nakladatelství Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-990-6. S. 15-17.

32 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 134.

Žižka se ztotožňoval se čtyřmi hlavními pilíři husitství a bránil je. Jedná se o požadavek svobodné kazatelské činnosti, trestání zjevných hříchů, přijímání pod obojí způsobu a odstranění světského panování církve. S Husovým kázáním musel být dobře seznámen a zastával stejné názory, je proto s podivem, že nepřipojil svou pečeť k protestnímu dopisu proti Husovu upálení. Jediným možným vysvětlením jsou spekulace o jeho pobytu v zahraničí a angažmá v cizích armádách, kde měl také získávat další zkušenosti, právě léta 1915–1918 jsou z hlediska Žižkova života zastřena tajemstvím.³³ Zlomovými byly pro Žižku roky 1419 a 1420, protože to v Čechách propukla husitská revoluce a započaly dlouhé boje. Jakožto poměrně chudý zeman velmi dobře chápal potřeby venkovanů a ztotožňoval se s nimi, nejbližší mu byli jihočeští táborité, kteří roku 1420 založili město Tábor. „*A Žižka? Vidí v tomto novém městě naději na spravedlivější, lepší život všech usedlíků. Tuto naději je ale třeba vybojovat. Najde se totiž i hodně těch, kdo město „světlych zitrků“ budou chtít zničit. Proto se od samého počátku stává Tábor vojenskou baštou husitů na jihu Čech. V jeho čele stojí hejtman Mikuláš z Husi a Jan Žižka.*“³⁴ Do Tábora se vydal Žižka po tom, co se pokusil se svou družinou o dobytí Plzně, po cestě ho čekala jeho první vítězná bitva, a to bitva u Sudoměře. Zde se uplatnila pověstná husitská vozová hradba: „*V boji samotném narazili jízdní na vozovou hradbu, přetínající zřejmě vyústění hráze, po níž vedla jen úzká cesta, která znemožňovala udeřit plnou silou.*“³⁵ Největším vítězstvím je ale bezpochyby bitva na Vítkově. Zikmundova křižácká armáda obléhala Prahu a snažila se revoluci zastavit přímo v jejím středu. Tehdy husitům do Prahy proudily potraviny a zbraně pouze jednou příjezdovou cestou, kterou bylo třeba ubránit, jinak by byla porážka nevyhnutelná. Žižka správně předpokládal, že se Zikmund pokusí dobýt přilehlou horu Vítkov, aby získal taktickou výhodu a mohl odříznout jedinou cestu do Prahy. Na Vítkově vybudovali husité dřevěné opevnění, ze kterého horu bránili, pro jízdu zde byl velmi malý manévrovací prostor, který se ještě zmenšil, když je zboku zmáčkla skupina husitských pěšáků. Pod nátlakem husitů se dalo křižácké vojsko na ústup, ovšem mnoho z nich bylo pobito, Zikmund další útoky na Prahu odvolal. K masovému útoku na Prahu pravděpodobně

33 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 139.

34 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 141.

35 ČORNEJ, Petr. Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka. Praha, Knihy Nakladatelství Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-990-6. S. 208.

nedošlo na radu katolického panstva, které ho provázelo na cestách, obávalo se úplného vydrancování Prahy. Protože Zikmundovi docházely finanční prostředky na vyplácení žoldu, křižácké oddíly pomalu bojiště opouštěly. Zikmund se ještě stihl nechat korunovat českým králem a odtáhl se zbytkem vojska pryč. Od této chvíle je Žižka mnohými považován za zachránce Prahy a jeho kariéra byla na vzestupu.

Po neúspěšném pokusu o nastolení vojenské diktatury v Praze se Žižka se svým oddílem vydává zpět do jihočeského Tábora, který byl nyní základnou husitského hnutí. Na jihu Čech bojoval Žižka se svými oddíly proti Oldřichovi z Rožmberka. Žižkovo válečné tažení zasáhlo na příklad Vodňany, Lomnici, hrad Nová Bystřice, Trhové Sviny, Horažďovice i klášter Zlatá Koruna. Největší masakr proběhl v Prachaticích, kde táborité pobili všechny muže a ženy s dětmi Žižka vyhnal z města. Podobný osud potkal i Chomutov či Jaroměř. Žižka v Jaroměři přislíbil, že pokud se město vzdá, bude obyvatelům umožněn bezpečný odchod, v Husitské kronice se ale dočteme následující: „*A když byl dán slib, nechali je (husity) ve čtvrtek vstoupit do města. Oni všechny jejich měšťany a jejich ženy svlékli do košile a vyvedše je z města, velmi mnohé utopili a jiné v polích lotrovský lid upálil. Následující den upálili třiadvacet kněží, kteří nechtěli souhlasit se čtyřmi artikuly, nechavše naživu tři, kteří s řečenými artikuly vyslovili souhlas.*“³⁶ Žižka tak neškodil pouze Němcům, ale i vlastnímu národu, později bojoval i proti méně radikálním skupinám husitů. Nejradikálnější a nejkrutější přístup zvolil ale Žižka především vůči špatným kněžím, těm, kteří nechtěli přijmout husitství. Někteří si život zachránili tím, že na poslední chvíli konvertovali, mnozí ale končili na hranici, protože trvali na svém přesvědčení. Je nutno podotknout, že stejný osud čekal i husitské kněze v zajetí katolíků. V roce 1423 opouští Žižka Tábor, a i přes to, že v roce 1421 přišel o své jediné zdravé oko, pokračuje ve velení nad husitskými vojsky. On sám se totiž považoval za nástroj boží, viděli ho tak i jeho stoupenci, a dokonce i nepřátelé. Některá jeho vítězství nad mnohonásobnou přesilou v té době neměla jiné vysvětlení. Mezi katolíky se tak rozkřiklo, že je spřažen s ďáblem, naopak husité to vnímali jako boží milost. Ve skutečnosti však za jeho úspěchy stály vynikající taktika a strategie, k vítězstvím také beze sporu pomohla i silná morálka a odhodlání vojáků. Po odchodu z Tábora se Žižka přesunul do východních Čech, klíčovou roli hrál i kněz Ambrož z Hradce Králové. V Hradci se Žižkovi podařilo uskutečnit vojenský převrat. Tento puč

36 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 152.

byl předem důkladně připravený a díky němu převzal Žižka z Ambrožem vládu nad Hradcem. Událost rozpoutala boje husitů proti husitům, jednotlivé frakce mezi sebou soupeřily o moc a situace se vyostřovala. Vznikla i nová panská jednota proti Janu Žižkovi, se kterou se roku 1424 střetl v bitvě u Skalice. K rozhodující bitvě došlo u Malešova, kde Žižka rozdrtil panskou armádu a nemá tak v Čechách žádného soupeře. Dobývá Kutnou Horu, Český Brod, Kouřim, Nymburk, vzdává se mu i Žatec. Roku 1424 se pokusil opět o vojenský převrat v Praze, tento pokus ale skončil mírovým vyjednáváním. Daří se mu konečně spojit celé husitské hnutí a táhne na Moravu. V momentě svého největšího vlivu a moci však po cestě 14. října 1424 u Přibyslavi náhle umírá. Z dobových zdrojů víme, že zemřel na „hlízu“, která byla na základě dalšího zkoumání příčinou zánětlivého procesu, Žižka tedy zemřel na infekci nejasného původu.

Žižkova nemilosrdnost a mnohdy až krutost tedy znamená odklon od Husových ideálů a od Písma svatého, je pak tedy otázkou, do jaké míry byly jeho boje záležitostí ideologickou. Bezesporu by ale husitská revoluce bez jeho velení nenabyla takové síly a dosahu a možná by skončila o mnoho let dříve. Také má obrovskou zásluhu na národním uvědomění a posílení pozice Čechů nad Němci, kteří se po husitských válkách stali pouhou menšinou. Ačkoli si orebíté, kterým Žižka velel, začali po jeho smrti říkat „sirotci“, nezůstali bez velení dlouho a v jejich čele se objevuje Prokop Holý.

3.1.5.4. Prokop Holý

Byl po Janu Žižkovi dosazen do čela orebítů. Tento velitel byl v následných konfliktech téměř tak úspěšný jako jeho předchůdce. Od zesnulého velitele husitských vojsk ho však odlišoval fakt, že byl velmi vzdělaný a vystudoval teologickou fakultu. V Táboře působil ještě za Žižkova života a byl jeho věrným přívržencem a podporovatelem. Prokopův původ je plný nejasností, snad ještě více než Žižkův, údajně pocházel z německé patricijské rodiny z Prahy. Během svých studií se seznámil s viklefismem i učením mistra Jana Husa, a tak se stal i stoupencem české reformace.

Prokop Holý dovedl husitská vojska k historicky nejslavnějším vítězstvím nad německými křižáky, v tomto období dosáhlo husitství svého vrcholu. *„Oproti Žižkovi máme v postavě Prokopa Holého co dělat s vojevůdcovskou osobností mnohem většího formátu. Tento vzdělanec, ovládající několik jazyků, byl zároveň vynikajícím diplomatem a skvělým řečníkem, udivujícím každého svou sečtělostí, logikou argumentů i hloubkou teologických vědomostí. Na rozdíl od Žižky mu byla cizí brutalita a dbal o to, aby se polní*

*vojska nedopouštěla zbytečných násilností na civilním obyvatelstvu.*³⁷ Z tohoto popisu Vladimíra Lišky je jasné, že Žižkova krvavá éra skončila. Jeho primárním cílem nebylo plenit a vypalovat města, dobře věděl, že potřebuje dostatek zásob pro svou armádu. Za jeho časů docházelo k tzv. *spanilým jízdám*, což byly výpady husitských vojsk za české hranice. Jednou z těchto jízd byl roku 1427 výpad do Rakous, kde se husitská vojska střetla s Albrechtem Habsburským. Rakouské vojsko bylo poraženo a husité se v čele s Prokopem Holým slavně vrátili do Čech. Dalším úspěchem byla porážka křižáků u Tachova, po které se Prokopovi podařilo Čechy uzavřít před vpády cizích vojsk, a bylo tak více prostoru pro výboje do zahraničí. Mimo české země totiž byli husité vykreslováni jako „Antikristovo plémě“ a církve se obávala šíření husitství do dalších zemí.

Čechy byly již bezmála osm let ve víru válek a Prokop Holý si uvědomoval ekonomický úpadek země a nutnost návratu k běžnému životu na venkově i ve městech. Čechy byly válkami vyčerpány a husitská revoluce se zastavila, na venkově se obyvatelé pomalu vraceli k běžnému způsobu života. Hlavním cílem *spanilých jízd* tak nebylo šíření husitství za hranice, ale přenesení konfliktů mimo české země, kde bylo tolik potřebné bohatství. Výpady přinášely Čechům peníze, obilí, dobytek, sůl a další suroviny. „*Desetitísíce husitských bojovníků vyjízděly v letech 1428-1431 do Slezska, Braniborska, Horní Falce, Rakous a dostaly se dokonce i na Slovensko.*“³⁸ Husité tak získali v zahraničí pověst neporazitelných válečníků, kterých se každý obával. Církvi bylo jasné, že se tato revoluce musí zastavit.

Klíčovým okamžikem bylo uspořádání církevního koncilu v Basileji, kde se mělo rozhodnout, jak se s českými kacíři vypořádat. Důležitou roli v dalším vývoji boje proti českým kacířům sehrál kardinál Cesarini. Bylo shromážděno největší křižácké vojsko s cílem porazit husity, Prokop Holý se snažil o vyjednávání s římským císařem Zikmundem, aby zabránili dalšímu krveprolití. Zikmund si byl ovšem tak jistý početní převahou křižáků a svým vítězstvím, že odmítl a vydal rozkaz k útoku na Čechy, a to hned z několika stran. Křižácká vojska nejdříve obléhala Tachov, a když zjistila, že se blíží husitská vojska, vydala se směrem k Domažlicím. Přesunul se tam ale i Prokop se

37 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 183-184.

38 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 189.

svým vojskem a na bitvu ani nedošlo. Křižáci se zalekli zpěvu husitů a rachotu husitských bojových vozů a rozprchli se. Po této porážce Zikmund Lucemburský i papež Eugen IV. došli k závěru, že husity silou porazit nelze a přistoupili tak na mírové vyjednávání s Prokopem Holým. Cesarini věděl, že i venkovský lid a šlechta v Čechách nemají zájem na dalším pokračováním válek. Kardinál byl diplomat, věděl, že koncil musí ukázat světu ochotu uzavřít mír. Pokud Prokop Holý přijme nabídku mírového jednání, bude nucen rozpustit svá vojska a přijde o hlavní oporu své moci, pokud ji nepřijme, bude považován za někoho, kdo brání uzavření míru a získá si tím odpůrce. Tak jako tak bude jeho moc oslabena. Cesarini tímto krokem zahájil rozložení husitské revoluce zevnitř, jeho odhady byly správné, husitské hnutí v roce 1433 značně slábne.

V tomto roce konečně dochází k vyslání husitské delegace na koncil do Basileje, vedl ji sám Prokop Holý. Delegace přijela obhájit husitský program „Čtyř artikulů pražských“. Prokop do jednání příliš nezasahoval, nechával hovořit zejména své dobře připravené teology. Koncil se snažil husitský program co nejvíce omezit a některé články nechtěl přijmout vůbec, Prokop si ale stál za svým. Vyjednávání pak pokračovalo přímo v Praze, ovšem také bez výsledku, do Basileje se opět vrátila husitská delegace a jednání pokračovalo. Mezitím se Prokop Holý se svými vojsky rozhodl dobýt Plzeň, která byla posledním útočištěm katolické církve. Tyto snahy mu ale značně znesnadňovaly povodně a nedostatek surovin pro armádu. Prokop Holý vyslal tak část armády do Bavorska, jejím cílem bylo získat zásoby, tato výprava byla však neúspěšná a podlomila i morálku obléhajícího vojska. Plzeňští navíc vykradli husitské ležení a vojsko tak bylo ponecháno bez zásob. Došlo ke vzpouře husitských hejtmanů, Prokop Holý byl dokonce zajat.

Došlo na další jednání s basilejským koncilem, umírněná část husitů chtěla nabídku přijmout, ale Prokop Holý stále hlásal, že je třeba trvat na přijetí artikul v plném rozsahu. Husitská revoluce tak byla rozvrácena. V Praze došlo roku 1434 k převratu, Prokop Holý spěchal k Plzni ke svým vojskům a chtěl za jejich pomoci dobýt Prahu zpět, protože Praha je klíčem k ovládnutí celé země. Osudovou bitvou husitských válek se stala bitva u Lipan dne 28. května 1434. Husitská armáda byla lstí velitele panského vojska Diviše Bořka z Miletínka poražena, padl zde i sám Prokop Holý.

3.1.6. Výsledky husitského reformního hnutí

Husitská revoluce se opírala o „Čtyři pražské artikuly,“ základní pilíře husitství. Jednalo se o přijímání pod obojí způsobu pro všechny věřící, svobodné kázání božího slova, trestání smrtelných hříchů a odebrání majetku a moci církvi. Husité požadovali, aby byly artikuly přijaty v plném znění, basilejský koncil to však nedovolil. Mezi husitskými představiteli a basilejským koncilem byla tak vyjednána tzv. *kompaktáta*, která byla slavnostně vyhlášena 5. července 1436 v Jihlavě.³⁹ Husité byli přijati zpět do církve, ta ale musela respektovat artikuly. „Přijímání pod obojí způsobu povolovala pouze dospělému obyvatelstvu na území Českého království a Moravského markrabství, aniž prohlašovala laický kalich za závazný a nutný ke spasení. Trestání smrtelných hříchů svěřovala do kompetence oprávněných osob světského a duchovního stavu, svobodné kázání božího slova omezovala pouze na kněze (resp. jáhny) a duchovenstvo pokládala pouze za správce, nikoliv majitele církevního zboží, čímž umožňovala jeho faktickou sekularizaci.“ České království a Moravské markrabství se tak proměnily v *země dvojího lidu*, byli zde kališníci a katolíci, obě vyznání si měla být rovna a žít vedle sebe v míru. Ve skutečnosti se jednalo o velmi vypjatý vztah.

Husitství se dotklo všech složek tehdejší společnosti, především se změnilы poměry majetkové, protože církev byla zbavena svých statků. Do popředí se dostává také čeština jako liturgický jazyk, latina po husitské revoluci upadá. Husitům se také povedlo nemyslitelné, papež musel přistoupit na některé požadavky a uznat kališnickou církev. Kompaktáta měla být platná a nový český král Zikmund Lucemburský přislíbil jejich dodržování, netrvalo to ovšem dlouho a znovu se schylovalo k válce, Zikmund ale před jakýmkoli konfliktem zemřel. Následovaly dlouhé neshody o tom, kdo usedne na český trůn, v Čechách bylo tzv. *bezkrálí*, v roce 1453 byl jmenován českým králem Ladislav Pohrobek, za kterého do jeho osmnáctých narozenin vládl zemský správce Jiří z Poděbrad. Ladislav ale zemřel velmi krátce po příjezdu do Čech a v březnu roku 1458 se králem stává právě Jiří z Poděbrad, přezdívaný také jako „husitský král“. S radikálními husity se ale vypořádával velmi rázně a uznával spíše umírněnou kališnickou církev. Od té doby se sláva husitství a celá původní Husova ideologie tehdejší společnosti stále víc vzdalovala.

39 ČORNEJ, Petr, BARTLOVÁ, Milena. Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI. Praha, PASEKA, 2007. ISBN 978-80-7185-873-7. S. 12.

3.2. Proměny prezentace husitství v české historii⁴⁰

Bezprostředně po skončení husitské revoluce byla vnímána poněkud skepticky, protože nedosáhla kýžených výsledků a celá země byla rozvrácená a zničená. Ekonomika byla ve velmi nepříznivém stavu a bylo třeba ji znovu obnovit. Do paměti se zapsala také nesčetnými krvavými boji, které přinesly mnoho obětí, a to nejen lidských, ale právě i ekonomických. Samozřejmě přinesla i pozitivní výsledky, které jsou zmíněny v předešlé kapitole. „*Již během 16. století bylo v českém myšlení autentické husitství vytlačováno razantním šířením německé reformace...Husitství prostě z národní paměti postupně mizelo a také historické reminiscence mezi tajnými nekatolíky se spíše, než k vlastnímu husitství vztahovaly k odkazu jednoty bratrské.*“⁴¹ Opětovné přijímání husitské epochy začalo až v 18. století, ovšem pouze okrajově, postupně se do popředí na místo Jana Husa dostává vojevůdce Jan Žižka.

3.2.1. Mistr Vavřinec z Březové a jeho *Husitská kronika*

Mistra Vavřinec z Březové byl překladatel a spisovatel, který působil na pražské univerzitě. Stavěl se otevřeně na stranu husitů a ideově se přikláněl k Husovo názorům. Toto jméno je důležité zmínit proto, že z jeho *Husitské kroniky* čerpalo mnoho historiků a je pokládána za jeden z nejdůležitějších pramenů, které k husitské revoluci máme. Popisuje zejména její počátky a klíčové události prvních let revolučního hnutí v letech 1419–1421. Končí nedokončenou větou, vztahující se k událostem 22. prosince 1421, s největší pravděpodobností se jakékoli pokračování ztratilo už v době husitské. Důležitost a spolehlivost tohoto historického pramene potvrzuje i fakt, že většina husitologů věnuje tomuto období zhruba jednu třetinu svých prací, a to právě díky kvalitě Vavřincovy *Husitské kroniky*.⁴² Petr Čornej ve své knize *Světla a stíny husitství* zmiňuje, že vázanost na *Husitskou kroniku* může ale být i známkou stereotypnosti, do které čeští historikové při zpracování revolučního husitského hnutí upadli. Je ale pochopitelné, že mnoho autorů považovalo počáteční fázi a první vítězství za ta nejdůležitější. „*Teprve*

40 Následující kapitoly čerpají informace z knih Petra Čorneje: *Světla a stíny husitství* z roku 2011 a Vladimíra Lišky: *Husitství, konec jednoho mýtu* z roku 2000

41 RAK, Jiří. Bývali Čechové: České historické mýty a stereotypy. Jinočany: H&H, 1994. ISBN 80-85787-73-3. S. 51.

42 ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 61.

v závěru 20. století kompenzovala moderní historiografie tento zúžený záběr monografiemi, podrobně mapujícími závěrečný úsek husitské revoluce.⁴³

3.2.2. František Palacký

Nepochybně zlomovým dílem, co se vnímání husitství týká, byly Palackého *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. Palacký převzal informace a hlavní myšlenky této epochy od starších autorů jako na příklad výše zmíněného Vavřince z Březové. K revoluci však nepřistupuje pouze jako k boji ideologickému či náboženskému, ale primárně na ni pohlíží z filozofického hlediska. „V Palackého bipolárním uvažování se husitství jeví jako několikanásobný svár, jako střetnutí „mezi rozumem lidským a citem nábožným“, mezi svobodou a autoritou i mezi demokracií a feudalismem (resp. aristokracií).“⁴⁴ Palacký prozkoumal historii 15. století velmi detailně a poskytl tak věrohodný obraz husitské revoluce, kterou považoval za demokratické hnutí. Vyzdvihl dosud kritizované středověké husitství na novou úroveň, kde vysvětlil jeho pozitivní aspekty a výsledky husitské revoluce, kritici tohoto hnutí museli Palackého argumentům ustoupit a vzít jeho pojetí v potaz. Samotného Žižku považoval Palacký za hrdinu a božího bojovníka, vyzdvihoval mimo jiné i jeho skromnost a ideály. „Palackého Žižka má všechny rysy velkého romantického hrdiny, génia, který si neohroženě, leč doslova slepě kráčí za vznešenou vizí, při jejímž uskutečňování nebere ohledy na nic a na nikoho. Šíří kolem sebe děs a hrůzu, takže se jeho činy posléze obracejí proti původnímu záměru.“⁴⁵ Palacký měl vůči Janu Žižkovi i jisté výhrady, se kterými jiní historikové nesouhlasili, docházelo tak přirozeně k rozepřím o pojetí této historické osobnosti. Nicméně, nejdůležitější je, že Palackého vnímání husitství odstartovalo novou epochu dějepisectví a vzbudilo mnoho otázek, na které se pokoušeli v dalších letech mnozí historikové odpovědět. Doposud úzce vymezený pohled na období husitských válek byl Palackého názory roztržěn.

43 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 61.

44 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 11.

45 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 348.

3.2.3. Václav Vladivoj Tomek

Současník Františka Palackého Václav Vladivoj Tomek si vytvořil postupem času o Žižkovi a husitství poněkud odlišné představy než Palacký. Také kritizoval jeho *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* za historickou nepřesnost a ukvapený styl psaní. O Žižkovi více hovoří ve své knize *Děje země české* a dále své pojetí významného vojevůdce rozvíjí v knize *Dějepis města Prahy*, která měla být reakcí na Palackého pojetí. Celé husitské období je v Tomkově díle popisováno pozitivně jako národní hnutí. *Dějepis města Prahy* je velmi významným dílem českého dějepiscectví. Dle Čorneje byl Tomek spíše analytickým typem autora a jakékoli romantické rysy mu byly cizí, svá díla pojal jako věrohodné rekonstrukce založené na vědomostech. Ani jemu se ale myšlenky a ideály tehdejší doby nevyhnuly a ztotožňoval se s obrozeneckou myšlenkou národní jednoty a důrazem na český jazyk. Jan Žižka pro Tomka vždy představoval ideálního hrdinného vůdce českého národa a dával to ve svých dílech jasně najevo. V roce 1879 sepsal také Žižkovu biografii.

3.2.4. Alois Jirásek

Mezi významné spisovatele, kteří se nechali inspirovat bouřlivým obdobím husitství, patřil i Alois Jirásek. Konkrétní předlohou mu rovněž byla *Husitská kronika* mistra Vavřince z Březové. Jiráskův román *Proti všem* s podtitulem *List z české epopoje* postihuje tatáž léta jako Vavřincova kronika. Jirásek se kronikou inspiroval velmi detailně, někteří kritikové mu dokonce vytýkali, že dílo samotné připomíná právě více kroniku než román. Autor se ale neodklonil od románového schématu úplně, zachoval románové postavy a stvořil kolektivního hrdinu, nicméně primárním cílem nebylo přiblížit běžnému čtenáři historicky věrný obraz husitství. Jednalo se o pokus napsat prozaickou epopej, která by zaznamenala vzestup českého národa, kde by hlavním hrdinou byl český lid.⁴⁶ Román se odehrává v letech 1420–1421, kdy byla husitská revoluce ve svých počátcích. Jirásek z kronik přejal i popisy některých významných osobností jako na příklad Jana Žižky či Zikmunda Lucemburského, proto je román historicky velmi přesný. „Hlavní dějová linie respektuje sled historických událostí, které autor líčí na pozadí osudů příslušníků zemanského rodu z Hvozdna.“⁴⁷ Jirásek využívá

46 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 58-59.

47 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 59.

ne příliš známých historických postav, které jsou v kronikách zmíněny jen okrajově a dotváří jejich osudy. Jejich příběh využívá i k popisu tehdejší situace v Praze, opět se ale opírá o Vavřincovu kroniku. Jirásek se znovu inspiroval husitskou epochou ve své trilogii *Jan Hus – Jan Žižka – Jan Roháč*, v tomto případě se však jedná o individuální příběhy jednotlivých osobností.

3.2.5. Josef Pekař

Historik, který kladl velký důraz zejména na vynikající znalost pramenů a autentičnost. Husův proces vnímal spíše jako menší záležitost, primárně mělo dle něj totiž na koncilu dojít k obhájení samotného husitství, procesu s Husem se dalo jistými kroky předejít. Celé husitství považuje za katolické hnutí a není tak možné zneužívat Husova jména k nabádání k odchodu z katolické církve. Ve své knize *O smyslu českých dějin* zmiňuje, že někteří historikové mylně vyzdvihují Husa tzv. nepravého, ten ubíjí velikost Husa pravého. Pravý Hus se snažil o reformu církve zevnitř, nenabádal k vystoupení z církve a jejímu napravení zvenku. Nepravému Husovi jsou často připisovány zásluhy, které s jeho učením nemají nic společného. Někteří historikové vidí v Husových myšlenkách záblesky nového věku a myšlení, podle Pekaře tomu tak není. Mimo jiné jako důvod dlouholetých válek a neschopnosti obou stran uzavřít dohodu uvádí právě vznik Tábora. Táborské husity označuje za příliš radikální a kacírské, dle Pekaře se odchýlili od katolické církve i ostatních husitů. Pražští husité ale neměli na výběr a museli s kacíři z Tábora spolupracovat, Tábor totiž disponoval obrovskou vojenskou silou. Až po smrti radikálního pražského kazatele Želivského a táborského vojevůdce Jana Žižky byly všechny skupiny husitů ochotny vyjednávat. Husitství vyzdvihuje jako průlomové období českých dějin, kdy náš národ bojoval za vyšší pravdu na úkor svého blahobytu, potvrzuje to i následující citace: „*Je pravda, že hrdinný a vítězný zápas Čechů husitských za svou pravdu, tj. za prohloubení a zoprávdovění náboženského života, zůstane největší slávou českých dějin; jen málo národů, kteří v zápase o myšlenku, jež měla přinést pokrok všemu křesťanstvu (tedy nikoli v zápase o zisky hmotné jakéhokoli druhu), byli tolik obětovali jako národ náš. Obětovali jsme vskutku v boji tom více, než je známo nebo přiznáváno: nejen že dlouholetá zápas obrátil vniveč materiální i duchovní rozkvět našeho národa, jak slibně pokračoval do dob Karla IV. ...*“⁴⁸ Pokud se podíváme na

48 PEKAŘ, Josef. *O smyslu českých dějin*. LEDA spol. s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7335-231-8. S. 110.

Pekařův pohled na Jana Žižku, zjistíme, že hojně kritizuje to, jakým způsobem husitského vojevůdce zobrazuje již zmíněný Tomek. Ten mu připisoval pouze kladné zásluhy a popřel jeho účast na jakýchkoli protikřesťanských aktivitách. Svou kritiku směřuje ale i na Palackého, který Žižku považoval za hrdinného vůdce a naději národa. Popisoval ho jako upřímného a nesobeckého člověka, který vše dělal kvůli prosazení pravé víry a byl demokratickým bojovníkem. Palackého vyobrazení Žižky považuje za daleko přesnější, Tomkův Žižka je dle Pekaře výtvor omylu. Obraz demokracie celkově prostupuje celým Palackého pojetím husitství, klade důraz na slovanskou jednotu a sílu národa, i zde je Pekař poněkud skeptický. S Palackým se však shoduje v tom, že Žižka byl duchovním fanatikem, považujícím se za božího bojovníka. Josef Pekař se po boku dalších učenců, např. Jaroslava Golla, stavěl i proti politickému a ideovému programu T. G. Masaryka.

3.2.6. Tomáš Garrigue Masaryk

Přesto, že si při zmínce T. G. Masaryka mnoho lidí vybaví prvního prezidenta tehdy nově vzniklého Československa, zasáhl tento muž i do otázek české historiografie. Od politiky se ale neodklonil příliš daleko ani při svém bádání v historii, nalézal v ní totiž inspiraci pro obrozenecké myšlenky a zejména pro nový politický program. Jeho hlavním pilířem mělo být husitství a ideál bratrství. Pro Masaryka bylo typické, že na historii nahlížel z pohledu sociologie a propagoval u nás názory expertů této vědy. *„Masaryk soudil – a v tom se shodoval s dobovou kritikou akademické historiografie -, že tradiční dějepisectví ulpívá na popisu empirických faktů. Proto historickou vědu podřizoval sociologii, považoval historii za konkrétní sociální dynamiku; za součást sociologie považoval i filosofii dějin. Svým požadavkem, aby historik pochopil také moment statický, připravoval půdu koncepcím moderní historiografie, která až v polovině 20. století dospěla k poznání, že se historická realita skládá z faktů individuálních a pomíjivých i ze skutečností hromadných a setrvávajících.“*⁴⁹ Masaryk přirovnával události své doby k těm z 15. století a aplikoval je na novodobou společnost, v husitství hledal ideály a vrchol české historie, tento názor mnozí považovali za kontroverzní a „nehistorický“.

⁴⁹ KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-252-9. S. 401

3.2.7. Spor o smysl českých dějin⁵⁰

Pod tímto názvem vešel do historie spor mezi Josefem Pekařem a T. G. Masarykem. Tyto dvě výrazné postavy s odlišnými názory se přely o ten pravý výklad českých dějin. Počátky neshod pramení již v názorech Jaroslava Golla, který byl učitelem a mentorem Josefa Pekaře. Byl to právě Josef Pekař, který pokračoval po boku svých kolegu ve výkladu dějin dle Golla a postavil se tak otevřeně do názorového konfliktu T. G. Masarykovi. Do tohoto sporu se však zapojila většina historiků té doby a sledovala jej i široká veřejnost. Jak již bylo řečeno, jádrem celého sporu bylo určit, jaký je ten správný a platný výklad českých dějin. Z předešlých kapitol je patrné, že Pekař a Masaryk nesdíleli na české dějiny tentýž pohled.

Pekař reagoval především na Masarykovy spisy z 90. let, zejména knihu *Česká otázka* z roku 1895. Masaryk se ve svých dílech snažil o vypracování ideového programu české politiky, o její změnu a obrodu. Svá tvrzení opíral o historické události a největší inspirací mu bylo právě husitství, ideál bratrství a česká reformace 15. století. Gollovým a později i Pekařovým protiargumentem bylo tvrzení, že nelze v dějinách dokázat jakoukoli souvislost myšlenek husitských a těch obrozeneckých a navazování skutečností ze zcela odlišných období považoval za nekorektní, protože myšlení lidí se v průběhu historie mění a nelze ho srovnávat. Masaryk tedy považoval husitství za vrchol české historie a vývoj národa dle něj vedl dále přes Jednotu bratrskou až k Havlíčkovi. Goll i Pekař s tímto tvrzením nesouhlasili. Pekař poukazoval i na stinné stránky husitského hnutí a bral v potaz i dění po Bílé hoře jako důležitou součást vývoje našeho národa. Ačkoli se tito muži neshodli na jedné verzi výkladu českých dějin, zůstala dle oficiálních informací tato nevraživost pouze na historiografické úrovni, nepanovala mezi nimi žádná osobní nevraživost.

50 Tato podkapitola čerpá informace zejména z knihy Františka Kutnara a Jaroslava Marka: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, vydalo Nakladatelství Lidové noviny v roce 1997, ISBN 80-7106-252-9.

3.2.8. Ohlasy po únoru 1948

Po únoru 1948 museli historikové navazovat na myšlenku, která byla v souladu s marxistickou ideologií. Komunistický režim si totiž potřeboval přisvojit dějiny, aby legitimizoval svou existenci a postavení.⁵¹ K naplnění komunistických cílů měla sloužit právě myšlenka husitství a národního obrození jako vrcholu českých dějin, zejména byla propagována práce Aloise Jiráska, nicméně jeho nedostatečné stranické zapojení komunistům nevyhovovalo. Výsledkem tak byl vznik marxistické historiografie, která produkovala díla vyhovující režimu a cílům komunistické strany. Ohýbala české dějiny do požadovaného tvaru a měnila pohledy na významná období české historie.

I samotný pojem husitská revoluce byl bez pochyby značně zpopularizován díky marxistické historiografii 20. století.⁵² V tomto případě přirovnávali historikové husitskou revoluci k teorii třídního boje vykořisťovaných feudálních mas a vykořisťovatelské feudální třídy, šlo tedy o revoluci sociální. Hranice toho, co je revolucí a co není, jasně stanovil vůdce bolševické revoluce V. I. Lenin a z těchto poznatků také vycházeli marxističtí historikové při pohledu na husitskou epochu. Dle historika Kurta Konrada hnací silou revoluce „městská vrstva průmyslových malovýrobců.“ Revoluce měla tedy čistě sociální charakter a odpovídala teorii třídního boje. Marxisté si vybírali významné postavy husitství a považovali je za tzv. revoluční hrdiny. Patřil sem zejména vojevůdce Jan Žižka, dále Jan Želivský či Jan Roháč z Dubé a ve neposlední řadě samozřejmě Jan Hus. *„Roháč a Želivský náleželi k nejfrekventovanějším husitským hrdinům v tehdejší beletrii a do určité míry upozadili i Jana Žižku a Jana Husa, k nimž komunističtí radikálové a v jejich stopách i marxističtí historikové necítili sto procentní důvěru. V Žižkově případě jim vadil likvidační zásah proti Pikartům, v nichž nejen stalinisté spatřovali nejpokrokovější husitské křídlo. Vůči Husovi zůstávali v trvalých rozpacích jak kvůli jeho kněžství, tak kvůli příliš náboženskému uvažování.“*⁵³ Důležité bylo také přizpůsobení symbolů husitské revoluce socialistickým a komunistickým symbolům. Jako příklad můžeme jmenovat symbol zaťaté pěsti či krvavě rudý prapor, za

51 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 396.

52 LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0. S. 91.

53 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 399.

kterým stojí zástupy husitských revolucionářů, což bylo připodobňováno k dělnickým demonstracím a prvomájovým průvodům.⁵⁴ „*Symbolům typu rudého praporu a zaťaté pěsti propůjčoval komunistický úhel téměř posvátné rysy. Sakralizovaný charakter mělo i komunistické pojetí revoluce jako krvavé slavnosti i katalyzátoru dějinného vývoje a ovšem též četné rituály, jimiž poúnorový režim utvrzoval sám sebe, aniž si uvědomoval, jak silně navazuje na starší tradice.*“⁵⁵ S výše zmíněnou koncepcí přišel poprvé Josef Macek. Mezi další marxistické historiky patřili například Závaš Kalandra či František Grauss.

Toto pojetí je ovšem jako celá husitská revoluce rozporuplné. Primárním cílem husitství totiž nebyla likvidace feudálního systému a třídní teorie zde také není zcela přesná. Do husitského hnutí se totiž hlásili lidé napříč všemi společenskými vrstvami, nikoli pouze nižší sociální vrstva a systém měl být pouze upraven, ne úplně zlikvidován. Mimo jiné i díky zapojení šlechty nabralo husitství na síle a husitská vojska byla schopna prosazovat husitské ideály. Konrad také viděl v husitském hnutí demokratickou vizi, která se ovšem reálně neslučuje s násilným prosazováním náboženského totalitarismu, ke kterému v 15. století v našich zemích docházelo. Nicméně idea toho, že husitství bylo sociální a politickou revolucí, se marxistům hodila k upevnění jejich moci. Nižší společenské vrstvy se vzbouřily proti autoritám a toužily po změnách ve společnosti. I změny náboženské, o které husitům nejvíce šlo, dle marxistické ideologie souvisejí s mocí a husité se snažili tuto moc převzít. Tyto argumenty lze ale poměrně snadno vyvrátit pomocí faktů a tím i potvrdit, že marxistická historiografie pohlížela na husitství více jako na nástroj k prosazení svých ideálů a neposuzovala objektivně její reálný průběh.

54 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 402.

55 ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. S. 402.

3.2.9. Petr Čornej

Bez pochyby nejvýznamnějším současným historikem, který se zabývá obdobím husitství, je Petr Čornej. Během svého života působil na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a od roku 2002 je profesorem a zároveň i rektorem soukromé vysoké školy Josefa Škvoreckého. Petr Čornej napsal stovky studií zabývajících se tematikou husitství, některé z těchto studií znamenaly průlom ve vnímání této významné epochy českých dějin. Mimo jiné se také podílel na sestavení několika středoškolských učebnic dějepisu.

Mezi nejvýznamnější díla týkající se husitství patří:

- *Husitská revoluce: stručná historie* z roku 2021
- *Jan Žižka: život a doba husitského válečníka* z roku 2019
Jedná se o nejnovější publikaci o Janu Žižkovi, konkrétně je to biografie slavného vojevůdce husitských vojsk. Kniha vyšla k 600. výročí vypuknutí husitské revoluce a v roce 2020 za ni Petr Čornej získal dvě ceny Magnesia Litera (Kniha roku a Litera za naučnou literaturu).
- *Husitství a husité* také z roku 2019
- *Praha Husova a husitská 1415–2015*
- *Světla a stíny husitství* z roku 2011
Tato kniha je výběrem z Čornejových esejí a úvah na toto téma.
- Také zmíníme *Velké dějiny země Koruny české. Svazek VI., 1437–1526* z roku 2007, na této publikaci spolupracoval s Milenou Bartlovou.

Toto je pouze strohý výčet prací, kterými tento významný historik přispěl k poznání českých dějin. V roce 2023 je naplánováno vydání knihy *Spory o Jana Žižku 1424-2024*. Petr Čornej má v tomto rozsáhlém eseji zmapovat různé pohledy na Jana Žižku v souvislosti s proměnami naší společnosti.

Petr Čornej má nesporný vliv na podobu moderního českého dějepisectví a jeho zásluhu na odkrytí dějin 15. století nelze opomenout. Ve svých pracích přináší stále nové poznatky a úhly pohledu, které nám pomáhají lépe pochopit toto komplexní období.

4. Analýza vybraných románů

Z autorů, kteří se zabývali postavou mistra Jana Husa jsme pro analýzu a následnou komparaci vybrali Františka Josefa Čečetku, Josefa Mühlbergera, Oskara Wöhrleho, Miloše Václava Kratochvíla, Františka Šmahela a Evu Kantůrkovou. Nejdůležitějším aspektem bude literární ztvárnění této historické osobnosti jednotlivými autory.

4.1. František Josef Čečetka: *Mistr Jan Hus* (1927)

F. J. Čečetka⁵⁶ se narodil 23. dubna 1871 v Nových Hradech a zemřel 3. června 1942 v Praze. Kromě své literární kariéry působil během svého života jako pedagog. Nejprve učil v obecné škole v Chlenech a po vykonání zkoušky se stal učitelem v měšťanských školách, kde vyučoval češtinu, zeměpis a dějepis. Mimo jiné přispíval také do časopisů, jako je například Nymbursko a Poděbradsko. Čečetka byl jedním z nejvýznamnějších a nejplodnějších autorů první poloviny 20. století. Počátky jeho tvorby se pojí právě s oblastí Poděbradska, o které sepsal národopisnou knihu. Jeho románová tvorba čítá desítky publikací. Čečetka nejčastěji čerpal náměty z historie, o které opřel smyšlený příběh, který měl částečně sloužit pro širokou veřejnost jako text vzdělávací. Jaroslav Kunc napsal o Čečetkovi následující: „*Ruch, pohyb i barva doby a její milostná podbarvení jsou vůdčím znakem rozsáhlého i různorodého díla plodného spisovatele, který čerpal náměty i ze soudobého života vesnického, městského a společenského. Historie je mu často jen rámcem událostí a osudů jinak zcela vymyšlených. Čečetka se odvážil i na životopisná románová pásma vynikajících historických osobností ...*“⁵⁷

Historický román *Mistr Jan Hus* poprvé vyšel roku 1927. Text je členěn do čtyřiceti kapitol, každá je označena vlastním názvem. Román je obohacen o černobílé ilustrace, které věrohodně dokreslují celý příběh.⁵⁸ Text je také doplněn o Husovy dopisy z různých etap jeho životní cesty. Ze všech analyzovaných románů zabírá tento poměrně dlouhý časový úsek Husova života a nabízí detailní popisy, obsáhlejší už je pouze text Kantůrkové. V textu se seznámíme i s událostmi, které předcházely Husově cestě na

56 Zdroj informací o autorovi: VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, a kol. Biografický slovník českých zemí: 10. sešit: Č–Čerma. Praha: Libri, 2008. 503–606 s. ISBN 978-80-7277-367-1. S. 546–547.

57 KUNC, Jaroslav. Slovník soudobých českých spisovatelů. Krásné písemnictví v letech 1918–1945. Praha: Orbis, 1945. 1018 s. S. 97–98.

58 Viz příloha č.4.

koncil a následnému odsouzení. První kapitola s názvem *Dlouhou řadou Němci táhnou* zmiňuje rok 1409, kdy Němci kvůli Václavovu dekretu, který změnil hlasovací poměry na univerzitě, opustili Prahu. Nevraživost mezi Čechy a Němci je zejména v části, která se odehrává v Čechách, velmi patrná. V Praze dochází k četným roztržkám a většina Němců také vystupuje proti Husovi a hlásají, že rozeštvává Prahu. Češi ale svého mistra brání. „, *Vidím, že Viklefovo sémě už nese úrodu! Hus to své nové učení vykládá v Betlémě a jedovaté myšlenky se rychle ujímají.* ‘, *Nedotýkej se svatého muže!*‘ *Bradatý ho ostře okřikl.* *„Nejsi hoden ani vyslovit jeho jméno. Samozřejmě, že vám není po chuti ten, kdo touží po nápravě v církvi.* ‘, *A kdo rozeštvává Prahu!*‘ *zabručel Flamme do vousů.* *„Vy Němci se nezapřete!’ odsekl Habart.* *„Pícháte jako ježci, a přitom si pořád stěžujete na křivdy! My si bez vás ve své zemi poradíme. Komu se to nelíbí, může jít za německými mistry!’“⁵⁹* Nenávist mezi dvěma národy je promítnuta i do příběhu milenců, který se na pozadí hlavního děje odehrává. Jiřík Slavík je prostý český mečíř a Markéta je dcera německého kožišníka Terkella, ten zaslíbil Markétu jinému bohatému Němci a odmítá její rozhodnutí být s Jiříkem. Celý konflikt se vyostří útokem na Jiříka a umístěním Markéty na pranýř, Hus oba milence brání a ochraňuje jejich lásku, Markétu nechá odvézt ke svému příteli na hrad Krakovec, kde je v bezpečí před svým otcem. Mečíř Jiřík se stává Husovým věrným následovníkem a ochráncem. Dvojice se vydá i za mistrem do Kostnice, aby získala jeho požehnání ke sňatku, zastihnou ho zrovna ve chvíli, kdy ho vedou na hranici. „, *V davu najednou zazněl pronikavý výkřik. Hus za zvukem otočil hlavu. Poznal Jiříka Slavíka, který podepíral klesající Markétu. Mladá žena lomila rukama nad hlavou. Nebyla schopna promluvit, jen usedavě vzlykala. Mistr pochopil: mladá dvojice se vydala z Čech do Kostnice pro jeho požehnání. Dorazili ve chvíli, kdy ho vedli na smrt. Dlouhým pohledem se Hus s oběma mladými lidmi rozloučil.*“⁶⁰ Stejně pomohl Hus i dalšímu mladému páru, kterému nepřál dívčin otec. Dívku Martu ukryl pro jejího milého Jana Řídka taktéž na Krakovci. Marta a Jan sehraji důležitou roli v Kostnici, kde naplánují Husův útěk z vězení, Marta se chce obětovat a zůstat ve vězení místo Husa, aby mohl bezpečně odejít. „, *Přestroj se rychle do šatů našeho přítele, z kláštera vyklouzneme*

59 ČEČETKA, František Josef. *Mistr Jan Hus*. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 8-9.

60 ČEČETKA, František Josef. *Mistr Jan Hus*. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 383-384.

lehce. *„Nechápu,“ řekl zaraženě mistr. „To je snadné,“ chvatně se zápalem vykládal Jiřík: „Tři přišli fortnou do kláštera, tři z něho odejdou.“*⁶¹

Klíčovou roli hraje Husův přítel Jeroným Pražský, o kterém se také dozvídáme podrobnější informace. Jeroným je na rozdíl od Husa prudký a mluví za něj spíše jeho činy. Nebojí se radikálně zakročit proti hříchům církve, můžeme to vidět na příklad na protestním průvodu proti svatokupectví, který zorganizoval roku 1412 se svým přítelem Vokem z Valdštejna: *„Z Menšího Města po mostě přicházel bláznovský průvod. Vpředu této podivné tlupy cválali jezdci v šalířích a ve zbroji a za nimi na selském rousnatém koníkovi jel Vok z Valdštejna v rudé sametové sukničce se stříbrnou výšivkou. V ruce držel meč. Vedle něho na nízké, černé, grošované mule seděl mistr Jeroným, přestrojený za mnicha. Před vozem, ozdobeným sukнем i kvítím, vesele vytrubovali čtyři heroldi. Na voze seděl student, vyparáděný jako nevěstka. Na krku mu visely srolované papíry s pečetěmi jako na papežské bule a rolničky na šatech mu pronikavě cinkaly.“*⁶² Tato protestní akce se neobešla bez obětí, ačkoli konšelé slíbili, že tak neučiní, popraví přímo před radnicí tři mladíky. Jeroným je často mimo Prahu, vyjíždí do dalších slovanských zemí a hledá možnosti, jak slovanské národy spojit do jedné církve. Ztotožňuje se s pravoslávím, protože má slovanskou bohoslužbu a podává se při ní pod obojí. Jeho cesta vede do Polska, Litvy a Ruska. *„Představ si, co by to bylo, kdyby všechny Slovany spojila jediná církev. To by nás už nikdo nezdolal.“*⁶³ Jeroným také otevřeně kritizuje papeže i pražského arcibiskupa, takto o něm mluví jeho přítel Vok: *„A Jeroným je známý jako zapřisáhlý odpůrce nehodných kněží. Doma má portréty vynikajících mužů a Viklefa mezi nimi. Kněží se ho bojí jako živého ohně. S nikým se nemazlí.“*⁶⁴ Jeroným je Husovým oddaným přítelem a za svým mistrem se i přes jeho výslovný zákaz vydá do Kostnice, kde ho chce hájit, ovšem Hus ho pošle kvůli jeho bezpečí zpět, Jeroným se ale i tak dostane do rukou koncilu a je vězněn a o rok později také umírá na hranici. Z dalších

61 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 312.

62 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 128-129.

63 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 214.

64 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 106.

významných historických postav zmíněných v románu můžeme jmenovat na příklad Jana Žižku, Petra z Mladeňovic či Křišťána z Prachatic.

Blíže se také seznamujeme s postojem krále Václava a královny, která byla Husovi velmi nakloněna a měla zásluhu i na tom, že se v jistých chvílích její manžel rozhodl Husa bránit. Ostatně i královna pravidelně docházela na Husova kázání do Betlémské kaple a byl jednou z těch, kdo Husa přesvědčovali, aby na koncil neodcházel. Král Václav je zde vyobrazen jako panovník, který mění svůj názor ze dne na den. Do záležitostí řízení země již moc nezasahuje. Trápí ho vážná nemoc, která jeho rozhodnutí ve velké míře ovlivňuje, a někdy proto situaci v Praze zanedbává. „*Na královu trosku byl žalostný pohled. Tváře měl pomačkané a zkrabatělé od vrásek, řídké vlasy i vousy rozčuchané. Byl vyhublý, bezkrevně bledý, rty měl semknuté. Vypoulené oči těkaly sem a tam a nemocně svítily. Nepředstíral, že je mu dobře a víc ležel, než seděl obložen pokrývkami.*“⁶⁵ V jednu chvíli stojí na Husově straně, v druhé se proti němu obrací. Jak již bylo zmíněno, v textu jsou popsány nepokoje v Praze a také Husův odchod na venkov, konkrétně do Sezimova Ústí a na přilehlý Kozí hrádek. I přes počáteční touhu zůstat v Praze najde Hus na venkově své poslání a tím je šířit víru mezi prostý lid. Káže pod širým nebem a celé zástupy lidí přicházejí, aby ho slyšely. Po nocích pak píše další texty jako je *Postila*, *Výklad víry* či traktát *O svatokupectví*. Krátce se vrátí do Prahy a poté odjíždí na hrad Krakovec, kde obdrží i pozvání na kostnický koncil, které se rozhodne přijmout. Následuje popis cesty do Kostnice a průběh koncilu a Husova procesu.

Důležitou postavou je i císař Zikmund. Jeho ochranný glejt se ukázal pro koncil neplatným, ačkoli na něj Hus i jeho společníci spoléhali tak jako na ochranu samotného císaře. Čechům Zikmund se také zpočátku staví na Husovu stranu a chce, aby s ním koncil dobře zacházel, je to ale spíše proto, aby upevnil svou moc a ukázal, že jeho slovo něco znamená. Později se přidá na stranu koncilu a zřekne se jakékoli Husovy ochrany, koncil má tak nad jeho osudem plnou moc. Jan Hus i jeho společníci tento krok berou jako zradu a císaře za jeho chování odsuzují. Nespravedlnost vůči Husovi se promítá i ve falešných obviněních a křivých svědectvích, které jsou v textu zmíněny. Svou roli, stejně jako v ostatních románech, hraje i papež Jan XXIII., i zde se objevuje památná věta,

65 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 50-51.

kteřou papeř vyřkl po pádu z vozu při cestě na koncil: „*Leřím tu ve jměnu d'ábla.*“⁶⁶ Papeř se zpočátku zaváže, že Husa ochrání, poté se ale obrací proti němu, a nakonec z koncilu utíká, protože on sám je jím stíhán. I v tomto textu je popsán Janem smyšlený Husův útěk z Kostnice, který měl pouze popudit jeho odpůrce k ráznějším krokům.

Jan Hus je vyobrazen jako pokorný, vlídný, zásadový muž, za kterého by jeho věrní i zemřeli. „*Byl střední postavy, bezvousý, s prokvetlými skráněmi a jasnýma očima. V nich se zrcadlily jeho čisté srdce a duše. Měl také prostou tmavou suknicí a na hlavě biret. Jeho pohled svědčil o vnitřním klidu, povzneseném nad malicherností.*“⁶⁷ Od samého počátku je vidět, jaký má na Pražany vliv a jak jeho kázání ovlivňuje situaci v Praze a později i na venkově, kam se uchýlil. Lid ho následuje také proto, že pochází z chudých poměrů a svůj původ nikdy nezapřel. Jeho přítel Křišťán z Prachatic mu řekl: „*Nepřesadili tě do Čech bůhví odkud – jsi strom z naší půdy, který mohutně vyrostl. Mám radost ze svého krajana.*“⁶⁸ Když v Praze kázal v Betlémské kapli, zástupy se dovnitř ani nemohly vejít: „*Mistr mluvil prostě a srdečně o mravní očištění národa. Jeho hlas duněl, sílil a zase utíchal podle toho, jak pramen tryskal z houbky jeho duše. Unášel k branám věčnosti. Tepal pokrytectví, pýchu, lakotu i svatokupectví, dovolával se Písma. Hluboké přesvědčení sálalo z jeho ohnivých slov. Pravda byla mravností a svítila jako slunce. Na ní stavěl lidský život. Vyprahlá srdce se mocněji rozbuřila, do mysli padala zlatá zrna a klíčila tam. Všichni naslouchali se zatajeným dechem.*“⁶⁹ V tomto románu mluví Čečetka i o Husově rodině, zatímco v jiných románech zmíněna není vůbec či jen okrajově. V Praze se dokonce Hus se svou sestřou Kateřinou setkává, ta má obavy o jeho bezpečí, i ona ho varuje před případným církevním soudem. Dále je zde zmínka o Husovu bratrovi Michalovi, kterému pravidelně posílá peníze pro jeho děti a rád by je pak vzal do Prahy na vyučení. V kapitole *Hovory s duší* Hus vzpomíná na své dětství, rodiče a na svá studia, která ho zavedla až do Prahy. Mistr raději řeší spory debatami a cestou míru, jak je vidět v následujícím úryvku: „*A přece bych mu raději podal ruku k smíru,*“ řekl mistr Jan

66 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 253.

67 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 26.

68 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 75.

69 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 28.

*presvědčivě. „Nejsem pro násilí.“ „Ale život je boj.“ „Ne, život je láska.“*⁷⁰ Mluví zde o pražském arcibiskupovi Zbyňkovi, který vystupoval proti Husovi.

Hus je od začátku ochoten za pravdu zemřít a ačkoli mu mnoho přátel cestu do Kostnice vymlouvá, odjede. Rád by tam očistil jméno české země a také obhájil před církevním shromážděním své učení, několikrát zmiňuje, že pokud bude patřičně poučen, je ochoten uznat svou chybu a učení opravit, žádná z žalob proti němu však není opřena o Písmo svaté. Svému příteli Leflovi na hrad Krakovec napsal dopis na rozloučenou: „*Odcházím na koncil, i když jsi mě od toho zrazoval. Paprsek naděje nesu v duši, že tím nejlépe národu i sobě posloužím. Děkuji ti za ochranu i přízeň. Zachovej mě v dobré paměti...*“⁷¹ Při cestě do Kostnice si dokázal pouhým kázáním naklonit na svou stranu faráře i běžný německý lid. „*Kam přišli, stávali se rázem přáteli s dosud neznámými lidmi, stačilo, aby mistr promluvil.*“⁷² Několikrát je v knize zmíněno, že si Hus uvědomuje, že nejvíce nepřátel má mezi svými krajany. Celá kapitola je ostatně pojmenovaná *Krajané – nepřátelé nejhorší*. Primárně tím míří na Štěpána z Pálče, Jana Železného a další Čechy, kteří na koncilu aktivně vystupují proti němu a zasadili se o naplnění mistrova osudu. Ačkoli Pálč Husa s lítostí v poslední chvíli přesvědčuje, aby odvolal, nijak mu ve sporu nepomohl. V Mühlbergerově románu vystupuje na koncilu Gerson a Husa vyslýchá, postupně ho začne hájit a hovory s ním mu změni život, u Čechy je Gerson Husův zapřísáhlý odpůrce a má také velkou zásluhu na jeho odsouzení. Nejdůležitější byla pro mistra vždy pravda: „*Věrný křesťane, hledej pravdu, slyš pravdu, prav pravdu, drž pravdu a braň pravdu – až do smrti!*“⁷³ Tak kázal svým posluchačům a svých zásad se sám držel až do poslední chvíle života. Vzhledem k tomu, že na koncilu se nacházelo velké množství Husových nepřátel, nebyly vyhlídky na jeho návrat dobré. Obžaloba byla předem připravena a založena na lži, svědkové byli podplaceni, aby svědčili proti mistrovi. Dalším pokusem o Husovo zlomení bylo také vězení, kde byly velmi nepříznivé podmínky, a Hus zde velmi vážně onemocněl. I přes pochybnosti, které v něm jeho utrpení vzbudilo, zůstal věrný své pravdě. Pokud by odvolal, nezradil by

70 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 82.

71 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 226.

72 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 245.

73 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 163.

pouze svou víru, ale volil by život ve lži, protože všechny žaloby byly nepravdivé, a to nemohl dopustit, raději si zvolil smrt na hranici. V těžkých chvílích vzpomínal na milovanou Prahu, přátele a také na svou matku, která se mu zjevila ve vězení jako přelud a řekla: „*Zůstaň si věrný a označení kacíř se stane vyznamenáním.*“ „*Vypij kalich do dna. Dokud budou Čechy, nikdo v nich nevywytí tvé jméno. Tvá pravda bude lidem znít ve tmě, v bojích, povede je jako hvězda.*“⁷⁴ Stejně jako Wöhrle a Šmahel zmiňuje Čečetka, jak Husa otáčí kati na hranici, aby jeho tvář směřovala na západ, shoduje se také v tom, že Husův popel byl rozprášen do Rýna, aby si Češi nemohli odnést relikvie. Hus zde na hranici opakuje, že pro svou pravdu chce zemřít, je se svým koncem smířený, a i v poslední chvíli se obrací k Bohu: „*Pak zvedl oči k nebi. Zašeptal: ‚V tebe jsem, Pane, doufal, ve tvé ruce odevzdávám svou duši. Svět kolem se stával průzračným, do Husových očí a tváře vstoupil úsměv. Komu se to usmíval vstříc? Na čele cítil něžný polibek mateřské lásky, nebe se před ním otevíralo v jasné blaženosti.*“⁷⁵

Autor použil v textu zejména spisovný jazyk obohacený o zastaralé tvary, které dodávají pasážím s přímou řečí autenticitu. Přímá řeč zde také slouží k poskytnutí historických informací, postavy mezi sebou často hovoří o skutečích a názorech jiných osobností z české historie, které se vztahují k tématu. (např. „*Král Zikmund Husa povauje za hlavu těch, kdo šíří církevní novoty a i tobě v tomto ohledu píše, abys na mistra působil a přiměl ho odjet do Kostnice.*“⁷⁶) Přímou řečí také vyjadřují své názory a pocity. Vedle spisovného jazyka se objevují i výrazy hovorové a latina (např. „*Finis sanctificat media, coronat opus!*“⁷⁷). V textu se opět hojně vyskytují popisy a autor použil i lyrické prvky, například to můžeme vidět v následujícím úryvku: „*Mlha se válela nad lesy, ostrý vítr šlehal do tváří. Hlubokou rokli překračoval můstek a z příkopu se zdvihaly hrubě omítnuté stěny Kozího hrádku. Zeď s podsebitím, věž s malými okny a hradní stavení se utápěly v šeru.*“⁷⁸ Kompozice románu je chronologická.

74 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 375.

75 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 385.

76 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 206.

77 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 371.

78 ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4. S. 165.

4.2. Josef Mühlberger: *Hus v Kostnici* (1931)

Josef Mühlberger⁷⁹ se narodil v Trutnově 3. dubna 1903. České kořeny měla i jeho maminka, pocházela totiž ze Šumavy. K české kultuře a historii měl blízko díky své babičce, o které později napsal i jeden ze svých textů. Na Univerzitě Karlově v Praze vystudoval slavistiku a germanistiku a rok pobýval také na univerzitě ve Švédsku. Mühlberger psal v německém jazyce, ale jak již bylo řečeno, témata čerpal i z českého prostředí a celý život věnoval tomu, aby českou a německou kulturu propojil, protože považoval za nesmírně obohacující, že se narodil do smíšené rodiny, neboť mohl čerpat z obou kultur. Založil a redigoval časopis *Witiko*, kde se snažil prolomení bariér mezi sudetskými Němci a Čechy, tím si získal pozornost i respekt pražských literátů. Jeho kladný postoj k Čechům mu po roce 1938 nepřinesl nic dobrého, v Německu byla jeho díla zakázána a od roku 1940 do roku 1941 byl vězněn kvůli udání z homosexuality. Aby se vyhnul dalšímu stíhání, nastoupil do armády a sloužil v různých částech Evropy. Od roku 1956 působil v německém Eislingenu, kde začal znovu tvořit a byl také redaktorem *Neue Württembergische Zeitung*. Během svého života získal řadu ocenění, na příklad Cenu Adalberta Stiftera a Eichendorffovu cenu. Zemřel v červenci roku 1985.

Jeho literární kariéra byla i přes všechny překážky bohatá a rozmanitá. Na svou rodnou zemi vzpomínal na příklad v povídkové knize *Kde jsem byl doma* (*Wo ich daheim war*) či v románu *Světlo nad horami* (*Licht über der Bergen*), který věnoval Krkonošim. Z jeho poválečné tvorby můžeme zmínit povídku *Šibenice na vinici* či román *Bogumil* z roku 1980.

Původní text z němčiny přeložila Olga Laurinová,⁸⁰ známá také jako Olga Weissová. Narodila se 19. ledna 1892 ve Vysokém Mýtě a zemřela 27. srpna 1950 v Paříži. Překládala také tvorbu anglicky píšících romanopisců, a to zejména pro nakladatelství Sfinx, které vydalo i Mühlbergerův text. V roce 1939 emigrovala s manželem do New Yorku. Z jejích dalších prací můžeme jmenovat na příklad *Labutí zámek* z anglického originálu autora A. J. Cronina či román *Lepší zítřek* od autorky Rachel Fieldové.

79 Zdroj informací o autorovi: Paměť Krkonoš, Státní okresní archiv Trutnov, Muzeum Podkrkonoší Trutnov.

80 Zdroj informací o autorce: Databáze Národní knihovny ČR.

Hus v Kostnici je historický román, který poprvé vyšel v roce 1931. Mühlberger se inspiroval českou historií, o kterou se velmi zajímal. Text je členěn do třiceti jedné kapitoly, každá je opatřena římskou číslicí a první řádek je zvýrazněn tučně a větším písmem.⁸¹ Román je poměrně obsáhlý a zachycuje i události před Husovým příchodem na kostnický koncil a také vášnivé debaty o neznámém mistru z Čech. V úvodu o Husově příchodu na koncil debatují hosté v hospodě, hovoří také o stavu českého království a králi Václavovi, je zde také zmínka o vyhnání Němců v roce 1409. Mnozí nevěří, že se Hus do Kostnice vůbec bez Zikmundova glejtu dostaví: „*Ale bez Husa je koncil hodování bez pečene. Však oni ho donutí. Kdo ho může nutit? Bože! Papež a císař, jeho král. Kdopak to je? Co svedou? Církev ho donutí! I Bože, církev!*“⁸² Mnozí jsou Husovými příznivci, odpůrců se ovšem najde také velké množství. „*Hus je světec. Hus je nejčistší člověk naší víry.*“⁸³ „*Kapucín mluvil o Husovi jako o světcích. Přijde, bude v Kostnici, bude bydlet u vdovy Fidy v Pavelské ulici, bude mluvit kázat, zvěstovat říši Boží, spasení člověka, cestu jeho k Bohu, bude kázat o zemi a nebi, o útěše, o velké útěše.*“⁸⁴ Papežství je také hojně probíraným tématem, jednou z nejvýraznějších postav románu je papež Jan XXIII. neboli Baltazar Cossa, který vystupuje proti Husovi a snaží se sesadit i samotného krále Zikmunda. Jeho chování se rozhodně neslučuje se zásadami křesťanského života, jak tomu ostatně napovídá následující úryvek: „*Papež Jan XXIII. si hned první večer po svém příchodu jasně uvědomil ubohost svého postavení. Poslal tajemník a šenka do Židovské věže; aby mu přivedli nevěstku. Chtěl mít ženu! Musil ji míti! Žil již tři neděle jako kající a mnich.*“⁸⁵ Nevěstka k papeži nakonec přijde a ten se jí svěří, že chce Zikmunda zabít, je před ní zranitelný, ze strachu, že by to mohla říct císaři a dát mu tak výhodu ji raději utopí v jezeře, což je dalším hříchem, který hlava církve spáchala. „*Tato žena mne viděla malého. Prozradil jsem se. Žebrat jsem. Zítra bude spát s císařem a bude žebrot o jed proti mně.*“⁸⁶ Papež chce dokonce s pomocí nevěstky Husa zviklat, to se mu

81 Viz příloha č.5.

82 M ÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici*. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 14.

83 M ÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici*. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 121.

84 M ÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici*. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 27.

85 M ÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici*. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 60.

86 M ÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici*. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 61.

ale nepodaří. Protože se zároveň s Husovým procesem řeší na koncilu také rozkol v církvi a trojpapežství, je primárním cílem papeže Jana XXIII., aby odvedl pozornost na Jana Husa a sám mohl upevnit své postavení tím, že ho odsoudí. „*Hus se musí stát střediskem koncilu. Jen na něm mohu založit svou moc. Lze jíti obojí cestou. Gersonovou a tou, kterou mně radili čeští páni. Obrácení nebo upálení. Jedno z obojího se musí stát a brzy. Obrácení bude hlásati moji duchovní sílu, upálení moji vážnost a moc.*“⁸⁷ Gerson, který je zde papežem zmíněn, je teolog pověřený vyslýcháním mistra Jana Husa. Gerson stojí na straně Husa a prosazuje, aby bylo jeho učení řádně přezkoumáno. Přirovnává se k doktorovi, který léčí nemoc, Hus je dle něj také nemocný a potřebuje jen vyléčit, hranice není řešením. „*Byl jsem koncilem určen k tomu, abych se Husa vyptával. To jest jako lékař k nemocnému. Hus jest nemocen. Který však lékař hned předem ohlásí smrt? Pravím tedy ještě jednou: nezapalujte hranici příliš brzy!*“⁸⁸ I císař Zikmund je zde líčen jako hříšník, který ulehá s nevěstkami a je dokonce agresivní. „*Trápil svou ženu. Trápil ji svýma krásnýma, dlouhýma rukama.*“⁸⁹ Pro císaře je nejdůležitější kurtizána Isabella de Luna, záleží mu na ní, zamiloval se do ní, nechce, aby dále ulehala s jinými muži. Má na císaře takový vliv, že ho přiměje, aby Husa chránil, v tomto okamžiku již pro papeže není tak snadné dostat Husa na hranici, protože je pod císařovou ochranou. Kurtizána tak neučinila o své vůli, nýbrž na popud již jmenovaného Gersona, který se dozvěděl, že císaři je Hus lhostejný a jedině slova Isabelly ho mohla přimět k jednání v mistrův prospěch. Gerson v závěru Husa přesvědčuje, aby své učení odvolal. Zlomovým okamžikem je v románu vypuknutí moru v Kostnici. Papež považuje mor za prostředek k získání moci, a dokonce nechá Husa veřejně kázat, aby se mor rozšířil i v kostele. Uvažuje i nad otrávením císaře a za hájení Husa ho chce dát do klatby, tyto plány mu ovšem překazí fakt, že Zikmund přestává kvůli strachu ze ztráty titulu mistra bránit.

Postava mistra Jana Husa se nám v tomto textu odhaluje v jiné podobě, Hus je popisován daleko radikálněji, přísněji, vystupuje s větší sebejistotou a zdá se být vůči jeho odpůrcům agresivnější. To můžeme vidět například, když Hus přímo konfrontuje papeže kvůli udílení biskupského úřadu: „*Koho volá Bůh, toho nemůže volat člověk. Ty*

87 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 130.

88 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 107.

89 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 138.

nesmíš volat, Baltazare Cosso, jedině Bůh volá. Ty bys jen mohl předstoupit a otázat se: „Povolal tě Bůh za biskupa?“ Ty však chceš volat před Bohem. Schází ti největší ctnost; ctnost pokory.“⁹⁰ Papež na tuto opovážlivost reagoval zinscenováním Husova pokusu o útěk a obvinil ho ze zneužití císařova glejtu a dal rozhlásit, že se Hus bojí spravedlnosti koncilu, což samozřejmě ovlivnilo rozhodování koncilu. I Husovo učení je zde popsáno jinak, sám Hus tvrdí, že před objevením Wycliffových spisů žádný život neměl a sám byl hříšníkem, byl dokonce zamilován do dívky Markéty, nyní myslí pouze na své učení. Před uvězněním během svého pobytu v Kostnici pomáhá chudé ženě s dítětem, dává peníze žebrákům a kárá hříšníka Andrease Pechta. Tím je zde zdůrazněna i Husova neoblomnost a soucit s trpícími. Těmito slovy uklidňuje chudou ženu: *„Snášej všecko s trpělivostí. Neboť Pán tě miluje. Miluje všechny, které stíhá chudobou. Bohatství je pokušení, které Bůh posílá těm, kdo ještě nejsou zralí pro nebeskou říši. Ti, které stíhá chudobou, se k němu jistě dostanou. Koho Bůh učiní chudým, k tomu mluví: viz, jsi mi blízek. Nebeská brána má dva klíče: bolest a chudobu. Kdo trpí a je chudý, ten má dva zlaté klíče v ruce.*“⁹¹ V textu je kladen mnohem větší důraz na Husovu lásku k Čechům a také zaujímá jiný postoj k boji za svobodu a pravdu, dokonce vybízí, aby Češi povstali a bojovali proti cizím národům a bezvěrcům: *„Čechy, moje Čechy! Moje země! Nesmíš žebrat. Žebralas již dost u cizích pánů, mělas cizince ve svém středu a chodilas k nim žebrat o vlastní chléb. A přijdou i jiní cizinci, kteří ti odejmou víc než chléb. Slovo ti odejmou a ty půjdeš znovu žebrat, a znovu. Potom však smíš vzít meč a bojovat za slovo a chléb. Země česká, jsi vyvolena přede všemi zeměmi východu! Chováš v sobě velkou svatost; chovej ji dál vyplň své poslání. Smíš zahladit ty, kteří svatosti v sobě nemají. Čechy! Hus vám dává meč! Vstaň, země česká, bojuj a nežebrej!*“⁹² Husovo odhodlání bojovat je patrné i v této pasáži: *„Není církve; není víry mimo čisté slovo písma. Budu bojovat proti těm, kdož stvořili zákony církve a hájí jich. Čert z nich mluvil a ne Bůh. Vytáhnu proti dětem ancikrista, které chtějí vládu strhnout do svých rukou, Vytáhnu proti trojhlavému hadu papežství. Rozdrtím, co lidé postavili.*“⁹³ Do kontrastu s mistrovou

90 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 143.

91 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 84.

92 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 149-150.

93 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 164.

neoblomností je postaveno i Husovo silné selhání ve chvíli, kdy byl jeho psychický i fyzický stav kvůli věznění nejhorší. Velmi přesvědčivě se Hus dovolává práva odvolat, dokonce ve světle svých pochybností spálí vlastní spisy. Vzpomíná na svou milou Markétu a říká, že stavěl na tom, že ho jedna žena podvedla: „*Dejte mně svobodu, odvolám! ... Stavěl jsem na hříchu! Z nemocné rozkoše jsem vytvořil učení odřikání. Lhal jsem každým písmenem svých spisů.*“⁹⁴ Nicméně poté, co se Husovi dostalo ošetření a lepšího zacházení a nemoc mu nezahalovala mysl, opět si stál za svou pravdou a trval na tom, že neodvolá. Ve svém posledním dopisu do Čech povzbuzuje k boji ve jménu Božím: „*Bude-li utiskována pravda, povstaňte. Smíte však nosit zbraň jen ve jménu Páně. Vaše vojsko spěj do věčného města Božího. Nebuďte válečníky, ale bojovníky Božími. Ved'te válku pro pokoj a mír, kteréžto obojí ob stojí jen v pravdě.*“⁹⁵ Husovo upálení není nijak detailně popsáno, Gerson pouze při rozhovoru o současné situaci v Říši a v církvi konstatuje, že v danou chvíli hoří Hus na hranici.

Autor v textu používá spisovný jazyk a bohatou slovní zásobu, zejména pro popisy Kostnice a krajiny. Text působí kultivovaně, Mühlberger použil různá přirovnání a lyrické prvky, jako příklad lze uvést následující pasáž z první kapitoly: „*Nad břehy a jezerem ležela měkkost časného večera podzimního. Voda plynula jako hlazení podél mírně stoupajících strání, stráně se skláněly k vodě, jako pažemi něžného objetí. Jedno splývalo s druhým. Modravý třpyt halil kraj, Vystupoval z lesknoucího se jezera? Padal z posledního svitu večerního nebe?*“⁹⁶ Pomáhá čtenáři lépe si představit atmosféru dané situace a také mu umožňuje vcítit se do toho, co postava prožívá. K tomuto také slouží pasáže s přímou řečí, které nejčastěji vyjadřují postoj subjektu k danému tématu. Kompozice textu je chronologická, v příběhu se nejvýrazněji prolínají osudy Jana Husa, papeže Jana XXIII. a Gersona.

94 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 271.

95 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 285.

96 M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931. S. 7.

4.3. Oskar Wöhrle: *Jan Hus. Poslední den.* (1933)

Oskar Wöhrle⁹⁷ byl německý spisovatel a narodil se 26. 1. 1890, během svého života studoval nejprve učitelství, tato studia nedokončil a odešel do Francie. Zde žil do doby, než nastoupil do cizineckých legií. Nakazil se tyfem a kvůli této nemoci také dezertoval zpět do Alsaska, kde pracoval v továrně jako barvíř. Jeho první básnická tvorba pochází z období, kdy se stal dělostřelcem v pruských službách, což bylo mezi lety 1911–1912. Velkou inspirací mu byl bez pochyby také pobyt v Praze a zejména přímo v Kostnici. Zde se zrodila myšlenka románu o mistru Janu Husovi. Mimo jiné zde přímo v Husově ulici založil knihkupectví. I přes to, že psal německy, byl u nás velmi oblíben a jeho díla byla překládána do češtiny. Mezi jeho další díla patří na příklad román o tulákovi a loupežníkovi původem z Německa s názvem *Baldamus a jeho dobrodružný život* z roku 1933. Z básnické tvorby můžeme jmenovat na příklad *Sen Komenského*. Wöhrle zemřel 31. 1. 1946 na následky cukrovky v německém Schwarzwaldu.

Do češtiny přeložil originální text Karel Kalláb⁹⁸. Narodil se 13. 2. 1884 v Novém městě na Moravě. Během svého života byl muzejním pracovníkem a redaktorem. Zabýval se zejména regionální literaturou Horácka a byl sběratelem pověstí, díky tomu během svého života vydal hned několik knih pověstí, a to právě z oblasti Moravy a Slezska. Jedná se na příklad o *Pověsti hradů moravských a slezských* z roku 1937. Hojně také přispíval do různých časopisů a novin jako jsou Horácké listy, Lidové noviny či Vlastovička, zde publikoval i verše pro děti. V literatuře se pak vyznamenal svými překlady z němčiny a francouzštiny. Zemřel 6.6.1963 v Brně. O Wöhrleho románu se v rozhovoru pro měsíčník Panorama se k otázce, jak na něj kniha působila vyjádřil následovně: „*S počátku, než jsem se s ní seznámil důvěrněji, trochu nezvykle; mnoho archaismů, příliš osobitý sloh. Než jsem se rozhodl podepsat smlouvu, že dílo přeložím v dané lhůtě, bedlivě jsem je dvakrát přečetl. Ještě potom jsem si to rozmýšlel. Teprve když jsem přeložil na zkoušku první tři kapitoly a stužkou v ruce podělil počet stránek počtem dní, jež jsem měl před sebou do konce lhůty, odhodlal jsem se k dílu. To však jsem už byl knihou zcela zaujat, podmaněn.*“⁹⁹

97 Informace o autorovi pochází z knihy: SCHWARZ, Vincy. *Věčné Čechy: obrazy a vidiny z českých dějin v německé poezii*. Praha: Toužimský a Moravec, 1939.

98 Informace o autorovi pochází z oficiálního webu Historického ústavu AV ČR.

99 Repro Panorama, 1933, č. 3. S. 37-42.

Jan Hus, poslední den je historický román z roku 1933. Jak již bylo zmíněno, Oskar Wöhrle napsal původní text v němčině, inspiroval se svou osobní návštěvou Kostnice a také pobytem v Praze, kde čerpal náměty z české historie. Zajímavostí tohoto románu je, že se celých 333 stránek odehrává pouze ve dnech 5. a 6. července. Jedná se o dny procesu s mistrem Janem Husem a jeho následné upálení. Text je členěn do čtyřiceti kapitol, které nemají název, jsou pouze označeny čísly. Každá nabízí pohled na jinou událost, která je ovšem se všemi dalšími provázána a díky tomu získáváme ucelený obraz toho, jak jednotliví lidé prožívali poslední den českého kazatele. Samotný Hus je spíš „na pozadí“ celého příběhu a působí jako zdroj veškerého dění. V časopise *Lumír* vyšla krátká recenze tohoto románu, která velmi dobře vystihuje hlavní myšlenku Wöhrleho textu: „*Jeho dílo je nespekulativní, zemité, krevnaté; kašle na historii, okázale vyhledává anachronismy, staví vedle kostnického Husa jako jeho druhy Petra Chelčického a Jana Žižku; komprimuje celou tragedii do dějství jediného dne a noci; Hus je mu prostě vtělením neposkvrněné myšlenky, vždy a vždy vražděné hordami kupčků a kejklřů.*“¹⁰⁰

V textu najdeme detailní popisy života a mravů tehdejší společnosti, navíc jsou zde zahrnuty i popisy města Kostnice. Nicméně z historického hlediska je text poměrně nespolehlivý, protože se autor více soustředil na fikčnost a fantazii než na historická fakta. Zahrnul do příběhu totiž i další významné postavy husitské revoluce, které ovšem v den upálení mistra Jana Husa přítomny v Kostnici nebyly. Nejvýraznější postavou je vojevůdce Jan Žižka, který se v příběhu velmi zasazuje o to, aby byl Hus osvobozen a vrátil se do Čech. Považuje ho za klíčovou osobnost pro další revoluční dění a za velkého myslitele, který se nevzdá své pravdy ani ve chvíli, kdy mu hrozí smrt. Tuto skutečnost dokazuje i následující Žižkův výstup v šesté kapitole: „*Čechám jde o Husa! O Husa! Jen o Husa! Tak volá mžourajícimu Zikmundovi do očí Žižka. Jeho hlas, jindy dunivý a jak ocel ohebný, zní pronikavě a skoro přeskakuje pobouřením a rozčilením. Oči mu blýskají hněvem.*“¹⁰¹ Žižka také přináší dokumenty pro Husovo osvobození podepsané králem Václavem a českými pány. V souvislosti s Žižkou je do děje zakomponována také dívka jménem Lucie, která se do Žižky, jakožto silného, udatného válečníka, bezhlavě zamiluje. Následující úryvek je z druhé kapitoly, kde vidí Lucie Žižku poprvé: „*Žižka! Opakuje*

100 *Lumír*: časopis zábavný a poučný. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 17.4.1932, 58(6). ISSN 1212-0243. S. 346.

101 WÖHRLE, Oskar. *Jan Hus: poslední den: historický román*. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 76.

dívka a zachvěje se náhle v oblých kolenou a připadá jí, jako by to jméno mělo tělo a život, mohutné silné údy, ruce, které ji mateřsky měkce hladí, paže, které se jí chápou, chovají ji a zvedají a kamsi odnášejí, že se blaženě kolébá, jako ověnčený letní člun na jezeře. “¹⁰² Lucie sehraje důležitou roli, protože Žižku ukryje před biřici a ošetří mu rány, nakonec jej i bezpečně vyvede z Kostnice, aby se mohl vrátit zpět do Čech. Ona sama by s ním ráda šla, Žižka ji ale odmítá, její lásku tak neopětuje a dívka je zklamaná. Dále je zde zmíněn Petr Chelčický, který společně s Žižkou podniká kroky k Husově osvobození a jedná s příslušnými osobami. Dalšími postavami jsou Václav z Dubé, Jan z Chlumu či Petr Sekáč. Autor neopomenul ani věznění Husova nejlepšího přítele Jeronýma Pražského, který je zmíněn opakovaně. Velmi důležitou roli hraje král Zikmund, který je zde popisován s nadsázkou a lehkým výsměchem jeho osobě. Dokonce musí zastavit královské klenoty, aby měl na nutné výdaje. Nahlédneme i do jeho osobního života, autor popisuje jeho vztah s manželkou i bratrem Václavem a jeho nenávisť k Čechům. „*At' si Barbora dělá, co chce, at' si vezme do lože třeba štolbu nebo pacholka od koní, nenajde-li nic lepšího. On sám to dělá právě tak. Chytí se každé zástěry, která mu přijde do rány. ... Je posedlý žádostí mítí syna. Barbora mu dala jen dceru, a ještě při tom všem, co je mu známo, hodně pochybné, je-li ono ubohé, zrůdné stvoření vůbec jeho dítětem. Jistě ví jen to, že s Barborou Celskou už nikdy dětí mít nebude. Prve jí to vykřičel do očí. Řekl jí zcela bez ohledu na přítomnost kancléře, že se do jejího děvkařského lože už nepoloží.*“¹⁰³ Zde vidíme Zikmundův vztah k jeho manželce a jeho způsob života, může to být jedna z mnoha narážek na to, že ani sám král nedodrží boží zákony a nectí svátost manželskou, kniha je prostoupena obrazy toho, jak lidé hřeší, a to včetně představitelů církve, ty jako by byly postaveny do protikladu s Husem samotným, s jeho ideály a myšlenkami, které jsou čisté a v souladu s Bohem. Husův osud je Zikmundovi koneckonců tak lhostejný, že ho při jednání o jeho rozsudku více zajímá vosa, která poletuje okolo okna, to je patrné v následujícím úryvku: „*Vím, že se vy, Čechové, nebojíte církevního prokletí, snad se aspoň zhrozíte katových pěstí. Je tedy zcela v pořádku, co jsem navrhl a co obhajují se souhlasem svého mozku: Necht' váš Hus hoří! Tato odpověď je v Zikmundově napiaté mysli hotova. Proto už si nevšímá tuze toho, co ještě Kepka mluví. Důležitější, než Kepkova slova je pro krále Zikmunda bzukot žlutonohé vosy, které*

102 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 34.

103 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 86-87.

přiletuje v pravidelných přestávkách a staví si ze slité hlíny na okenním ostění rourku. Zikmund ji pozoroval už časně z rána, když mu přišel složit poklonu syndikus koncilu, pan Jindřich z Pironu, naléhaje, aby se přivedl zítra Husův proces stůj, co stůj ke konci.“¹⁰⁴ Zde je patrné i to, že Zikmund chce Čechy zastrašit a ideálním prostředkem by měla být Husova smrt na hranici, historie nám samozřejmě ukázala, že tato událost měla spíše opačný účinek. Proces s Husem je pro Zikmunda pouze malicherná záležitost ve srovnání s jeho skutečným cílem a pravým důvodem svolání koncilu, Zikmund se chce sám stát hlavou Římské říše a ovlivňovat dění v církvi. „*Sjednocené křesťanstvo a sebe v čele jako římského krále, císaře a ochránce církve!*“¹⁰⁵ Toto byla slova krále Zikmunda během rozhovoru s jeho strýcem. Repertoár postav je celkově velmi obsáhlý, objevují se postavy pánů z městské rady, krutý kat Ammon Weikli, který si liboval v lidském utrpení a bolesti, ale také prodejný Zag Zagula, který sehrál klíčovou roli při neúspěšném pokusu o vysvobození Husa v závěru románu.

O Janu Husovi se od samého začátku mluví jako o mučedníkovi, z pohledu církve je popisován jako nenáviděný kacír a šířitel bludů, který musí být ihned odstraněn, protože podrývá autoritu církve. Husovi podporovatelé pak tvrdí, že Hus byl odsouzen neprávem bez možnosti své učení hájit a že církev mu sama „utáhla smyčku okolo krku“. Jeho soud byl již předem rozhodnut a z Kostnice už pro něj nebylo návratu, církev chtěla pouze uspořádat soud a tím ukázat svou spravedlivost a shovívavost nad kacířem a upevnit svou moc. Hovoří se zde také o věznění Husa v Gottliebenu. Mělo negativní dopad na jeho psychické i fyzické zdraví a bylo také jedním z faktorů, které bránily Husovi v tom, aby se patřičně bránil. Celý román je oslavou pevné vůle a oddanosti, Jan Žižka a ostatní podporovatelé vážili cestu do Kostnice, aby mohli svého milovaného mistra osvobodit a Jan Hus se ani v posledních chvílích života, ač se o to jeho mysl pokoušela, neodvrátil od Písma a své víry. Vždy hledal odpověď u Boha a nesešel z cesty, na konci románu, kde nám autor nabízí Husův pohled na dění v Kostnici, se o Husa pokoušejí hříšné myšlenky a zdá se, že přichází o rozum, po chvíli ale jako by opět procítl a vrátil se ke čtení Písma. V textu je zmíněno, že Hus byl odsouzen za to, že se místo k církvi obrátil k Bohu. Za zmínku stojí i to, jak autor působivě relativizuje Husovu smrt,

104 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 85.

105 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 122.

jeho poslední výkřik je nejprve přirovnáván ke smrtelnému křiku prasat, které jdou na porážku, zapomnělo se na prasata a zapomene se i na Husa, živé přece zajímá jen život. Další paradoxní scénou je výjev, kdy Hus umírá venku na hranici za svou kritiku církve a mezitím si mniši pochutnávají na obrovské hostině a král Zikmund tráví tento čas ve společnosti kurtizány. *„Právě v téže chvíli, co ze sebe vydal Hus v záru hranice svůj poslední výkřik, který bylo slyšet až ke Geltingské bráně, a který každému, kdo jej uslyšel, dokonce i třem tisícům oděnců, sevřel v hrudi srdce a zastavil krev v žilách, jaký byl mocný a mučivý, jakou strašnou bolest vyjadřoval, právě v téže chvíli řičel i Zikmund, římský král německého národa, který se po dopolední lopotě svého vladařského úřadu uchýlil do náručí a na lože krásné Imperie, nejžádoucnější a nejvznešenější milostnice koncilu, jež tak náhle osiřela včerejším úmrtím vysoce důstojného knížete-biskupa z Xantenu.“*¹⁰⁶ Husův popel je pak vhozen do vody, aby si Češi nemohli odvézt ostatky svého mistra zpátky do Čech a pokládat je za relikvie. Hus je zde přirovnáván ke Kristu, lidé ho stále nosí ve svých srdcích a nepotřebují k uchování jeho odkazu nic hmotného, jak je patrné v tomto úryvku, kde kněz mluví o Husovi v krčmě s ostatními obyvateli Kostnice. *„Ano! Volá bosák dále. Jen se čumte, vy, d'áblovo semeno! Je tomu tak. Žádný Čech nepotřebuje relikvie z Husa, protože ji každý nosí zde! – Při tom se udeří dunivě do prsou. – Ano, zde uvnitř ji nosí!“*¹⁰⁷ Pro Žižku, který po Husově smrti utíká z Kostnice zpět do Čech, byl Husův poslední výkřik zároveň výkřikem rodícího se českého národa. Žižka má následovat mistrův odkaz a být pomocníkem u zrodu silného českého národa: *„Bude jediný, Husovou mučednickou smrtí sjednocený a stmelený národ. Národ bratří! Národ Bohem vyvolený! Národ, který bude ohnivým srpem, žnoucím a odklizejícím všecko nízké a sprosté! Národ neodolatelný ve své síle a zbaví jej jeho nesmírné špíny. Husovou pochodní bude vypleněno všecko býlí! A on, Žižka, bude mávati touto pochodní v přední řadě, přede všemi!“*¹⁰⁸

Také myšlenka Žižkovy armády se zrodila právě zde, na útěku z Kostnice. Žižka si uvědomil, že musí bojovat po boku svých bratrů a rozhodl se vytvořit vojsko: *„Žižka ví, v kom spočívá síla národa: v sedlácích. Je sice síla tato zasypána rumem, ale on*

106 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 294.

107 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 308.

108 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 329.

odklidí trosky a překážky, aby volně vytryskla z hloubi. Vytvoří si vojsko sedláků, úderné šiky utlačených Janů. Tyto Husovy děti nebudou nosit krunýře a pancíře; jejich krunýřem a pancířem bude jejich nadšení! Nebudou nosit mečů a oštěpů, nýbrž onu zbraň, kterou oddělují na podzim a v zimě v stodolách plevy od pšenice. Vtiskne jim do ruky cepy. Tyto si mohou vzít v každé stodole a nepotřebují je teprve kupovati v krámech nebo krásti ve zbrojnicích. ¹⁰⁹ Jak je z úryvku patrné, Žižka naplánoval i výzbroj své armády a označil lid za „dětí Husovy“ a utlačené „Jany“. Celá husitská revoluce tak stavěla dle tohoto románu na Husově mučednické smrti a jeho myšlenkách. Právě v Kostnici se zrodila myšlenka udatného jednotného českého národa.

Autor pro svůj text použil er-formu a velmi bohatý jazyk a slovní zásobu. V textu se objevují hovorové výrazy, vulgarismy (např. *děvka, supí hlava...*), archaismy, biblismy i latina. Všechny tyto jazykové prostředky se nejvíce objevují v přímé řeči, kterou autor hojně používá napříč celým textem. Přímá řeč v textu slouží k vyjádření momentálního rozpoložení jednotlivých postav a vtahuje nás více do děje. Autor ji zřejmě použil zejména jako prvek pro obohacení textu hovorovým jazykem a pro lepší čtivost. Častá jsou také různá přirovnání a metafory. Např. *„Lepší husa v hrsti než dvě stě labutí v české zemi.* ¹¹⁰ *„Ano, byl by nám prospěšný jako jircháři psinec. Prospěšný, ale smradlavý.* ¹¹¹ Kompozice je chronologická, do hlavního děje jsou zasazeny příběhy dalších účastníků koncilu, které jsou ve větší či menší míře propojeny a spjaty s osudem mistra Jana Husa. Výstižný popis použitého jazyka poskytl ve sborníku *Co číst z literatur germánských* Pavel Eisner: *„Mluva je zcela neknižní, krevnatá, na výsost názorná, naskrz prosycená středověkou lidovou němčinou, jež však u tohoto autora není pracně shledaným a navlečeným mrtvým hávem, nýbrž věčně živým kvasem pohybem a vzdušným tokem.* ¹¹²

109 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 330.

110 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 40.

111 WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. S. 147.

112 Repro P. Eisner, *Co číst z literatur germánských* (1935), s. 154-155

4.4. Miloš Václav Kratochvíl: *Mistr Jan* (1951)

M. V. Kratochvíl¹¹³ se narodil 6. ledna 1904 ve Vídni a zemřel 9. července 1988 v Praze. Ve Vídni pobýval do svých čtrnácti let, poté se přestěhoval do Prahy, kde absolvoval další studia. Nejdříve studoval na právnické fakultě, ale zjistil, že by raději studoval historii a archivnictví, přestoupil tedy na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Kratochvílovo zaujetí historií bylo pravděpodobně podmíněno i povoláním jeho otce, který působil jako vedoucí českého oddělení vídeňského archivu. Kratochvíl byl také v letech 1929-1944 archivním úředníkem v Městském archivu hlavního města Prahy. Důležitou etapou byla také Kratochvílova dramaturgická práce, kdy nejdříve pracoval pro Nationalfilm a v letech 1947–1950 byl dramaturgem Československého státního filmu. Své zkušenosti pak využil při výuce dramaturgie a scenáristiky na FAMU. Od roku 1972 se věnoval pouze literární tvorbě. Prozaická díla tohoto autora lze rozdělit do tří etap, ve 30.-40. letech tíhnul spíše k psychologické próze a sociální tematice s typizací postav, během 50. a 70. let se postupně přesunul k historickým motivům, jeho pozdní tvorbu lze zařadit mezi historickou beletrii, kde kombinuje historická fakta a fikci. Významným pro něj byl rok 1970, kdy získal titul zasloužilého umělce a o čtyři roky později byl prohlášen národním umělcem.

Během své scénářistické kariéry spolupracoval především s režisérem Otakarem Vávrou, společně pracovali na příklad na filmech *Jan Hus* (1955), *Jan Žižka* (1956) či *Proti všem* (1957). Z tvorby pro mládež jmenujme román *Napoleon z černého ostrova* (1966) či *Rytíři Černé vlajky* (1969). Vedle biografického historického románu *Jan Hus* zmíníme další texty tohoto žánru, například *Osamělý rváč* (1941) o vojevůdci císaře Rudolfa, *Život Jana Amose* (1975) nebo *Pochodeň* (1950), která je vyobrazením kostnického koncilu.

Historický román *Mistr Jan* je součástí husitské trilogie, poprvé vyšel roku 1951. Druhý díl nese název *Pochodeň* a poslední díl měl být věnován vítězství husitské revoluce. Román *Mistr Jan* je rozdělen na dvě části. První má devatenáct kapitol a autor nás v ní seznamuje se situací v Praze, kterou rozpoutal papež Jan XXIII., když nařídil prodej odpustků, aby měl na válku proti dalším dvěma papežům a neapolskému králi.

113 Zdroj informací o autorovi: BLAHYNKA, Milan. *Čeští spisovatelé 20. století*. Praha: Československý spisovatel, 1985. Kapitola Miloš V. Kratochvíl, s. 304.

Druhá část je kratší, má pouze pět kapitol. Kratochvíl zde přibližuje osudové chvíle, kdy se Hus rozhoduje, zda se vydá na koncil do Kostnice.

Jako první nám autor v knize nabízí i obraz života běžných Pražanů, kteří bojují o každý groš a pracují v nelidských podmínkách, proti tomu staví mnicha, který nabízí odpustky, které si může údajně koupit úplně každý, ale chudí nemají při tom ani na chleba. Prodej odpustků v Praze právě začal a vyvolavač láká věřící, aby si koupili od všemocného papeže odpustky, které je uchrání před peklem: „*Na štěstí nejste ještě ztraceni. Ještě jsme tu my, církev svatá, která vám podává záchrannou ruku. Svatý otec Jan XXIII. vyhlásil všemocné odpustky, které zachraňují před peklem a jeho tresty. A tyto odpustky – žasněte a radujte se! – si každý z vás může koupit. Tady u nás! Kdo dá kópu grošů, tomu Bůh odpustí sto dní pekelného trápení, kdo dá míň, vykoupí si aspoň měsíc, týden. Každý den je dobrý!*“¹¹⁴ Bohatství církve a nespravedlivý plat řemeslníků je také tématem rozhovoru kameníka Martina a tesaře Jíry: „*Špatně jsme si vybrali řemeslo, Jíro. Na dva groše děláme celý týden a kněz postříkne nebožtíka jednou svěcenou vodou a má náš týdenní výdělek v mošně.*“¹¹⁵ Jíra i Martin jsou věrnými Husovými následovníky a pravidelně chodí na jeho kázání do Betléma, Jíra se tak snadno nechá unést, pokud se rozhovor stočí ke kritice církevních hodnostářů: „*Kněží jsou prolezli zlatem a hříchem jako morem, ale i my hřešíme, když k tomu mlčíme a netrestáme je.*“¹¹⁶ Velmi důležitou pasáží je zde popis situace na pražské univerzitě, protože právě zde se v textu odehrává zlomový moment, kdy se Hus rozhodne jít cestou kritiky církve. Rozkol mezi univerzitními mistry je způsoben tím, že univerzita musí zaujmout stanovisko vůči papežovým odpustkům. Štěpán z Pálče z počátku brání Wycliffovo učení, a dokonce odsuzuje prodej odpustků: „*Ale nejen to, universita musí slavnostně odpustkový prodej odsoudit, ba co víc, musí vyzvat krále, aby tento prodej zakázal a odpustkové komisaře vyhnal! Toto je můj návrh.*“¹¹⁷ Tento postoj ale změní ve chvíli, kdy zjistí, že král prodej odpustků schvaluje a část výdělku jde do královny pokladnice. Nebál se vzdorovat církvi ve chvíli, kdy za sebou měl oporu světské moci. Zde se právě rozcházejí Hus a Páleč,

114 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 15.

115 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 23.

116 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 24.

117 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 42.

protože Hus odmítá ustoupit jen proto, že král ho nepodpoří. Hus chce dále hájit pravdu, Páleč se chce vyhnout problémům s církví a panovníkem a volí jednodušší cestu. Husovo stanovisko je jasně viditelné v úryvku, kde diskutuje se Štěpánem z Pálče: „*Slyším vás mluvit o králi, o církvi, o papeži, ale o tom přece není řeč. Musíme se držet podstaty otázky, musíme mluvit o tom, zda je dobrému křesťanstvu dovoleno poslouchat příkazy, které jsou v jasném rozporu s Kristovým učením. A kde najdete v Písmu ospravedlnění pro to, aby kněží prodávali za peníze odpuštění hříchů, které může člověku prominout jen milost Boží? O to jde a ne o to, kdo takový příkaz vydal.*“¹¹⁸ Hus zvolí cestu pravdy a rozhodne se během svého kázání vystoupit proti prodeji odpustků, čímž rozpoutá v Praze bouřlivé období.

Na Husově straně stojí jeho věrný přítel Jeroným Pražský, i v Kratochvílově románu se odebrá později do Litvy a do Ruska, aby poznal pravoslaví, které není závislé na Římu. Nejprve je v románu ale popsán posměšný průvod proti odpustkům a papeži, který Jeroným s několika studenty zorganizovali, na voze sedí student převlečený za nevěstku s papežskou tiárou a vykřikuje: „*Kupte si, dám lacino, mám na prodej svaté bully největšího kacíře a rufiána, jenž se nazval papežem Janem XXIII. Jeho pravé jméno je Baltazar Cossa a je to známý námořní lupič, pirát vrah, travič a násilník. Ale teď se povýšil nad Krista a za penízky vám odpustí ten nejčernější hřích.*“¹¹⁹ V Praze vládne tedy velký neklid, v rámci protestů proti odpustkům vtrhne lid do kostela, kde páter odpustky nabízí. Tři tovaryši, mezi nimi i kameník Martin, o kterém jsme se dozvěděli na začátku, padnou do zajetí a jsou odvedeni na radnici. Hus se za ně přijde ke konšelům přimluvit, ti slíbí, že je pustí, místo toho je krátce na to popravit. Poprava i následný smuteční průvod do Betlémské kaple popisuje autor velmi emotivně a barvitě. Následný Husův projev při smutečním obřadu mladíků vybízí lid k boji za Boží pravdu. Nyní proti Husovi zakročil i papež, vydal nad Prahou interdikt a Husa uvalil do klatby, mimo jiné dojde i k neúspěšnému útoku na Betlémskou kapli. Po těchto událostech se Hus rozhodne odejít na venkov. Tím končí právní část románu.

Druhá část líčí události, které se odehrály rok po Husově odchodu z Prahy. Kardinál-legát Brancacci přijel do Čech, aby vyzval arcibiskupa i krále k vyslání Husa na

118 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 62.

119 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 110.

kostnický koncil. Papež otevřeně vyhrožuje králi křížovou výpravou proti Českému království. Král je zde líčen jako slabý, nemocný panovník, kterého složitá rozhodnutí unavují. Snadno se rozruší a nechá se ovlivnit náhlými výbuchy vzteku. Jeho moc v říši je minimální, vládnou za něj jiní. Proto se i Husovi přátelé z královského dvora Jan z Chlumu a Lefl z Lažan rozhodnou obrátit se pro pomoc na jeho bratra Zikmunda, který jako jediný může Husovi na případné cestě do Kostnice zajistit bezpečí. Hus zrovna pobývá na Kozím hrádku, když ho se k němu zpráva o koncilu dostane. V knize jsou popsána nejen jeho kázání pod širým nebem a množství posluchačů, kteří přicházejí i z velké vzdálenosti, ale i jeho díla, která zde sepsal. „*Pracuji a dobře se mi pracuje, ‘ potvrdí radostně. ‘To vděčím klidu tady u tebe. Všecky ty nekonečné hádky a disputace na universitě a s preláty jsem s Prahou nechal za zády. Už na ně ani nevzpomenu. Konečně mohu pracovat na větších věcech, které jsem měl dávno v plánu.*“¹²⁰ Velmi patrný je zde i Husův obrat k českému jazyku, zdůrazňuje, že Postila je sepsána v češtině. Unikátní je zmínka o tom, jak zjednodušil český pravopis tím, že odstranil spřežky, o tom se žádný další autor vybraných románů nezmiňuje. Po pečlivém uvážení se i přes naléhání svých přátel rozhodne Hus pro odchod do Kostnice, v textu není vůbec zmíněn Husův pobyt na hradě Krakovci, na koncil odchází přímo ze Sezimova Ústí v doprovodu svých přátel Václava z Dubé a Jana z Chlumu. Mistr se vydává do Kostnice s nadějí, že bude konečně moci promluvit ke všemu křesťanstvu: „*Ale jednomu nebudou moci zabránit – abych promluvil! Abych promluvil ke všemu křesťanstvu, k celému světu. Co je nad to důležitější? To je přece příležitost, kterou nesmím nechat nevyužítu, ať se pak děje, co se děje.*“¹²¹ Husův odchod pozorují tisíce jeho věrných posluchačů a srdceryvně se se svým mistrem loučí. Tímto výjevem končí druhá část románu, kostnický koncil popisuje román *Pochodeň*.

Jan Hus je v románu popsán jako zásadový muž, který se nebojí vzepřít autoritám v případě, že se odchýlí od Boží pravdy. Svými posluchači je bezmezně milován a každý z nich by za něj položil život. „*Na kazatelně stojí – on. Mluví a jeho slova zní, pronikavá, jasná jako hvězda nad hlavou, která udává nočnímu poutníku ve tmách pravý směr.*“¹²²

120 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 195.

121 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 213.

122 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 127.

Svým kázáním dokáže upoutat davy lidí, mimo to mu ale na nich také záleží a snaží se jim za každých okolností pomoci. Například po tom, co jsou tři tovaryši zajati, je ochoten přijmout trest místo nich, protože se cítí zodpovědný za jejich činy, poslouchali totiž jeho kázání proti odpustkům a dle něj konali: „*Já jsem je svedl. Já kázal proti odpustkům. Já ukazoval, jak se s nimi nekřesťansky kramaří. Jestliže tady někdo zasluhuje váš trest, jsem to já. Žádám proto, abyste je propustili z vězení, a chcete-li, jsem ochoten nastoupit trest místo nich.*“¹²³ I odchod z Prahy je zapříčiněn zejména jeho starostí o jeho bližní, protože pokud by zůstal, nedostalo by se jim slova Božího, a to nemohl dopustit. Správnost svého rozhodnutí si ověřuje u svých posluchačů v Betlémské kapli, mimo jiné i u Jana Žižky z Trocnova a Johanky, milé popraveného kameníka Martina. I když byl odchod z Prahy těžký, na venkově dostal možnost šířit slovo Boží mezi obyčejný lid a sepsat svá nejdůležitější díla, i on jej poté považuje za přínosný a velmi ho těší, že může ve svých kázáních pokračovat. Jak již bylo řečeno, Hus odjíždí do Kostnice, protože si myslí, že ho koncil nechá promluvit a konečně se mu dostane slyšení před celým světem.

Autor v textu použil spisovný jazyk, a to i v přímé řeči postav. Přímá řeč zde slouží jako prostředek pro vyjádření pocitů a názorů postav, zejména skrze ni autor reflektuje tehdejší kritiku církve mezi věřícími. Text působí kultivovaným dojmem a obsahuje detailní popisy míst i situací, jako příklad můžeme uvést následující popis Kozího hrádku: „*Na dně velké zalesněné prolákliny, jako v bezpečném, zeleném hnízdě, příkrčil se na malé skalce hrádek Kozí. Jeho bytná věž i vížky hradeb nepřesáhnou vrcholky sosen a jedlí na porostlých svazích kolem, a vítr, letící přes hřebeny lesů, nedotkne se prejzů a došků budov. Ukryt do poslední chvíle každému, kdo by odkudkoli putoval krajinou, je odkryt jenom nebi v nadhlavníku, jenom očím jestřába, který nad ním vyrazil ze stromů, ubíhajícím mrakům a slunci, jež zahřívá jeho kamenné zdi.*“¹²⁴ Autor používá i lyrické prvky, které umocňují umělecký dojem celého textu. Důležité události, jako například poprava tovaryšů, následný obřad či loučení s Husem, jsou líčeny s důrazem na emoce postav a hloubku daného okamžiku. Autor svým stylem psaní čtenáře mistrně vtahuje do náročných situací v průběhu celého románu. V textu se

123 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 130.

124 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 192.

objevuje i latina (např. „*Ego, Johannes, episcopus, servus servorum Dei...*“¹²⁵). Text obohacují i úryvky z různých popěvek či říkadla. Například: „*Dokud žiješ, tak máš pít, v hrobě budeš žízeň mít.*“¹²⁶ „*Od papeže až do krále máme zastání namále; platy berou biskupové, pole zase páni a u kněze bez peníze není slitování!*“¹²⁷ Kompozice textu je chronologická.

4.5. František Šmahel: *Hranice pravdy* (1969)

František Šmahel¹²⁸ je český historik narozen 17. srpna 1934, zabývá se zejména obdobím pozdního středověku, počátky české reformace, dějinami humanismu a dějinami Univerzity Karlovy, v neposlední řadě také pozdně středověkou filozofií. Patří mezi nejvýznamnější české historiky a dokazuje to i fakt, že byl prvním humanitním vědcem, který získal cenu vlády Česká hlava. Jedná se o prestižní ocenění za vědu a výzkum. Ocenění však získal mnohem více a mimo jiné se stal i členem Americké historické asociace. Během svého života se potýkal zejména s komunistickým režimem, kvůli kterému nemohl setrvat po dokončení svých doktorských studií v Akademii věd, byl odtud stranou vyloučen a v letech 1975 až 1979 pracoval jako řidič tramvaje. Během okupace byl zakázaným autorem a do normalizace působil v tábořském husitském muzeu. V roce 1989 se mohl vrátit do Akademie věd. Mezi další Šmahelova díla patří na příklad *Jan Žižka z Trocnova* (1969), *Dějiny Tábora* (1988 a 1990), *Husitské Čechy: Struktury, procesy, ideje* (2001), *Učenci očima kolegů a žáků* (2004), *Basilejská kompaktáta* (2011), *Jan Hus* (2013), nejnovějším příspěvkem tohoto autora je dílo *Husitská revoluce I: Kořeny české reformace z roku 2023*.

Hranice pravdy poprvé vyšla v roce 1969. Tento historický román měl v tehdejší době mnohem větší přesah, protože právě v tomto roce docházelo k protestům v podobě dobrovolného vstupu na hranici, u nás takto zemřeli studenti Jan Palach a Jan Zajíc. Ve

125 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 35.

126 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 80.

127 KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Praha: Československý spisovatel, 1951. S. 104.

128 Informace o autorovi pochází z následujícího díla: SLAVÍČEK, Lubomír, Polana BREGANTOVÁ, Anděla HOROVÁ a Marie PLATOVSKÁ. *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008)*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2094-9.

světě stejným způsobem protestovali budhističtí mniši. František Šmahel byl požádán, aby zejména na událost v Čechách zareagoval sepsáním románu o mučedníkovi Janu Husovi a jeho neohroženém boji za pravdu. O Janu Palachovi a Janu Zajícovi se tedy mluvit nesmělo a dílo bylo považováno za podezřelé, Šmahel byl podroben dokonce výslechu ze strany vojenské kontrarozvědky, kde musel jakoukoli spojitost s Palachem popřít, podezření vzbudila zejména následující pasáž: „*Po 550 a několika letech jsou pro nás hranici s knihami a planoucí lidské pochodně stejně běžným jevem jako Husovým současníkům. Je to otřesné, ale je tomu tak. Nic proto nesvádí k bezděčné aktualizaci Husova života a smrti více než právě toto věčně se opakující drama lidské malosti a síly.*“¹²⁹ Takto začíná kapitola nesoucí název *Pravda nezvítězí sama*, což byl sám o sobě v tehdejší době velmi nebezpečný a provokativní výrok. „*Krátce po manifestačním pohřbu studenta historie Jana Palacha se na mne koncem ledna 1969 obrátil básník Jaromír Hořec (1921-2009) s dotazem, zda bych pro edici Magnet nese-psal příběh Husova zápasu a jeho smrti za pravdu. Když už se nesmí mluvit o hrdinovi naší doby, řekl mi, může posloužit Husovo upálení jako jinotajné memento.*“¹³⁰ Takto popisuje okolnosti vzniku František Šmahel v doslovu druhého vydání *Hranice pravdy*. Nové vydání je z roku 2015, kdy uplynulo od Husova upálení přesně 600 let, k tomuto jubileu svolil Šmahel k opětovnému vydání jeho románu. Jeho výjimečnost spočívá i v tom, že je doprovázeno Husovými listy z Kostnice z edice profesora Bohumila Ryby¹³¹ a ilustrovanou historií kostnického koncilu¹³² z kroniky Ulricha Richental.

Samotný text je poměrně krátký, protože se Šmahel snažil zejména o historickou autenticitu a vynechal různé narážky či dlouhé fiktivní pasáže. I přes to je dílo velmi čtivé a jedná se o velmi kvalitní reportážní shrnutí kostnického procesu. Ostatně čtivost byla prakticky jediným požadavkem před prvním vydáním, pravděpodobně proto, aby dílu porozuměli i čtenáři z řad veřejnosti. Text je členěn do 17 kapitol a každá má svůj vlastní název. Nové vydání obsahuje také autorův doslov, ze kterého jsem čerpala informace zejména o okolnostech vzniku díla.

129 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. *Hranice pravdy*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 153.

130 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. *Hranice pravdy*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 157.

131 Viz příloha č. 6.

132 Viz příloha č. 7.

Vedle osudu mistra Jana Husa popisuje Šmahel také situaci v církvi. Pozornost upírá zejména na jednoho ze tří papežů Jana XXIII. a jeho sesazení z papežské funkce. Je zde zmíněna už jeho cesta do Kostnice a památná věta, kterou údajně prohlásil po tom, co vypadl z kočáru: „*Hněte sebou, ležím tu ve jménu d'áblově!*“¹³³ Toto zvolání vyvolalo kontroverzní reakce nejen bezprostředně poté, ale také u mnoha historiků o mnoho století později. Jak již bylo zmíněno, Husova cesta, pobyt v Kostnici i samotný proces jsou zde popsány s větší historickou přesností. Autor samozřejmě přiznal, že některé výjevy obohatil, pravděpodobně i kvůli větší čtivosti celého textu, tyto pasáže ale nijak nepřevažují nad přesností a množstvím poskytnutých informací. V textu jsou popsány i přípravy na koncil a to, jak Kostnice vypadala. Pro mnoho řemeslníků byl koncil skvělou příležitostí k výdělku a vše vypadalo spíše jako velká slavnost, jídlem se nešetřilo a prodávat své výrobky přijížděli i kupci ze zahraničí. „*Město se mění v jedno velké tržiště. Calty a preclíky, klobásy a pečeně voní už zdaleka. Ryb je nadbytek a cena není zatím vysoká. Hospodyně však chtějí přivítat hosty slavnostněji, a tak vyhledávají spíše bažanty, tetřevy a divokou. Málokdo kupuje ústřice a hlemýžďe – artikl vyzáblého Itala, ale s tím větším zájmem si je lidé prohlížejí. Na malé ztráty se nikdo neohlíží, všude se válejí zbytky jídel. Dělí se o ně žebráci s volně pobíhajícími slepicemi a vepři. Potulní obchodníci nabízejí zbytečné drobnosti, cizokrajní kupci vykládají brokáty, samety a krajky, nad hlavou obuvníků visí škorňe k volnému výběru. V boční ulici, kde jsou dílny kovářů a zbrojířů, znějí údery kladiv od rána až do večera.*“¹³⁴ Podrobněji je také popsána Husova cesta. Dozvídáme se jména Husových společníků, kteří s ním do Kostnice odjeli, byl to Petr z Mladoňovic, Jan z Chlumu a Václav z Dubé. Během svých zastávek v německých městech Hus kázal a šířil své myšlenky. S případnými odpůrci se potýkal vyrovnaně a klidně, všechny odpovědi hledal v Písmu a často na něj odkazoval. Velkou roli hraje samozřejmě také Zikmundův glejt, který se nakonec ukázal jako neplatný, a celkový přístup krále k celému koncilu a Husovu procesu. Pro Zikmunda nebylo prioritou Husa osvobodit, ale vyřešit papežské schisma a ukončit rozkol v církvi, podle toho se také proces vyvíjel, koneckonců králova lhostejnost je v některých pasážích přímo naznačena. Hus je pouze prostředkem pro zklidnění situace v Čechách, pouze jakousi figurkou na Zikmundově šachovnici. Například během rozhovoru se členy vyšetřovací komise se

133 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 11.

134 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 14.

Zikmund vyjádřil takto: „*Nezáleží mi na tom, je-li Hus kacířem či nikoli. To si rozhodněte sami. Mám jistě větší zájem než vy, aby v Čechách konečně zavládl pořádek. Jsem tím zavázán bratrovi a teď také své říšské důstojnosti. Kdybych Husovi glejt nevydal, koho byste soudili? Mlčíte. Husa jistě ne, leda v jeho nepřítomnosti. Tak laskavě nezapomínejte, že ho máte v rukou mou zásluhou a že bez mého vědomí mu nezkřívíte ani vlásku. Záleží mi na České království, je to stále ještě nejmocnější součást celé Říše. A já musím mít nejdřív jistotu, že se nepopálím prsty o vaši hranici.*“¹³⁵ Král Zikmund je v textu popisován obdobně jako u Wöhrleho, peníze se ho nedrží a místo u své manželky hledá uspokojení u kurtizán. „*Jakkoli se Zikmund tvářil, že mu neuniklo ani jedno slovo, myslel celou tu dobu na vnady jedné Alsasanky, která až příliš dobře znala jejich cenu a která ji navíc uměla chytře zvýšit předstíranou neodbytností.*“¹³⁶ Zde je patrné, že během Husova slyšení žádné z argumentů nevnímá, nakonec se kompletně vzdá jakékoli ochrany Husa a ponechává ho v rukou koncilu. A vzhledem k tomu, že komise je složena z Husových odpůrců a protiargumenty jsou založené na falešných svědectvích, které komise nashromáždila, nezbyvá Husovi mnoho naděje. Svědčil proti němu i jeho starý přítel Štěpán Pálec, který se stal jedním z jeho největších odpůrců a na koncilu se velkou měrou zasloužil o Husovo odsouzení. Stejně tak biskup Jan Železný. Text je protkán různými Husovými vzpomínkami a sny. Během pobytu ve vězení začal i on pochybovat a do mysli se mu vkrádaly různé myšlenky, trpěl fyzicky i psychicky. Jedné noci se ve spánku vrací do roku 1412 a ke svému příteli Jeronýmovi Pražskému, který se podílel na mnoha radikálních protestních akcí proti svatokupeckým praktikám, byl tak možná ještě větším nepřítelem církve než Hus samotný. „*Bylo to roku 1412. Do Čech přijeli prodavači papežských odpustků. Mistr nemohl pro svůj klid nečinně přihlížet zjevnému svatokupectví.*“¹³⁷ Jan Hus svůj nesouhlas vyjadřoval raději výstupem na univerzitě a podrobně promyšlenými argumenty, což se o jeho příteli říct nedalo. Jeronýmovu svéhlavost potvrzuje i fakt, že i přes Husův nesouhlas ho přijel do Kostnice podpořit, což vedlo i k jeho uvěznění.

135 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 49-50.

136 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 106.

137 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 56.

Detailněji je popsáno i Husovo třídní slyšení před koncilem, které bylo velmi dlouho odkládáno. Koncil sice shromáždil proti Husovi velké množství důkazů, Hus ale s žádnými nesouhlasil, protože byly vymyšlené či se jednalo o překroucený význam jeho vlastních slov. Jeho argumenty však neměly pro koncil žádný význam. Hus neustále opakoval, že pokud ho koncil poučí a ukáže mu, kde zbloudil, je ochoten se poučit a uznat svou chybu a také odvolat, v člancích obžaloby však nenalezl důvod k tomu, aby tak učinil. Stál tedy před rozhodnutím, zda zradit svou vlastní víru a podřídít se koncilu, nebo si zvolit cestu smrti. I kdyby se rozhodl odvolat a koncil by ho neodsoudil, nečekal by na něj jeho starý život, šel by na doživotí do vězení a do milovaných Čech už by se nikdy nevrátil. Vedle morálního aspektu tak při jeho rozhodování možná stál i fakt, že by prožil zbytek života odloučen od všeho, co miloval a za co bojoval. Poté, co se rozhodl své učení neodvolat, za ním chodí do vězení velké množství jeho přátel a přesvědčují ho, aby rozhodnutí přehodnotil, Hus v té chvíli opět cítí pochyby. Pravdy se přece nevzdává on, to koncil ho nabádá k hříchu, to oni po něm požadují křivou přísahu, neměl by tedy s tímto vědomím odvolat? Odpověď opět nalézá v Písmu, Hus by nikdy nemohl nalézt odpuštění, pokud by byl nápomocen v hříchu. „*Kterak tedy já, maje toto před očima i mnoho svatých a světic Nového zákona, kteří a které se vydali na umučení, nechť se souhlasit s hříchem, já, který jsem kromě toho po tolik let kázal o trpělivosti a stálosti, měl upadnout v množství lží a v křivopřísežnictví a pohoršiti mnoho synů Božích? Odstup, odstup ode mne, protože mne Kristus Pán přehojně odmění, pomoc trpělivosti mi dáváje v přítomnosti.*“¹³⁸ I Šmahelův Hus zůstává přes pochybnosti věrný své pravdě a zvolí osud na hranici. Ve svých posledních dopisech povzbuzuje své následovníky a přátele, aby pokračovali v jeho práci, loučí se s nimi a děkuje jim za jejich podporu. Před odsouzením je Hus zbaven kněžských znaků a dostává kacířskou korunu. Stejně jako u Wöhrleho se opakuje to, že Husa na hranici otáčí, aby jako kacíř směřoval na západ. Také je zde zmíněno vhození popela do vody. Je zde velmi patrné, že Šmahel vyzdvihuje Husovo hrdinství a neochvějnou touhu bojovat za pravdu i za cenu svého života, právě zde je patrná analogie s dobovou situací. Zároveň lze dílo chápat jako snahu o zdůraznění důležitosti poučení se z minulosti pro přítomnost i budoucnost. Autor v závěrečné kapitole vyzdvihuje důležitost Husova učení a jeho rozhodnutí se pro něj obětovat, protože odstartovalo další historicky významné události, které ovlivnily naše dějiny. „A

138 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 135.

tu je třeba zdůraznit, že by se tak nemohlo stát bez každodenního úsilí Husa a jeho druhů, neboť bez ideologické přípravy by nebylo husitské revoluce.“¹³⁹

Šmahel v textu použil spisovný jazyk, a to i v přímé řeči postav, kde jazyk pro větší autenticitu přizpůsobil použitím zastaralých tvarů či výrazů. Kompozice je chronologická a prolínají se zde zejména osudy Jana Husa a jednoho z papežů Jana XXIII.

4.6. Eva Kantůrková: *Jan Hus. Příspěvek k národní identitě* (1986)

Eva Kantůrková¹⁴⁰ se narodila 11. května 1930 v Praze. Hned po maturitě se stala redaktorkou Mladé fronty a až poté nastoupila na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde studovala filozofii a historii. V šestnácti letech vstoupila do KSČ a v 50. letech zastávala funkci ve svazu mládeže, v roce 1969 ze strany vystoupila a dostala se i na seznam zakázaných autorů a musela svá díla vydávat v samizdatu a exilových nakladatelstvích. Od roku 1967 se naplno věnuje kariéře spisovatelky a scénáristky. Podepsala Chartu 77 a v letech 1981-82 byla ve vězení za podvracení republiky. Zasloužila se o vznik Občanského fóra a během svého života byla předsedkyní Obce spisovatelů, poslankyní České národní rady a také prezidentkou Akademie literatury české, nově založené v roce 2006.

První román napsala Eva Kantůrková v roce 1967 a jednalo se o sociálně-kritický text *Smuteční slavnost*, autorka zde popisuje náročnou dobovou situaci. V roce 1969 vydala román *Po potopě*, kde vypráví osud malířky, která si kvůli tíživé životní situaci dostane na psychiatrii, důraz klade zejména na psychologický aspekt postav. Psychologickou hloubku a ponuru atmosféru nepostrádá ani román *Přítelkyně z domu smutku* z roku 1984, kde Kantůrková popisuje prostředí ruzyňské věznice a osudy a charakterů jednotlivých žen. Zachycuje vztahy na cele a psychický stav způsobený atmosférou věznice a zacházením s vězeňkyněmi. Toto je výběr z mnoha autorčiných děl: *Jen si tak maličko povyskočit* (1996), *Zahrada dětství jménem Eden* (1968), *Nečas* (2000), *Most přes dlouhou řeku* (2006), *Tati!* (2010), *Člověk v závěsu* (2014) a nejnovější sociologický román *Kruhy života* z roku 2021. Za román *Zahrada dětství jménem Eden*

139 ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4. S. 154.

140 Informace o autorce pochází z webové stránky *Paměť národa* a online *Slovníku české literatury po roce 1945*.

získala Eva Kantůrková v roce 1999 Cenu Egona Hostovského, dále získala v roce 2008 Cenu Ladislava Fukse a v roce 2017 Cenu Unie českých spisovatelů. Oceněn byl také analyzovaný román *Jan Hus*, a to v roce 1989 Cenou Jana Palacha.

Jan Hus je románová studie, které poprvé vyšla v samizdatu v roce 1986, oficiální vydání přišlo až o dva roky později. Text se skládá z úvodu, třinácti kapitol a epilogu. Vydání z roku 2008 navíc obsahuje diskusi o díle Evy Kantůrkové, zejména se zde přispěvatelé snaží odpovědět na otázku, zda je Hus ještě aktuální.¹⁴¹ Navíc je kniha doplněna o ilustrace a fotografie.¹⁴² Sama autorka se o své publikaci vyjádřila následovně: „*Knihla naprosto nemá ctižádost být považována za dílo vědecké, její žánr se nachází na rozmezí životopisného románu, studie a literatury faktu, a proto ji, doufám, bude prominuta tato neúplnost.*“¹⁴³ Je nutno podotknout, že tento text je od předešlých velmi odlišný ať už rozsahem, množstvím informací či způsobem podání. Autorka klade velký důraz na přesnost historických informací a čerpá z děl významných historiků jako je Petr Čornej, Josef Pekař či František Šmahel. Mimo jiné čerpá i od autorů Mühlbergera a Wöhrleho, s jejichž romány jsme se seznámili v předešlých kapitolách, a často také z Husových prací. Kantůrková se snaží přiblížit tuto slavnou historickou osobnost i běžnému čtenáři, i tak je ale text velmi „hutný“ a poměrně náročný na četbu, protože je plný historických faktů jako jsou data, jména, úřady a různé historické okolnosti. Mistrnou prací s historickými prameny v tomto případě Kantůrkové nelze odepřít, autorka shromáždila obrovské množství informací. V textu se dozvídáme již o událostech, které předcházely nepokojům v Praze, rozkolu na univerzitě a ve neposlední řadě Husovu procesu. Autorka často vysvětluje události tím, že se vrátí ještě hlouběji do historie, například se vrací ke Karlovi IV. a dětství krále Václava. Klade důraz zejména na jeho problematickou vládu, psychický i fyzický stav a rozpad království po „zlaté éře“ jeho otce Karla IV. Uvádí také informace o Husově rodišti a rodině, které v ostatních románech nenajdeme buď vůbec, nebo pouze okrajově. „*Podle tradice se Husův dům nachází na spodnější části husinecké návsi, blíž středu Husince, je to jako ostatní kolem dům komorového typu s krytým průjezdem na středu, oddělujícím přízemní světnici s kuchyní a krbem od chléva s komorou na obilí na patře. Domy spolu těsně sousedí*

141 Viz příloha č. 9.

142 Viz příloha č. 10 a 11.

143 KANTŮRKOVÁ, Eva. *Jan Hus. Příspěvek k národní identitě*. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 414.

bočními zdmi a jejich štíty tvoří dvěma protilehlými řadami typickou dlouhou a širokou jihočeskou náves. ¹⁴⁴ Autorka v textu zmiňuje a velmi podrobně rozvádí veškeré klíčové události, které se mistrova života týkají, seznámíme se i s jeho díly, ze kterých Kantůrková také čerpala. Je to na příklad traktát *O církvi, Proti Pálčovi, O svatokupectví* či *Postila*. V poslední řadě využívá i Husovu korespondenci.

Vedle Husova osudu, který je hlavní dějovou linkou textu, se dozvídáme i o dalších osobnostech a událostech. Důležitou roli zde hraje arcibiskup Zbyněk z Házmburka. Popsána je zejména proměna jeho pohledu na Jana Husa a jeho role v počátcích Husova procesu, byl to totiž on, kdo poslal papežské kurii první žalobu a vytrvale se snažil na Husa uvalit klatbu. Ve třetí kapitole najdeme vysvětlení toho, kdo je vlastně kacíř, Kantůrková zde porovnává tradiční středověké pojetí církve a pojetí Husovo. Hus rozeznává troji kacířství: „*Odstoupení je odvrácení se od zákona božího. Rouhání má mnoho projevů, jeden z hlavních je v tom, když kněží „praví, že jsou stvořitelé boží, že stvoří tělo Kristovo, když chtějí, že odpustí hříechy, kdy chtějí a komu chtějí, a pošlí do pekla, koho chtějí“*. Rouhají s ei ti, kteří tvrdí, že papež se nemůže mýlit a že, „jako by papež byl buoh zemský“, který „muož proti zákonu božimu jiný ustanovit“.... Třetí druh kacířství, svatokupectví, Hus velmi pěkně překládá z kanonického práva jako „zlé přivolení k směnění věci duchovní za neduchovní“. Na jiném místě charakterizuje svatokupectví ještě líp: svatokupec „prodává duši svou d'áblu a dostojenství člověcké, jenž jest duchovní věc“.¹⁴⁵ Navíc také rozvádí historii inkvizice, což je zajímavou, a pro pochopení Husova procesu, důležitou odbočkou. Církev totiž za kacířství začala považovat nikoli porušení božích zákonů, ale zavedených zvyklostí, které se časem v církvi zakotvily. Proto mu také v Kostnici jeho bludy nikdo neprokáže biblickými texty, jak Hus od začátku chtěl. Jak je tomu i v ostatních textech, je ochoten se poučit a odvolat bludné učení, bude-li řádně poučen z Písma. Nesmí chybět ani kapitola o původci Husova učení – Johnu Wycliffovi. Autorka příkládá životopis tohoto anglického reformátora a také čtenáře uvádí do problematiky jeho učení. Důkladněji rozebírá například jeho pojetí tzv. remanence, což znamená, že svátost oltářní při obřadu zůstává chlebem a vínem a Kristus je v nich přítomen pouze symbolicky, duchovně. Církví bylo toto pojetí

144 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 18.

145 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 59.

považováno za jeden z největších bludů, protože v eucharistickém pojetí se svátosti mění v tělo a krev Kristovu. Jan Hus se k tomuto názoru nikdy nepřihlásil, zastával ho například Jakoubek ze Stříbra či Stanislav ze Znojma. Zde je patrné, že dílo Kantůrkové nepostrádá ani filozofickou hloubku, dále porovnává i realismus a nominalismus. Další výraznou postavou je Štěpán z Pálče. Z počátku Husův přítel a zastánce Wycliffových spisů, uvěznění ho ale, na rozdíl od Husa, zlomilo a obrátil se i proti svému příteli. Autorka uvádí i jeho díla a detailně popisuje proměnu jeho myšlení. Pozornosti autorky neunikl ani Jeroným Pražský a jeho posměšný průvod Prahou. Desátá kapitola *U třech svatých* nám nabízí pohled na událost, která je vyobrazena i v předešlých románech, a to na popravu tří mladíků, kteří se bouřili proti církvi. „*Lidí prý bylo u mrtvých těl rázem na tisíc, tedy dost, aby dokázali smést proradné koňšely, ale stáli prý jen v posvátném bolu nad trupy bez hlav a rozlitou krví a smělost jim vložila do úst dožadovat se, aby jim také sřali hlavy.*“¹⁴⁶ Autorka neopomenula ani Husův odchod z Prahy a podrobně na několika stránkách rozebírá Husovo *Odvolání ke Kristu*. „*Husovo Odvolání ke Kristu je čin překvapivý, zvláštní, neotřelý, nečekaný, nový, odvážný, nebývalý, ohromující, je to čin dalekosáhlý. Je to geniální nápad, osvobodivé řešení. Je to vrchol Husova příběhu, všechno další, k čemu se bude Hus rozhodovat, bude vycházet z tohoto rozhodnutí a bude usilovat už jen o jeho naplnění. Po církevně právní stránce se dá říci, že Hus odmítl trest i soud instituce, do níž patří a již podléhá, a odvolal se k jejímu duchovnímu principu, k Bohu.*“¹⁴⁷ Jedna kapitola je věnována Husovu rozhodnutí odjet do Kostnice a jeho cestě. Autorka píše i o Zikmundově slibu a glejtu, který měl Husovi zajistit bezpečí. „*Hus ovšem bral králův slib vážněji, než král sám, v opravdovosti neprotřelého člověka dokonce zadoufal, že když mu Zikmund slibuje tak dalekosáhlou ochranu před jeho nepřáteli, mohl by se stát i přítelem boží pravdy, a na této naději bude i ve vězení až do poslední chvíle lpět.*“¹⁴⁸ V několika analyzovaných románech je zmínka i o údajném Husově útěku z Kostnice, která nechybí ani v tomto textu. Vymyšlenou historkou u mistrově útěku kardinálové ospravedlnili Husovo následné zatčení. Události posledních dnů koncilu jsou vyprávěny na pozadí Husových dopisů, Husovy poslední chvíle líčí Kantůrková

146 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 253.

147 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 288.

148 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 368.

následovně: „*Oba muži tleskli rukama, biřici slámu a dříví polili smolou a hranici podpálili. Smola urychlila hoření, Jeronýmovi tuto výhodu za rok neposkytnou. Hus zazpíval tři verše litanie, pak ho oheň zalkl. Potom už se jen potichu modlil. Umíral asi tak dlouho, než by se mohly odřikat dva, nanejvýš tři otčenáše. Mrtvé tělo zůstalo viset na kůlu za řetěz, srazili je i s kůlem na zem, znova obložili dřívím a pálili, kosti roztloukali, i lebku rozbili kyjem na kousky. Srdce zvlášt' spálil na rožni. Plameny zasáhly mrtvolu koně, která tu byla nedávno zakopána, a rozvířil se nepříjemný zápach. Spálili i šaty a popel a všechny oharky vhodili do rýnských hlubin, aby si Češi nemohli vzít nic na památku.*“¹⁴⁹

Jan Hus je i v tomto textu líčen jako zásadový muž, který je si svou pravdou naprosto jist a je ochoten ji od samého začátku hájit. Autorka obdivuje jeho sílu vzeprít se autoritě tak mocné instituce jako je církev. „*Uznat Krista za hlavu církve a papeži přiznat postavení jeho zástupce zde na zemi se vším, co z toho vyplývá, je nejdalekosáhlejší, ale i nejrevolučnější projev Husovy zbožnosti. Je to teologické zdůvodnění jeho neposlušnosti vůči mocenským autoritám, jeho práva na to, mít o nich vlastní úsudek.*“¹⁵⁰ V textu je přiblížena problematika, která se Jana Husa přímo týká a bezprostředně na to autorka navazuje tím, jak Hus zareagoval či jaký byl jeho názor (např. právě již zmíněná emanence). Husova rozhodnutí opírá o racionální historická fakta. Zdůrazněna je i Husova úloha při změně českého pravopisu, autorka uvádí, že kdyby se Hus vydal k soudu již při prvním předvolání, možná by takovou práci ani nevytvořil. „*V době, kdy by se mohlo zdát, že je zplna zaměstnán teologickými spory i starostmi s procesem, napíše spis O pravopise, v němž provede zjednodušení písma, zruší spřežky, zavede krátká a dlouhá nabodenička, tedy čárky a tečky nad písmeny, probere českou abecedu písmeno po písmenu, srovná ji s latinskou a německou a vyloží, proč a jak psát novým způsobem.*“¹⁵¹ Významnost Husova procesu pak dle Kantůrkové tkví v tom, že jeho bludy nebyly vlastně nikdy vyvráceny. Nebojoval proti církvi, ale o církev. Často se

149 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 411.

150 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 221.

151 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 209.

podobné procesy odehrávaly mimo zraky lidí, v tom je Husův proces výjimečný, věděla o něm celá Evropa.

Autorka pro svůj text zvolila jazyk spisovný. Čerpala z mnoha zdrojů, takže v textu jsou v uvozovkách uvedeny také citace. Zdroje nejsou uvedeny přímo v textu, ale v závěru knihy, kde se nachází seznam použité literatury. V citacích se objevují výrazy hovorové a někdy i vulgarismy (např. *zesral oltář, z hoven, zapadákov*). V některých pasážích najdeme i latinu a němčinu (např. *articuli contra wiclefistas, „Sie sind dir nach deine Leben nachgangen und wollten dich...“¹⁵²*). Při čtení si všimneme toho, že autorka volí pro vypravěče er-formu v maskulinu. Na příklad zde: *„Jakoubkovu kritiku Husovy zdrženlivosti vypravěč uvést musí, přestože se domnívá, že Jakoubek Husovi křivdil.“¹⁵³* Dalším specifickým je také jakési oslovení čtenáře ve třetí osobě, autorka jej používá, když se snaží čtenáři implikovat nějakou myšlenku. *„Bystrá čtenářova mysl už ale jistě postřehla ten zálud, že se Hus od soudce v daných vazbách platného odvolává k soudci pomyslnému.“¹⁵⁴* Kompozice textu je chronologická, nicméně autorka se velmi často vrací do minulosti a někdy odbočuje i k událostem, které se teprve v rámci hlavní dějové linky stanou. Umělecký styl v kombinaci s fakty a odbornou literaturou směřuje od ryzí beletrie k esejistickému románu.

152 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 132.

153 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 49.

154 KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0. S. 293.

Závěr

Cílem diplomové práce byla analýza vybraných románů z české literární produkce 20. století a následná komparace prezentací historické postavy mistra Jana Husa. Na základě provedené analýzy lze říct, že autoři prezentují Husa v pozitivním slova smyslu a vyzdvihují jeho statečnost, dobrotu, moudrost, vlídnost a neochvějnou touhu bojovat za pravdu, i kdyby to mělo znamenat smrt. Nabízí se otázka, zda by ale jiná prezentace Husovy postavy byla v českém prostředí akceptovatelná a do jaké míry je spisovatel nucen brát v potaz historickou skutečnost. Jan Hus byl milován lidem nejen proto, že je k němu laskavý, ale také říkal pravdu o životě současné církve a šířil Písmo mezi obyčejné věřící. Mimo jiné se ve chvílích nouze sám obrací pouze a jen k Bohu. Husův příběh líčí každý z autorů jiným způsobem a za použití jiných jazykových prostředků a každý román odráží charakteristický způsob narace konkrétního autora.

Romány se také liší v tom, jaký časový úsek zachycují. Na příklad román Oskara Wöhrleho se odehrává během 5. a 6. července 1415 a skutečně popisuje mistrův poslední den, lépe řečeno to, co se během posledního dne v Kostnici odehrávalo, Jan Hus je v příběhu „na pozadí“ jako zdroj veškerého dění. Naproti tomu Čečetka začíná rokem 1409 a prodejem papežských odpustků, ve stejném roce začíná i Kratochvílův text. Kantůrková pak pokrývá velkou část dějin díky tomu, že se v průběhu textu vrací hlouběji do historie. Ve všech románech kromě Kratochvílova *Mistra Jana* (který je součástí trilogie) je ale zachycena Husova smrt v plamenech. Nesmíme opomenout také historickou přesnost, se kterou autoři texty psali. Z hlediska přesnosti musíme vyzdvihnout dílo Evy Kantůrkové, která čerpala z mnoha historických pramenů. Její dílo je mezi ostatními romány unikátní v tom, že stojí na pomezí více žánrů a jedná se spíše o románovou studii s prvky literatury faktu. Velmi historicky přesný je také text Františka Šmahela, který své poznatky sepsal do formy oslovující širší okruh čtenářů. V textech se často vyskytují smyšlené postavy, u Čečetky nám na pozadí Husova příběhu předkládá autor situaci dvou milenců, kteří se kvůli odlišné národnosti a společenskému postavení nemohou vzít. Hus jim pomáhá, aby mohli být spolu. Mladík Jiřík je pak jeho věrným následovníkem. Milostné motivy nabízí v příběhu i Wöhrle, který popisuje platonickou lásku dívky Lucie k Žižkovi. Už samotná přítomnost Žižky na koncilu je z historického hlediska nepravdivá. Také zde vystupuje postava krutého kata, který si libuje v utrpení a popravách.

Některé výjevy jsou pro romány společné, například zmínka o převrženém voze s papežem Janem XXIII. a jeho památná věta „*Ležím tu ve jménu d'áblově.*“ se vyskytuje ve většině textů. Pak se autoři shodují i ve zmínkách o postavě Štěpána z Pálče, krále Václava a císaře Zikmunda, které líčí velmi obdobně. Podobnost najdeme i v líčení Husova údajného útěku z koncilu, ten autoři popisují jako úskok papeže Jana XXIII. Velkou oporou jsou v textech také Husovy listy z Kostnice. Autoři kladou důraz i na vliv Husova fyzického stavu na jeho mysl. Vlivem nepříznivých podmínek ve vězení začne pochybovat o správnosti svého rozhodnutí. Tento okamžik je nejpatrnější u Mühlbergera, jeho Hus se dovolává nároku na odvolání, a dokonce i pálí své spisy, po uzdravení se ale vrací k původnímu rozhodnutí. Mühlberger celkově popisuje Husa trochu jinak, je radikálnější, přímější a jedná mnohem útočněji. Na rozdíl od něj Čečetka více vyzdvihuje Husovu laskavost a ochotu pomoci bližním, když nabídne pomocnou ruku dvěma párům, kterým není přáno být spolu. Mnohem „jemněji“ charakterizuje Husa i Kratochvíl, zejména je to patrné při smutečním obřadu popravených mladíků, loučení s Pražany a odjezdu do Kostnice.

Nejpatrnější rozdíly, ale i podobnosti, jsou v popisu Husovy smrti na hranici. U Čečetky, Šmahela i Wöhrleho je totožná scéna, kdy Husa na hranici kati otáčí směrem na západ, protože kacíř nesmí směřovat na východ, a ve většině textů je zdůrazněn i fakt, že Husův popel by rozprášen do Rýna, aby si Češi nemohli odvézt žádnou památku, kterou by později mohli uctívat jako za relikvii. U Čečetky je Hus se svým upálením smířen a do posledního dechu je neoblomný. Dokonce se dočteme, že se před smrtí usmíval vstříc nebeskému království. Mühlberger Husovu smrt vůbec nepopisuje, odehrává se na pozadí rozhovoru dvou mužů. Husovo upálení je velmi důležitým motivem u Wöhrleho, který popisuje mistrův poslední výkřik. Nejprve ho srovnává se smrtelným řevem prasat a konstatuje, že stejně, jako se zapomnělo na prasata, zapomene se i na Husa, nicméně v závěru je tento poslední výkřik Žižkou považován za symbolický výkřik českého národa a jeho signál k povstání a obraně země. V Žižkově hlavě se tak zrodí myšlenka husitské revoluce. Jak jsem již zmínila, Kratochvíl tuto událost nepopisuje, jeho román totiž končí ve chvíli, kdy Hus odjíždí do Kostnice, výjev Husova upálení bychom našli ve druhém díle trilogie – románu *Pochodeň*. František Šmahel prohlubuje, s ohledem na dobu vzniku a poslání svého románu, hrdinský aspekt Husovy mučednické smrti. Popisuje, že Hus během toho, co hranice hořela, zpíval náboženské písně až do posledního dechu, a obdivuje jeho mravní sílu. Litanii zpíval i

Hus v románu Evy Kantůrkové a po tom, co už nemohl zpívat, modlil se, dle autorky Hus zemřel dříve, než stihl třikrát odříkat otčenáš.

Z jazykového hlediska jsou romány v zásadě psané jazykem spisovným. Čečetka, Mühlberger a Kratochvíl používají ve svých textech různé lyrické prostředky, které jsou pro umělecký styl charakteristické. Důležitým aspektem je také snaha o co největší autenticitu, která je patrná zejména u Wöhrleho. Jeho text je jazykově nejbohatší, používá hovorové výrazy, vulgarismy i archaismy, a to hlavně v přímé řeči postav. Zastaralé tvary slov najdeme i u Čečetky a Šmahela. Hovorové výrazy a vulgarismy používá v přímých citacích také Kantůrková. Kromě češtiny se v románech setkáme s latinou a u Kantůrkové i s němčinou. Kratochvíl a Kantůrková pro větší autenticitu použili v textech různá říkadla a písně.

Závěrem lze říci, že mistr Jan Hus na stránkách těchto románů ožil jako hrdina a bojovník za pravdu Boží. I přes to, že texty pojednávaly o stejné osobnosti, každý z nich dodal Husovu strhujícímu boji za pravdu trochu jiný nádech a zachoval si originalitu.

Seznam použité literatury

- BLAHYNKA, Milan. Čeští spisovatelé 20. století. Praha: Československý spisovatel, 1985.
- COHNOVÁ, Dorrit: Fikční a historické životy. In: táž, *Co dělá fikci fikcí*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1718-5. S. 32–55.
- ČEČETKA, František Josef. Mistr Jan Hus. Praha, Dobrovský s.r.o., Edice omega, 2015. ISBN: 978-80-7390-168-4.
- ČORNEJ, Petr, BARTLOVÁ, Milena. Velké dějiny zemí Koruny české, svazek VI. Praha, PASEKA, 2007. ISBN 978-80-7185-873-7.
- ČORNEJ, Petr. Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka. Praha, Knihy Nakladatelství Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-990-6.
- ČORNEJ, Petr. Světla a stíny husitství. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5.
- CHALOUPKA, Otakar. Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti. Brno: Centa, spol. s.r.o., 2005. ISBN 80-86785-03-3.
- KANTŮRKOVÁ, Eva. Jan Hus. Příspěvek k národní identitě. Praha: IDEÁL, 2008. ISBN 978-80-86995-09-0.
- KLIKA. In: Ottův slovník naučný. Praha: J. Otto, 1899. Dostupné online. Díl čtrnáctý.
- KRATOCHVÍL, Miloš Václav. Mistr Jan. Praha: Československý spisovatel, 1951.
- KUNC, Jaroslav. Slovník soudobých českých spisovatelů. Krásné písemnictví v letech 1918–1945. Praha: Orbis, 1945.
- KUTNAR, František, MAREK, Jaroslav. Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-252-9.
- LEHÁR, Jan; STICH, Alexandr; JANÁČKOVÁ, Jaroslava; HOLÝ, Jiří. Česká literatura od počátků k dnešku. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-308-8.
- LIŠKA, Vladimír. Husitství: konec jednoho mýtu. Olomouc, FONTÁNA, 2000. ISBN 80-7336-162-0.
- Lumír: časopis zábavný a poučný. Praha: Servác B. Heller a Josef V. Sládek, 17.4.1932, 58(6). ISSN 1212-0243.

- MASARYK, Tomáš Garrigue. M. Jan Hus a česká reformace: řeč T. G. Masaryka na Kozím Hrádku 17. července 1910. Tábor: Sbor Husův, 1947.
- MEZROVÁ, Radana. Česko-ukrajinské jazykové a literární vztahy od konce 18. do poloviny 19. století [online]. Olomouc: UP, 2012 [cit. 2021-11-10]. Kapitola Єретик – Taras Hryhorovyč Ševčenko a Pavel Josef Šafařík.
- M ÜHLBERGER, Josef. Hus v Kostnici. Překlad Olga Laurinová. Turnov: Sfinx B. Jandy v Praze, 1931.
- OPELÍK, Jiří, a kol. Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3/II. P–Ř. Praha: Academia, 2000. 733–1522 s. ISBN 80-200-0708-3.
- PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František. Lexikon literárních pojmů. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.
- PEKAŘ, Josef. O smyslu českých dějin. LEDA spol. s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7335-231-8.
- RAK, Jiří. Bývali Čechové: České historické mýty a stereotypy. Jinočany: H&H, 1994. ISBN 80-85787-73-3.
- Repro Panorama, 1933, č. 3.
- SCHWARZ, Vincy. Věčné Čechy: obrazy a vidiny z českých dějin v německé poesii. Praha: Toužimský a Moravec, 1939
- SLAVÍČEK, Lubomír, Polana BREGANTOVÁ, Anděla HOROVÁ a Marie PLATOVSKÁ. Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008). Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2094-9.
- ŠMAHEL, František, Jan HUS a Bohumil RYBA. Hranice pravdy. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1403-4.
- TOMEŠ, Josef, a kol. Český biografický slovník XX. století: I. díl: A–J. Praha; Litomyšl: Paseka; Petr Meissner, 1999. 634 s. ISBN 80-7185-245-7.
- TOMEŠ, Josef, a kol. Český biografický slovník XX. století: II. díl : K–P. Praha ; Litomyšl: Paseka ; Petr Meissner, 1999. 649 s. ISBN 80-7185-246-5.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, a kol. Biografický slovník českých zemí: 10. sešit: Č–Čerma. Praha: Libri, 2008. 503–606 s. ISBN 978-80-7277-367-1.
- WÖHRLE, Oskar. Jan Hus: poslední den: historický román. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933.

Ostatní zdroje

- Databáze Národní knihovny ČR
- Paměť Krkonoš, Státní okresní archiv Trutnov, Muzeum Podkrkonoší Trutnov
- [Paměť národa \(pametnaroda.cz\)](http://pametnaroda.cz)
- [Slovník české literatury po roce 1945 \(slovníkceskeliteratury.cz\)](http://slovníkceskeliteratury.cz)

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Přehled literární produkce v letech 1918-2015
- Příloha č. 2 – Socha Jana Žižky z Trocnova na táborském náměstí
- Příloha č. 3 – Začátek chorálu *Ktož jsú boží bojovníci* z Jistebnického kancionálu
- Příloha č. 4 – Jedna z maleb z knihy Františka Josefa Čečetky *Mistr Jan Hus*
- Příloha č. 5 – Ukázka z románu Josefa Mühlbergera *Hus v Kostnici*
- Příloha č. 6 – Jeden z Husových dopisů z edice profesora Bohumila Ryby, které doplňují nové vydání románu *Hranice pravdy*.
- Příloha č. 7 - Ilustrovaná historie kostnického koncilu, která doplňuje nové vydání románu *Hranice pravdy*.
- Příloha č. 8 – Památník na Husově domě v Kostnici.
- Příloha č. 9 – *Je Hus ještě aktuální?* Ukázky z knihy Evy Kantůrkové.
- Příloha č. 10 – Ilustrace doprovázející text Evy Kantůrkové.
- Příloha č. 11 – Fotografie doprovázející text Evy Kantůrkové.

Přílohy

Příloha č. 1 - Přehled literární produkce v letech 1918-2015

Poezie:

- ŠEVČENKO, Taras Hryhorovyč. *Ivan Hus: (kacíř)*. Překlad František Tichý. Praha: Kalich, 1918. 31 s.
- PROCHÁZKA, František Serafinský. *Mistr Jan Hus: Dramat. báseň o 3 oddílech*. 2. vyd. Praha: Unie, 1920. 55 s.
- TYL, Josef Kajetán. *Jan Hus: dramatická báseň o 5 odděleních*. Praha: Československé divadelní a literární jednatelství, 1956. 108 s.

Čítanky:

- KLIKA, Josef. *Husova čítanka: Patnáct čtení ze spisů Mistra Jana Husa a o Husovi*. Praha: Vilímek, 1920. 126 s. Věděním a životem.

Kroniky:

- VONKA, Rudolf Jordán. *Husitská kronika v kresbách Mikoláše Aíše; Mistr Jan Hus*. Tábor: Kostnická jednota, 1938. 30 s. (ilustrovaná kronika)

Sborníky:

- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Jihočeský sborník historický. Hus a Viklef*. Tábor: Jihočes. spol. pro zachování husitských památek, 1935. Počet stran neuveden.
- KAŇÁK, Miloslav, ed. *Hus stále živý: sborník studií k 550. výročí Husova upálení*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1965. 144 s. Blahoslav.
- CARBOL, Pavel et al. *Jan Hus 600 let: sborník příspěvků k 600. výročí upálení Mistra Jana Husa*. [České Budějovice]: INpress, 2015. 166 stran. ISBN 978-80-903427-4-3.

Romány:

- ČEČETKA, František Josef. *Mistr Jan Hus: historický román*. Praha: J.R. Vilímek, [1930]. 400 s.
- MÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici: román*. Překlad Olga Laurinová. Praha: Sfinx, Janda, 1931. 310 s. Nové cíle; sv. 463. Pyramida; sv. 18.

- WÖHRLE, Oskar. *Jan Hus: poslední den: historický román*. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. 332 s. Živé knihy; sv. 100.
- KRATOCHVÍL, Miloš Václav. *Mistr Jan*. Vydání I. Praha: Československý spisovatel, 1951. 220 stran. (životopisný, historický román)

Reportáže:

- ŠMAHEL, František. *Hranice pravdy*. Vydání první. Praha: Argo, 2015. 269 stran, xvi stran obrazových příloh. ISBN 978-80-257-1403-4.

Populárně-naučné publikace:

- ŠMAHEL, František. *Husův proces v Kostnici*. Praha: Melantrich, 1988. 40 s. Slovo k historii; roč. 1988, čís. 18.

Korespondence:

- NOVOTNÝ, Václav, ed. *M. Jana Husi korespondence a dokumenty*. Praha: Komise pro vydávání Pramenů náboženského hnutí českého, 1920. 381 s. Sběrka pramenů českého hnutí náboženského ve 14. a 15. století; č. 14. Spisy Jana Husi; č. 9.
- HUS, Jan. *Listy z Prahy [do r. 1412]; Listy z vyhnanství (1412-1414); Listy z Kostnice (1414-1415)*. V Praze: J. Otto, 1929. 126, 118, 181 s. Světová knihovna; 1183-84; 1197-98; 1201-3.
- HUS, Jan a BARTOŠ, František Michálek, ed. *Listy Mistra Jana Husi*. V Táboře: [s.n.], 1936. 1 sv.
- HUS, Jan. *Poslední list*. V Praze: [nakladatel není známý], 1947. 7 nečíslovaných stran.

Filmové scénáře a drama:

- JIRÁSEK, Alois. *Jan Hus: historická hra o pěti jednáních*. 2. vyd. Praha: J. Otto, 1919. 145 s..
- TYL, Josef Kajetán. *Jan Hus: Historická hra o 8 obrazech s epilogem*. Praha: ČDLJ, 1951. 83 s.
- KRATOCHVÍL, Miloš Václav a VÁVRA, Otakar. *Jan Hus: Film-Libretto*. Praha: Artia, 1957. 176 s.: fot.

- KANTOR, Vladimír. *Jan Hus: dramatická opera o 3 obrazech*. [Brno: s.n., ca 1953]. 1 nestránkovaný sv.
- ŠAFRÁNEK, Ota. *Červencová noc: hra o poslední noci Mistra Jana o čtyřech dějstvích*. V Praze: ČDLJ, 1953. 1 sv
- VÁVRA, Otakar. *Jan Hus*. Praha: [Československý státní film, 1955]. 1 sv. (neustr.)..
- BAMBUŠEK, Miroslav. *Jan Hus - mše za tři mrtvé muže*. Radim Špaček – NFI, MEZERY o.s., Hypermarket Film s.r.o. (koprodukce), 2009
- SVOBODA, Jiří. *Jan Hus*. Praha: Česká televize, [2015]. 3 DVD-video (312 min.). Edice Film.

Úvahy a pojednání:

- KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Hus: jeho život a význam*. V Praze: Jos. R. Vilímek, [1920?]. 64 s. Za vzděláním: knížky pro každého. (+ biografie)
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Česká otázka; O naší nynější krizi; Jan Hus*. V Praze: Státní nakladatelství, 1924. 404 stran. Knihy pro každého; ročník III, svazek 1-2.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Jan Hus*. Praha: Bursík & Kohout, 1925. 193 s., 2 l. Myšlenky a zájmy doby; 4.
- KYBAL, Vlastimil. *M. Jan Hus: život a učení. Díl II., Učení. Část 2*. V Praze: nákladem Jana Laichtera, 1926. 514 stran. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných; kniha 49.
- POLÍVKA, Vladimír. *Hus a jeho doba*. 3. dopln. vyd. V Banské Bystrici: [s.n.], 1933. 45 s.

Studie:

- MASARYK, Tomáš Garrigue a ŠKRACH, Vasil Kaprálek, ed. *Jan Hus: naše obrození a naše reformace*. 5. vyd. Praha: Bursík & Kohout, 1923. 193 s. Myšlenky a zájmy doby; sv. 4.
- BARTOŠ, František Michálek. *Kolem Husova díla o církvi*. [místo vydání není známé]: [nakladatel není známý], [1928?]. 10 stran.
- MACHOVEC, Milan. *Husovo učení a význam v tradici českého národa*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1953. 377 stran. Studie a prameny. Sekce filosofie a historie; sv. 3.

- KOPECKÝ, Milan. *Výsledky nového bádání o Husovi a husitství*. Brno: Osvětový dům, 1965. 45 s., [2] l. obr. příl.

Monografie:

- NEJEDLÝ, Zdeněk. *Mistr Jan Hus a jeho pravda*. Praha: Domov, 1919. 37 s.
Resumé: Stručné pojednání o významu Husova učení.
- CHALUPNÝ, Emanuel. *Husovo rodiště a jihočeská sociologie*. Praha: Chalupný, 1924. 39 s.
- KOZÁK, Jan Blahoslav. *Filosofické a mravní pozadí Husova kacířství*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 30 s. Knihovna Svazu národního osvobození; sv. 19.
- NOVOTNÝ, Václav. *Husův význam historický*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s. Knihovna Svazu národního osvobození; sv. 22.
- KANTŮRKOVÁ, Eva. *Jan Hus: příspěvek k národní identitě*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1991. 466 s. Česká próza. ISBN 80-7023-077-0.
- ŠMAHEL, František. *Jan Hus: život a dílo*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013. 312 s., [16] s. obr. příl. Ecce homo; sv. 19. ISBN 978-80-257-0875-0.

Biografie:

- KLÍMA, Jiří Václav. *Mistr Jan Hus*. Praha: Melantrich, 1920. 79 s. Besedy; 5.
- KLÍMOVÁ, Olga. *O mistru Janu Husovi*. Praha: Státní nakladatelství, 1920. 46 s. Naše světla; 3.
- SLADKOVSKÝ, Karel a BOROVSÝ, Karel Havlíček. *O Husovi*. Jilemnice: Al. Neubert, [1920?]. 24 s.
- KRÁL, Josef. *O významu Mistra Jana Husa*. Nymburk: Městský osvětový sbor, [1920?]. 22 s.
- RAMBOUSEK, Antonín. *O Mistru Janu Husovi*. Vydání druhé. Praha: F. Topič, [1921?]. 95 stran, 4 strany nečíslovaných obrazových příloh. Osení: knihy mladých čtenářů / pořádá Adolf Wenig; 58.
- LOSKOT, František. *Mučení Mistra Jana Husa*. V Praze: vydala Volná myšlenka československá, [1922?]. 31 stran.
- SIBŘINSKÝ, A. H. *Význam Mistra Jana Husa pro dnešní dobu*. České Budějovice: Českobratrská rodina, 1922. 12 s.

- VÍDENŠKÝ, Eduard. *Kacíř Hus: o Husově době a Husově učení*. Praha: Komunistické nakladatelství, 1923. 32 s.
- FLAJŠHANS, Václav. *Mistr Jan Hus řečený Hus z Husince*. V Praze: Jos. R. Vilímek, [1925?]. 486 s.
- KREJČÍ, F. V. *Jan Hus*. Druhé vydání. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví, nakladatelství, antikvariát (Ant. Svěcený), 1925. 177 stran.
- PEKAŘ, Josef. *Mistr Jan Hus*. Praha: Československá strana národně socialistická. Tiskový výbor, [1926?]. 15 s.
- HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. *Mistr Jan Hus*. Roudnice n. Labem: J. Valášek, 1926. 51 s.
- CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Anna. *Život mistra Jana Husi: podle sepsání pražského kazatele z let 1611 - 1619*. V Praze: Nákladem Společnosti Husova musea, 1940. 70 s. Husitský archiv; sv. 5.
- KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Hus: Jeho život a význam*. Praha: J.R.Vilímek, 1949. 64 s.
- ODLOŽILÍK, Otakar. *Jan Hus*. Chicago: Národní Jednota Československých Protestantů ve Spojených státech a Kanadě, 1953. 64 s. Knihovna Husova lidu; sv. 1
- ŠMAHEL, František. *Mistr Jan Hus*. Praha: Svoboda, 1985. 12 volných listů v obálce.

Zahraniční literatura:

- HUS, Jan. *A letter written by John Hus to the Bohemian Nation on the night before his execution*. [Prague]: s. n., [1920]. [12] s.
- LÜTZOW, František. *The Life & Times of Master John Hus*. 2. vyd. London: J.M. Dent & Sons, 1921. 372 s.
- RAPPARD, Dora. *Jan Hus: šestnáct básní*. Překlad Josef Ptáček. České Budějovice: Českobratr. rodina, 1921. 31 s. Klasy Jednoty českobratrské; čís. 2. -Německá poezie
- RAJECKÝ. *Ján Hus ve svetle pravdy*. Trnava: Sv. Vojtech, 1923. 62, 1 s.
- LOSERTH, Johann. *Hus und Wiclif: zur Genesis der hussitischen Lehre*. München: R.Oldenbourg, 1925. 244 stran.

- KOTOMKIN'-SAVINSKIJ, Aleksandr. *Jan Hus: Historické drama o pěti dějstvích a šesti obrazech veršem. Děj v Římě, v Praze a v Kostnici počátkem XV. století*. Praha: Česká beletrie, 1925. 111 s. Knihovna České beletrie; Sv. 6.
-Historické veršované drama
- BRACCIOLINI, Poggio a MUNDER, J. G., ed. *Kurze Todesgeschichte des Johannes Huss: geboren zu Hussinecz in Böhmen, den 6. Juli 1373, verbrannt zu Constanz, den 6. Juli 1415*. [Konstanz]: Konstanzer Buch-u.Kunstverlag, 1925. 159 stran, 2 nečíslované obrazové přílohy.
-biografie
- HERBEN, Jan. *Huss and his followers*. 1st publ. London: Geoffrey Bles, 1926. 214 s., 7 l. obr. příl.
-studie
- STRUNZ, Franz. *Johannes Hus: sein Leben und sein Werk mit einer Auswahl aus seinen pastoralen Schriften und Predigten*. München-Planegg: Otto Wilhelm Barth-Verlah M.B.H., 1927. 143 stran.
-monografie
- STROBL, Karl Hans. *Die Fackel des Hus: Roman*. Leipzig: L. Staackmann, 1929. 560 stran.
-německý biografický román
- MÜHLBERGER, Josef. *Hus v Kostnici: román*. Překlad Olga Laurinová. Praha: Sfinx, Janda, 1931. 310 s. Nové cíle; sv. 463. Pyramida; sv. 18.
- WÖHRLE, Oskar. *Jan Hus: poslední den: historický román*. Překlad Karel Kalláb. Praha: Družstevní práce, 1933. 332 s. Živé knihy; sv. 100.
- POGGIO BRACCIOLINI, Giovanni Francesco. *Hus the Heretic*. New York: Granville, 1930. 103 s.
- *Mussoliniho kniha o Janu Husovi, muži pravdy = Giovanni Huss Il veridico: (výňatky)*. Překlad A. Loskotová. Praha: Ferd. Svoboda, 1937. 23 s.
- ROUBICZEK, Paul a KALMER, Josef. *Warrior of God: the life and death of John Hus*. First published. London: Nicholson and Watson, 1947. vii, 269 stran.
-biografie
- VOOGHT, Paul de. *L'hérésie de Jean Huss*. Wetteren: Louvain, 1960. 491 s. Bibliothèque de la revue d'histoire ecclésiastique; Fasc. 34.

- PETR Z MLADOŇOVIC. *John Hus at the council of Constance*. New York: Columbia University Press, 1965. xii, 327 s. Records of civilization, sources and studies; no. 73.
- HUS, Jan. *The letters of John Hus*. Manchester: Manchester University Press, 1972. ix, 233 s. ISBN 0-87471-021-9.

Příloha č.2 – Socha Jana Žižky z Trocnova na táborském náměstí

Obrázek č. 1

Autorem fotografie je Josef Kubeš.

Příloha č. 3 – Začátek chorálu *Ktož jsú boží bojovníci* z Jistebnického kancionálu

Obrázek č. 2

Foto: Národní muzeum

Příloha č. 4 - Jedna z maleb z knihy Františka Josefa Čečetky *Mistr Jan Hus*

Za chvíli čluny odrazily a brázdily průzračnou hladinu.

Obrázek č. 3

Knihu ilustroval Věnceslav Černý

VI.

PŘESNĚ TŘI TÝDNY PŘED ZAHÁJENÍM KONCILU, STANOVENÝM na první listopad, opustil Hus Prahu. Císařův glejt nedostal, ale šel přesto. Byl si jist sebou a svým učením. Vydal se udatně na cestu, jako ozbrojený rytíř do boje. Chtěl získat koncil pro čistou nauku. Papežský zemský inquisitor Čech, titulární biskup Mikuláš z Nazaretu, mu napsal znamenité vysvědčení a doporučil ho koncilu jako rozšafného a zbožného muže.

Při odchodu z Prahy se stala podivná příhoda. Jása-
jícím a naříkajícím davem se prodral muž, švec, vrhl se na magistra, požehnal ho křížkem, políbil a oslovil v hlubokém pohnutí: „Buď s tebou Bůh! Vím, že se již nikdy nevrátíš.“ Slova tato nedovedla Husa zarmoutiti. V jeho srdci nebylo bolesti, byla v něm radost; byl šťasten, že byl povolán před koncil, každá myšlenka na koncil mu znamenala sebrání všech sil, jimiž chtěl bojovat pro svoji nauku.

Ubíral se překrásným údolím Berounky. Tři čeští šlechtici, Jan Kepka z Chlumu, Václav z Dubé a Jindřich z Chlumu byli mu dáni za průvodce; dobrovolně ho následovali mistr Jan z Reinsteinu a bakalář Petr

Příloha č 6 - Jeden z Husových dopisů z edice profesora Bohumila Ryby, které doplňují nové vydání románu *Hranice pravdy*.

22. *Přátelům v Kostnici*

V Kostnici 5. června 1415.

Bůh všemohoucí mi dal dnes srdce statečné a silné. Vyvráceny jsou již články dva. Již doufám v milost Boží, že jich bude vyvráceno více. Křičeli téměř všichni proti mně jako Židé proti Ježíšovi.¹

Dosud nepřišli k prvnímu, totiž abych vyznal, že všechny články byly napsány v mých traktátcích.

Špatně jste udělali, že jste předložili traktát Proti skrytému odpůrci s traktátem O církvi. Nepředkládejte nic, kromě traktátu Proti Stanislavovi a Proti Pálčovi.

Dobře se stalo, že knížata² žádala, aby jim byla má kniha vrácena; vždyť někteří křičeli: „Spálit ji!“, a zvláště Michal de Causis, jehož jsem slyšel.

Nezpozoroval jsem, že bych měl v celém zástupu duchovenstva přítele, kromě Otce³ a jednoho doktora Poláka,⁴ kterého znám. Biskupu Litomyšlskému⁵ jsem se poděkoval za užitečnou pomoc; on neodpověděl nic více nežli: „A co sem tobě učinil?“

Velmi jsem vděčen, že jste články tak sestavili, a bylo by dobře je uveřejniti a opsati v té podobě atd.

Předsedové řekli, že budu míti jiné veřejné slyšení. Vymezení o církvi nechtěli slyšeti.

Pozdravujte věrné pány a přátele pravdy a modlete se za mne k Bohu, protože je toho třeba.

Mám za to, že mi nepřipustí mínění svatého Augustina o církvi a o údech předurčených a předzvěděných a o špatných prelátech.

Ó, kdyby mi tak bylo dáno slyšení, abych odpověděl na jejich důvody, jimiž by chtěli potírati články, položené v mých traktátcích. Mám za to, že by oněměli mnozí, kteří křičí. Jakož bude vůle v nebesích, tak se staň!

Obrázek č. 5

Příloha č. 7 – Ilustrovaná historie kostnického koncilu, která doplňuje nové vydání románu *Hranice pravdy*.

Ilustrovaná historie kostnického koncilu

Kostnický koncil našel svého kronikáře v místním měšťanovi Ulrichu Richentalovi, který své dílo dokončil až roku 1433. Ještě déle trvalo, než se tato Kronika obohacená o ilustrace začala šířit v okolních zemích. Pražská Národní knihovna vlastní dva vzácné rukopisy. Mladší z nich z doby kolem roku 1470, který byl kdysi uložen v Petrohradu, se sice nedochoval v úplnosti, poskytuje však téměř reportážní ilustrace s realistickými prvky.

I. Převržený vůz s papežem Janem XXIII. při cestě do Kostnice.

Obrázek č. 6

Příloha č. 8 – Památník na Husově domě v Kostnici.

Obrázek č. 7

Zdroj: Wikimedia Commons

Je Hus ještě aktuální ?

Co napsali

Milan Šimečka
František Kautman
Miloš Rejchrt
Jan Dus st.
Bohumír Janát
Božena Komárkova
Josef Zvěřina
Eva Kantůrková
Jan Šimsa
Jaroslav Mezník

k románové studii

Evě Kantůrkové JAN HUS

Praha 1989

Obrázek č. 8

Milan Šimečka

Kniha o Husovi

Když mi Eva Kantůrková před čtyřmi roky řekla, že se chystá napsat knihu o Husovi, ulekl jsem se okamžitě představy, že bych si takový úkol zvolil třeba já. Takový nebo jiný podobný. Pamatuji si, že to znamená zavalit stůl tucty knih, číst do úmoru, hledat ztracené poznámky a čelit svodům. Před autorkou jsem ovšem své leknutí potlačil, bylo mé, ne její. a později jsem ji při práci viděl, její stůl odpovídal přesně mým lákavým představám.

Teď je kniha hotová, přístupná čtenářům ve vydání - samizdatovém, jak jinak! Platí, co bylo naznačeno, že je to kniha velké spisovatelské odvahy. Autorka opustila terén, na němž měla zatím největší úspěch, terén bezprostředního prožitku, který se člověku převaluje v paměti a nedá pokoj, pokud se s ním spisovatelsky nevyrovná. Mám na mysli knihu *Mé přítelkyně v domě smutku*. Z území spolehlivé vlastní paměti se přesunula na území nespolehlivé a protichůdné paměti národní, aby, jak se praví v podtitulu, přispěla k poznání národní identity. Potlačila oprávněný strach z nevráživých výtek historiků a z otázek konfesijně různorodých přátel. Odvaha byla ovšem potřebná na každém kroku.

Když jsem řekl, že člověk uvázaný k takovému úkolu musí čelit svodům, neměl jsem na mysli svody života, ale svody, které se autoru samy nabízejí při výkladu takové osobnosti, jakou byl Jan Hus. Nemyslím přitom na výklady ideologické. Bylo však jisté svůdné jít ve Zweigových stopách a převést Husův příběh do strhujícího moderního dramatu. Nebo z Husovy postavy vytvořit jasnou mravní výzvu dnešku. Nebo psát dál o husitských válečných triumfech a ukázat čtenáři, jak pravda vítězí. Kniha však končí Husovou smrtí na hranici. Kantůrková se rozhodla pro značně obtížné řešení, její kniha o Husovi je otevřená, nevnučuje čtenáři výklad, vyjádřitelný stručným heslem. Tato otevřenost Husova příběhu je zcela jistě záměrná a odráží zkušenost naší země a naší generace s ide-

Příloha č. 10 - Ilustrace doprovázející text Evy Kantůrkové.

Obrázek č. 10

Příloha č. 11 - Fotografie doprovázející text Evy Kantůrkové.

Obrázek č. 11